

Т. Морріс Лонгстрет

**НА
ГРАНІ СМЕРТИ**

**THE
SCARLET FORCE**

T. Morris Longstreth

На грані смерти

The Scarlet Force

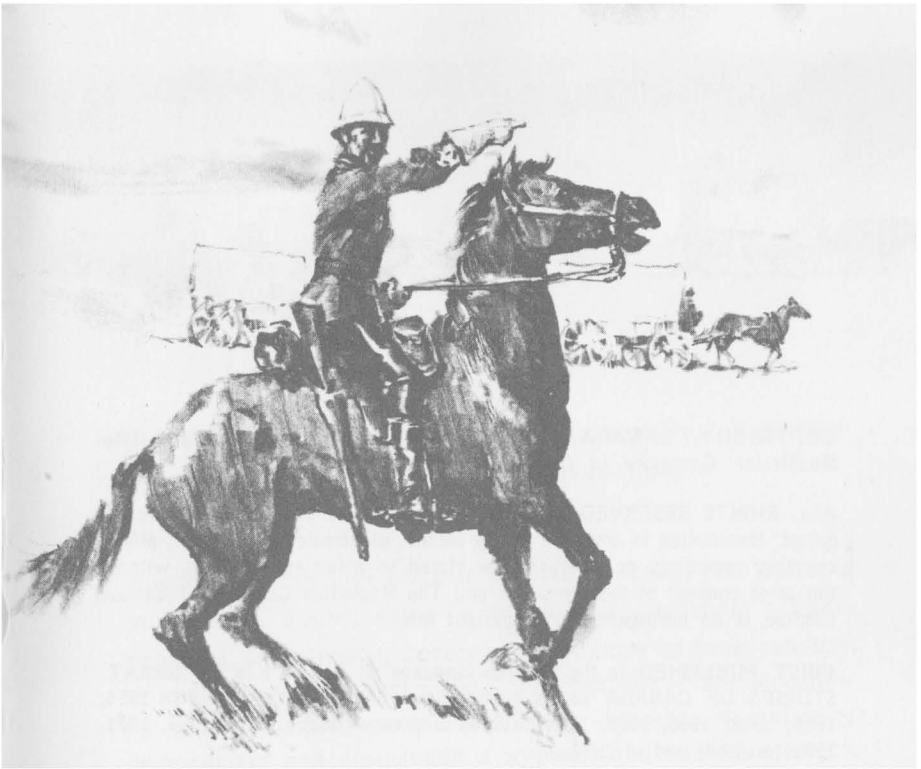
На грані смерти

ЯК ПОВСТАЛА КІННА ПОЛІЦІЯ

The Scarlet Force

THE MAKING OF THE MOUNTED POLICE

diasporiana.org.ua

Т. Морріс Лонг'стрет
Ілюстрації: Ллойд Скотт і Алан Дан'єл

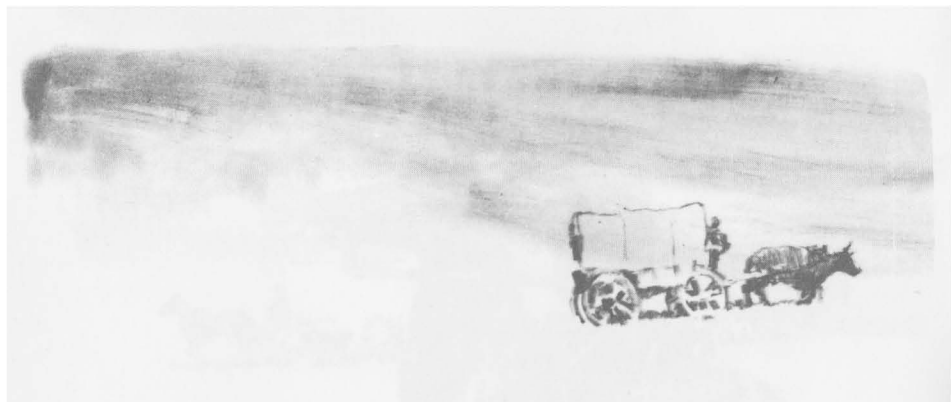
Переклав з англійської в українську мову
Вол. Миколович Скорохід

T. Morris Longstreth

Illustrated by Lloyd Scott and Alan Daniel

Translated into Ukrainian by
W. Nicholson Skorkhid

Видавнича Спілка "Вільна Преса" Торонто – 1975 – Торонто
Toronto Free Press Publications Limited – 1975 – Toronto

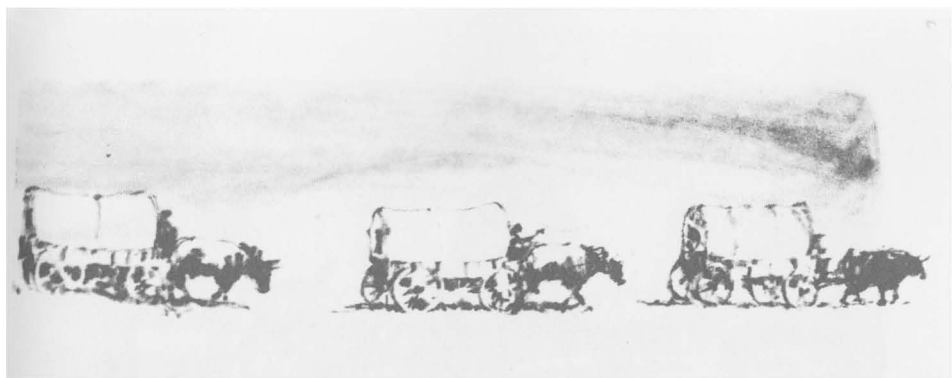
COPYRIGHT, CANADA, 1975 by W. Nicholson Skorkhid and The MacMillan Company of Canada Limited.

ALL RIGHTS RESERVED. The use of any part of this publication reproduced, transmitted in any form or any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, or stored in a retrieval system, without the prior consent of the translator and The MacMillan Company of Canada Limited is an infringement of copyright law.

FIRST PUBLISHED in the English language as Volume I in the **GREAT STORIES OF CANADA** series by MacMillan of Canada; reprinted in 1954, 1955, 1958, 1960, 1963, 1964 (revised with new illustrations), 1966, 1971, 1973 (revised) and in 1974.

The Ukrainian translation is based on the 1953 edition.

This is the first Ukrainian edition.

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ перекладачем Вол. Миколовичем Скороходом і компанією МакМіллан–Канада.

Канада, 1975.

Жодної частини цієї книжки не вільно передруковувати, в якій-небудь формі, яким би то не було способом – електронним, механічним, фоторепродукційним чи записуванням на грамофонні пластинки або магнітофоном – без писемного дозволу перекладача і МакМіллан–Канада, за виїмком рецензистів для поміщення в журналі або газеті. Ужиток котрої-небудь частини цієї книжки, без дозволу перекладача і МакМіллан–Канада, як вище застережено, становить порушення закону про авторське право.

Видано в Канаді.

Ця книжка вперше вийшла друком в англійській мові у 1953 році як Том I із серії „Чудові Оповідання Про Канаду”, яку запроектувало і започаткувало канадське англомовне видавництво МакМіллан–Канада, з осідком у Торонті. Після того фірма МакМіллан–Канада перевидала це оповідання в роках 1954, 1955, 1958, 1960, 1963, 1964 /у перередагованій формі і з новими ілюстраціями/, 1966, 1971, 1973 /знову в перередагованій формі/, та в році 1974.

Переклад виконано на основі первісного видання з 1953 року. Це перше видання цієї книжки в українському перекладі.

СЛОВО ВІД ПЕРЕКЛАДАЧА

Перекласти цю книгу на українську мову мене спонукало прагнення познайомити українського читача — зацікавленого чудовими оповіданнями про відкриття Західної Канади — із створенням Канадської Кінної Поліції, яка сьогодні становить невід'ємну частину канадського уряду в збереженні правопорядку по всій країні.

В самому перекладі не легко було справитись з американізмами, кольоритною, навіть своєрідно-поетичною, мовою індіан, про що свідчать назви, які вони давали своїм ватажкам, рікам, долинам тощо. Тому, щоб улегшити читачеві зрозуміти деякі параграфи, я додав короткі пояснення у формі приміток під текстом на сторінці.

З огляду на те, що назви чинів (рангів), в кінній поліції не відповідають військовим, і тому, що деякі чини, як наприклад, інспектор, суперінтендент і т. п. у війську не існують, та тому, що ця книга здебільшу розрахована на читачів, котрі ознайомлені з канадськими термінами і без труднощів їх розуміють, я вибрав спосіб транслітерації з англійського хоч би тіль-

ки для того, щоб оминути непевності, неодноманітності стосовно військових чинів в українській мові.

Як уродженець Канади і через збіг життєвих, інколи непрощених обставин, я не мав змоги в університеті студіювати українську літературну мову, щоб її вивчити і досконало знати, тимбільше, що в тих часах навіть не було кредитованих українських курсів, ні в середніх школах, ні в університетах.

Української мови я учився нлсамперед вдома — від дня свого народження. Пізніше, від 5-го до 9-го року свого життя, я вчився української мови, граматики, літератури й історії в „Рідній Школі" при Українськiм Народнiм Домi в Вінніпезі і тільки вечорами й суботами, бо ходив до канадської народної школи. Очевидно, за те, що серед важких обставин тодішнього імігрантського життя в цій країні, мій покійний батько Микола і моя мама Марія Скорохід дали мені цю нагоду — я безмірно вдячний їм.

Після того як закінчив науку в „Рідній Школі" я сам доучував українську мову в той спосіб, що брав живу участь в кожній галузі українсько-канадського життя і читав на українській мові все, що попало мені під руки, або, що міг купити — газету, книжку, журнал, альманах тощо, так що коли я був уже на державній праці в Оттаві, мене запросив проф. д-р Константин Біда, який зараз очолює славістичний відділ в Оттавському Університеті, записатися на вищі студії українознавства при славістичному відділі, що я й зробив і в 1955 році здобув собі диплом. Це допомогло поглибити моє знання української літератури й української літературної мови, за що я щиро дякую професору д-ру Біді.

Зрозуміло, отже, що я щиро вдячний за доброзичливі, критичні зауваження магістрові С. Б. Гамуля-

кові, Ч. І. Л., та за мовну коректу де текст цього видавав. Рівнож щире спасибі пані К. Лазор-Гірчиця і бл. п. Магістру Олександрові Юркевичеві за їхні цікаві цінні поради. Я щиро дякую головному редакторові „Вільного Слова“ д-ру Степанові Рососі за те, що взяв відповідальність видання першого і другого томів цього чудового оповідання. Врешті я безмежно вдячний авторові книжки Т. Морріс Лонгстрет, що дозволив перекласти його твір, а видавництву МакМіллан-Канада за дозвіл видати ці книжки та вжити ілюстрації також із кишенькового англomовного видання 1974 року. Пані Беллі Помер, у відділі підсобних прав у видавництві МакМіллан-Канада, я щиро вдячний за цінну співпрацю, доради і поміч. Я особливо вдячний Канада Кавнсил /Канадійській Раді/ за вияв зацікавлення та за значну фінансову поміч, яка вможливила весь переклад.

Ілюстрації — Ллойда Скотта і здебільшу взяті з першого видання цієї книжки англійською мовою. Ілюстрації на титульних сторінках, та на сторінках 43 до 48 включно — Алана Дан'єла й взяті з кишенькового видання 1974 року.

Накінці я почуваяся глибоко зобов'язаний висловити щире подяку моїй дружині, Еві Марії Адамс Скорохід за те, що в цьому ділі мені найбільше допомагала.

В. М. Скорохід

СЛОВО ВІД ВИДАВЦЯ

Перший раз в історії Канади, що якась історична річ з англійської мови була перекладена на українську мову і видана в Канаді. Це є праця авторства Т. Морріс Лонгстрет „НА ГРАНІ СМЕРТИ” — як постала кінна поліція, — яка виходить у Видавництві „Вільного Слова” при фінансовій допомозі Канадської Ради.

Праця Т. М. Лонгстрета „НА ГРАНІ СМЕРТИ” перекладена українцем, який народився в Канаді і, як він сам згадує, не мав належної змоги студіювати українську мову. Навчився її в домі своїх батьків, наших піонерів, свідомих українців. І тому він брав активну участь, уже від юних літ, в українській громаді, а відтак у суспільно-громадському житті Канади. Тут хоч би згадати його працю на культурно-мистецькому полі та про його ідеї про багатокультурність Канади ще в 30-их роках.

Наше Видавництво з приємністю взялося за цю справу не тільки тому, щоб показати українському читачеві ту колосальну роль Королівської Канадської Кінної Поліції (RCMP) в розбудові канадської держави, але щоб zarazом підкреслити той великий вклад праці українських піонерів у культивізацію Західної Канади. Це і було причиною добросусідських відносин і взаємної пошани українських піонерів із Канадською Кінною Поліцією.

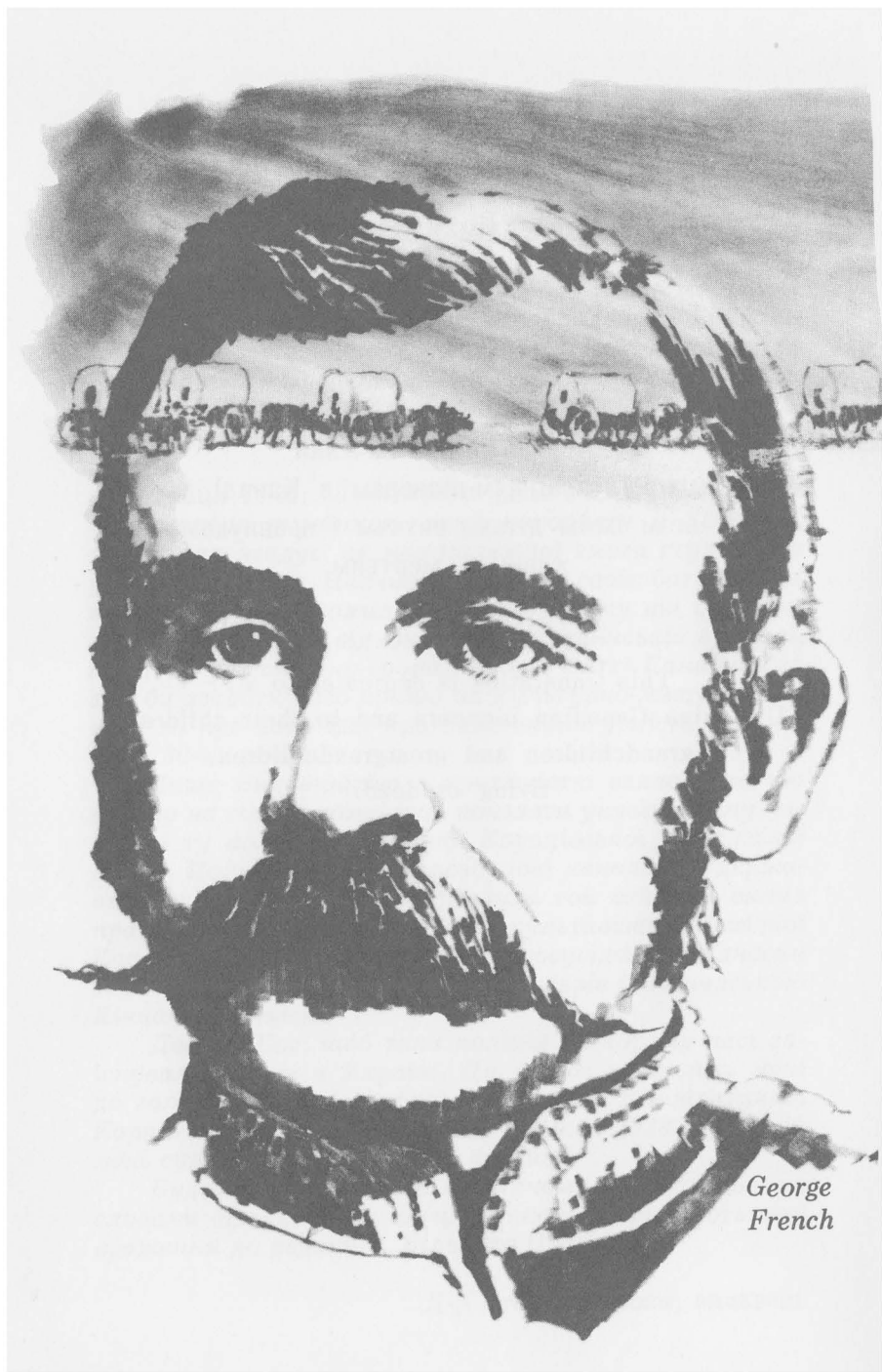
Дав би Бог, щоб така поліція в скорому часі існувала також в Україні. Ця думка приходить мені до голови на згадку коротко існуючої демократичної Карпато-Української Держави в роках 1938-39, в якій мені судилось бути також у провіді.

Будемо вдячні всім тим читачам, що хоч кількома словами відгукнуться на цю книжку і пришлють свої враження до редакції „Вільного Слова”.

Д-р Степан Росоха, видавець

Переклад присвячений
усім українцям-піонерам в Канаді
і всім їхнім дітям, внукам і правнукам,
живим і мертвим.

This translation is dedicated to all
Ukrainian Canadian pioneers and to their children,
grandchildren and greatgrandchildren,
living or dead.

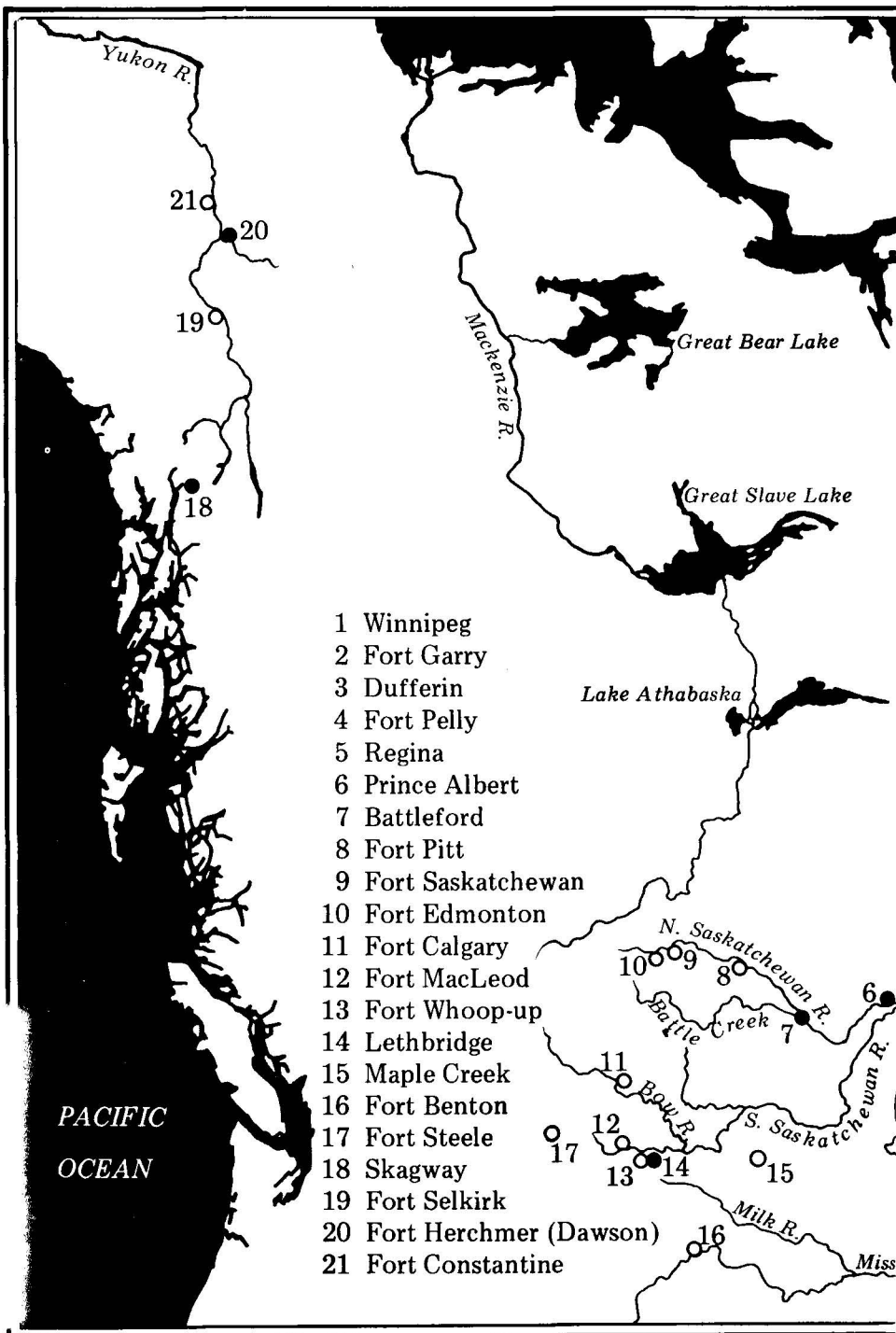

*George
French*

Присвячується
Дж. Кірк Русселлові III

Dedicated to
J. Kirk Russell III

- 1 Winnipeg
- 2 Fort Garry
- 3 Dufferin
- 4 Fort Pelly
- 5 Regina
- 6 Prince Albert
- 7 Battleford
- 8 Fort Pitt
- 9 Fort Saskatchewan
- 10 Fort Edmonton
- 11 Fort Calgary
- 12 Fort MacLeod
- 13 Fort Whoop-up
- 14 Lethbridge
- 15 Maple Creek
- 16 Fort Benton
- 17 Fort Steele
- 18 Skagway
- 19 Fort Selkirk
- 20 Fort Herchmer (Dawson)
- 21 Fort Constantine

PACIFIC
OCEAN

HUDSON BAY

Reindeer Lake

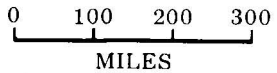
Lake Winnipeg

Lake Manitoba

Lake of the Woods

Swan R.

Assiniboine R.

ouri R.

ЗМІСТ

Передмова	XVII
I Сирівець	1
II Основа спюється	13
III Поліція в поході на захід	20
IV Шість разів п'ятдесят — один	31
V Уривки з нового життя	49
VI Між молотом і ковадлом	65
VII Хоробрий упір „Сидячому Бикові”	84
VIII Як би ти був рекрутом	99
IX На всі руки майстер	111
X Поліція у вирі вогняного воза	124
XI Поліція в ролі Кассандри	136
XII Життя це парубкування на сідлі	146
XIII Поліція мужніє	158
XIV Підсумок	173

ПЕРЕДМОВА

Те, що ми знаємо звичайно сприймається за істину, а було б добре часами й застановитись і над ним посумніватись. Подібно й з кінною поліцією, яка могла б святкувати своє вісімдесятліття цього року*), проте обставини на це не дозволять. Хоч як багато про неї вже писалось, але скільки на правду про неї знає?

Історія кінної поліції, навіть протягом перших двадцяти з лишком років, за велика, щоб розповісти в одній книжці. Тих перших триста поліцаїв, відважно побороючи страшні перепони й небезпеки в дикому краю, створили славу історію. Найдокладніше її розповів Джон Пітер Турнер у своїй двох-томовій праці п. н. „Північно-Західна Кінна Поліція, 1873—1893” *), яку можна набути в державній друкарні в Оттаві.

Як автор цієї книжки, я незвичайно вдячний тій чудовій хроніці за факти, проте із задовільненням можу сказати, що я почав знайомитись з кінною поліцією точно тридцять років тому назад. Я відвідав ті краї, де історія кінної поліції творилася, і прослідив записки при головному правлінні в Оттаві. На преве-

*) Ця книжка вперше видана в 1953 році.

***) John Peter Turner, “The Northwest Mounted Police, 1873 — 1893”,
The Queen’s Printer, Ottawa, 1, 296 pages.

лике шастя я мав змогу гурорити з кількома „засновниками” і вважаю за своїх приятелів поліцаїв, які, протягом усіх детятиліть, помогли кінній поліції здобути всесвітню славу.

Крашого свідоцтва – не знайти нам в усіх архівах літописання. Своїм масштабом, цілеспрямованістю, своєю придатністю, воно перевершує всякі побутові повісті. Треба лиш другого Гомера, або Маллорія, щоб це описав. А натепер кожний молодий любитель героїчного й великого, нехай переживає з цими поліцаями в королівському наряді ці правдиві й чудові пригоди.

Т. М. Л.

Весттавн, Пенсилванія

I

СИРІВЕЦЬ

Коли Північно–Західня Кінна Поліція заснувалась, Домінії Канади було лише шість років.

Проте, клопоти в неї були не малі. Домінія займала північну половину материка і становила широку скарбницю багатства, від Атлантийського до Тихого Океану й на північ – до Арктичного. Однак, у тих часах менше людей заселявали її чим сьогодні будь-яке модерне місто. Як могло населення чотирьох мільйонів дати собі раду з таким багатством лісів, преріїв, мінеральних ресурсів і рибальства?

Ухваленою розв'язкою цієї проблеми була Конфедерація усіх цих територій, яку створено першого дня липня, 1867 року. Перший прем'єр–міністер Канади, Сер Джон А. МакДональд, передбачливий і винахідливий шотландець, був свідомий того, що Бритійська Колумбія потрібна Канаді як свого рода бастион у північно–західній частині Домінії. Бритійську Колумбію він зміг переконати й втягнути в Конфедерацію обіцяючи будову залізниці, яка бєднала Схід із Заходом і тим сприяла розвиткові торгівлі в обох цих світах.

В 1873 році проминуло шість тяжких років, а залізниці ще таки не було й Бритійська Колумбія почала передумувати своє прилучення до Конфедерації. Головною причиною затримки в будові залізниці був брак

грошей у Конфедерації. Часи великої депресії перетворили гроші в рідкісне майно. Крім того, можливі вкладники, довідавшись більше про всякі величезні перешкоди, такі як наприклад, безмежна рівнина й страшенні гори, побачивши ці неможливості й обрахувавши кошти, спитали Сер Джона чи він мав їх за дурнів.

Однак, неспокій діло таки приспішив. Авантюристи зі Сполучених Штатів закрадалися в ті незалюднені простори, де індіанців поїли самогоном, а тоді крали в них буйвольські шкіри і коні. Коли б Канада не була заволоділа тими просторами офіційально, то була б їх утратила, не сповнивши свого обов'язку й з того були б скористали лише наїзники з полудня. Коли б до такого дійшло, Бритійська Колумбія напевно відновила б свою думку щодо прилучення до Конфедерації і всі мрії про велику Канаду тоді були б розвіялися.

Одного разу, попавши в скрутне положення, Цезар написав: „Доводилось робити все нараз.“ Сер Джон знаходився в такому же положенню. Військові частини були вже відправлені в округу Ред Рівер у Манітобі, де кільканадцять метисів, під проводом молодого Луя Ріеля, протестували проти державного межування, що принесло їм труднощі. Напад з полудня був здушений ще в своєму зародку. Доходили слухи, що американські злочинці вирізували індіанців. Як міг знесилений і матеріально слабкий уряд завести порядок на безмежних просторах своєї території? Коли в 1872 році весь фінансовий дохід Домінії становив 21,000,000 дол., то в тому же році Сполучені Штати витратили 20 мільйонів дол. тільки на те, щоб підкорити своїх індіанців, хоч це їм не вдалося.

Сер Джон особно післав двох мужчин, щоб розсліди-

ли обставини на преріях, а у міжчасі сам розвідував славну організацію ірландської поліції. Обидва розвідувачі – сотник Бутлер і полковник Робертсон Росс – вернулися назад з думкою, що корпус кінних стрільців, розставлених по країні, міг би перемогти самогонників і індіанців. Полковник писав: „Легкий і повільний кількатижневий похід вистарчив би на те, щоб розстановити їх по відповідних окупаційних постах.”

Ніде в аналах історії не знайти нам заяву, щоб аж так відходила від правди, але Канаді це вийшло на користь бо дійсні обставини були сприятливо затаєні.

І так, 23 травня, 1873 року, Сер Джон встав у новій Палаті Громад над рікою Оттава і запропонував плян збереження західньої Канади для канадців. Був він чоловіком бідним на вроду, з великим носом, з усмішкою на устах, якими міг і гриміти, коли хотів, з мішками і зморшками під хитрими й бистрими очима. Уряд, говорив він, мусить своє охороняти. Він мав на меті післати на Захід загін кінних стрільців, які б тримали патруль на тій безмежній території між Вінніпегом і Скелястими Горами. Загін, твердив він, мусів би бути легко озброєний та їздити на загартованих, привиклих до прерій, конях. Ці „стрільці” мусіли б бути молодими любителями пригод і охочими служити за малу платню у висоті, наприклад: 75 центів на день, з тим щоб вони знайшли досить грошей, під час прикордонних патрулей, на покриття коштів свого прожитку. Триста поліцаїв, розраховував він, могли б врятувати британську територію від загарбання чужими наїздниками.

Прем'єр-міністер сів. Його сердечний, переконливий голос і некоштовний характер пропонованої розв'язки кризи, переконали Палату Громад. Його проект

став законом і ось із Його Величністю, Графом Дюфферіном на троні, з королівською санкцією, створено Північно—Західню Кінну Поліцію.

Таким чином Сер Джон Александер МакДоналд став батьком поліції, а роля мами П. З. К. Поліції припала двадцятиоднорічному юнакові, якому було на ім'я Фред Гвайт. Цього слабкого, кароокого молодця Сер Джон витягнув з нужденної канцелярської посади та й іменував його своїм особистим секретарем. Молодець був дуже талановитим, працьовитим, совісним, тактовним людиною і був дуже захопленим новою галузз'ю закону. Коли, вневдовзі, Сер Джон провалився у виборах, Фред Гвайт не забув здійснити бажання „Старого Батька.”

Кілька місяців Північно—Західня Кінна Поліція існувала тільки на папері. Раптом нова хвиля різанини індіанців американцями, в далеких Сайпрес Гіллс, на північ від Монтанської території, привернули увагу на поліцію. Зразу назначено старшин. Три ескадрони по п'ятдесят чоловік вступили на службу і подалися на Захід, від горішнього берега озера Супірійор, шляхом волока і весла, не зовсім занесеного на карту, чоловіком на ім'я Давсон.

Цей горезвісний похід включав сорок сім переправ волоком. Наступила зима. Лід обкутав уніформи, які їм довелось покинути. Проте, рекрути таки добилися до Нижнього Форт Геррі, а відтак до твердині Стоун Форт, яка вже раніше служила притулком для британського яркобагряного наряду в 1846 році, коли сорокдев'ята паралель була визнана кордоном між Сполученими Штатами і Канадою, від Озера Лісів*) до Тихого Океану.

*) Озеро Лісів (Лейк—ов—да—Вудс).

Ця твердиня стала відповідною коліскою корпусові приреченому на невигоди. У ній містилась казарма, спільний стіл, кімната складів, вартівня та площа для стройових вправ. З її укріплень бувші фермери, телеграфісти, м'ясники, пекарі й урядники вперше могли вдвлятися у західні простори буйволевських пасовищ, покритих снігом, завширшки дев'ятсот миль.

Той понеділок пополудні, коли вони присягали, був у них сумним днем. Хоч було це тільки третього листопада, ріка Ред уже була скута льодом, а пальці від морозу у них деревіли як вони складали присягу й підписували документ „Кінна Поліція Канади”, який зобов'язував їх до дивного нового життя в королівському наряді Ї Величності. Тепер вони були рекрутами, приречені на трьох-річний послух, виконання всіх законних приказів і компенсування урядові за всяку заподіяну шкоду його майнові. Жоден із рекрутів, що підписував цей документ, не міг мати найменшого поняття про пережиття, яке його очікувало. Все це уможливило молоденькій Домінії здійснити свою долю.

Наступного ранку ці бувші ремісники, садівники, лісоруби і студенти університету ніяк не могли повірити, що день четвертого листопада, 1873 року, матиме особливе значення для історії Канади. Здрижений сурмач вперше розбудив Північно-Західню Кінну Поліцію як один корпус.

„Бігом, хлопці! На ноги!” – кричав офіцер. Підофіцери ходили поміж рекрутів, що лежали на підлозі й підтримували сурмача словом і ділом.

„На ноги, хлопці! До стаєнь за десять хвилини!”

Тих стоп'ятдесять новаків простяглись, полаялись і сягнули по чоботи.

„Не ходи по голові”, – гукнув підконстабль Белчер.

„То відступись” – відгукнув назад йому начальний констабль Грайсбах.

„Прекрасний край!” – хухав по пальцях задеревілих від холоду бувший кравець, стараючись зав’язати вузла.

„Хіба ж не той сухий холод про який нам казали, що не будемо відчувати?” – спитав хлопчина з Нью-Бронсвіку, викликаючи регіт.

„А я складаю свою резигнацію шість місяців наперед” – пробурмотів прикащик одержних товарів.

„Шість місяців? За шість місяців з тебе лишиться тільки скальпа, що звисатиме з пояса червоношкірого індіана” – сказав Макіллірі, викликаючи ще більший регіт.

„А це що? Хіба вже газета?” – питав моряк.

„В і н н і п е г Ф р і П р е с с і в ж е і про нас згадка. Послухайте: „Кінна Поліція... Перший загін цих хоронителів громадського спокою прибув під командою підінспектора Валша. Здається, що загін складається з хоробрих молодців...”

Цю згадку розвеселені рекрути привітали хрипкими вигуками. У готовому одязі, неголені й змучені стомлюючим походом, ніодин із них не мав найменшого передчуття якоїсь блискучої прийдешності. Але поклик до стаєнь вкоротив розмову й вони вроздріб пішли через Стівінфортську площу до своїх передсніданкових службових обов’язків.

Північно–Західня Кінна Поліція мала не тільки здібних батька й матір, але й могутнього, хоч незримого, хришеного батька, якому було на ім’я ПРИГОДА. У тих часах, майже одне століття тому назад, мало було готових розваг і забав; не було кіна, радія, телевізії; не було плавби моторним човном, їзди автом, безплатних подорожей автом з міста до міста, якихось прогу-

лянок на ярмарки та інших розвагових поїздок; словом – мало будь-яких розваг. Хлопці іноді тікали на море, або працювали в Гудсонбейській Компанії за безмірно малу заробітню платню. Отож, як такі непосидюші молодці в провінціях Онтаріо і Квебек, та в інших приморських провінціях, побачили оголошення в газетах про цей новий тип дозволених авантюр, багато їх кинули те, що робили і з поспіхом записались на службу. На ша-стя кінній поліції, кілька бувалих старшин також від-чули спонуку прилучитися до цієї романтичної експеди-ції в країну буйволів, червоношкірих індіанців і самогон-ників.

Для військового корпусу, приявність старшини та-ке важливе як і сталева основа для модерного бюрового будинку. Отже, Північно–Західня Кінна Поліція по-чала з сильного ґрунту тому, що її основа була міцна. Декотрі старшини вже до того служили в королівській ірландській поліції і канадській артилерії. В. Д. Джар-віс, суперінтендент ескадрону „А” став головним ко-мандуючим. Діючим ад’ютантом і берейтором став су-перінтендент Валш. Талановитий і хисткий Валш умів дати собі раду з конем, стрільбою і гайковим ключем з однаковою спритністю, а його знаменитий запас слів не раз став йому в пригоді. Сержант – майор Грайсбах і сержант МакІллірі відповідали за дисципліну й піхотну підготовку. Штабовий сержант Сем Б. Стіл, при допо-мозі сержанта Роберта Белчера і підконстабля Фуллер-тона, навчав верхову їзду. Розсудливий і невтомний полковник Дж. Ф. Маклауд, відзначений славними орде-нами Св. Михаїла й Св. Юрія ще в двадцятих роках сво-го життя, став керівником верхової їзди і оцінки дося-жності стрільбового вогню.

Менше досвідченим новобранцям офіцерського чину ад'ютант Валш, ще того першого вечора, з'ясував їхні нові службові обов'язки, які напевно здавалися їм безладно різноманітними і безконечними. Дижурний офіцер слідив за діяльністю від зорі до зорі, чотирнадцять годин на день. Він перевірявав видачу провізій бо їх видавалося скупо й точно. Він доглядав, щоб був порядок у казармах, в лікарні і у вартівні. Він мусів певно знати, що всі поліцаї присутні й тверезі від вечірньої до ранньої зорі, та про всі призначені обов'язки. Крім того, він мусів звітувати, на письмі, начальному офіцерові перед десятою годиною наступного ранку. Його тільки одно задовольняло: рядові поліцаї були зайняті навіть більше чим він.

Гіркий кінець 1873 року болюче розчарував тих службовців і продавців обуви, яким жахлива дійсність нової професії ніколи навіть і не снилась. Як тільки елегантно одягнений Грайсбах бувало закінчив з ними монотонну, але надмірно вимогливу піхотинну підготов-

ку, вони переходили до педантичного Маклауда учитися стріляти. Тут їх холод проникав до костей тіла і пальців, а пальці їх сильно деревіли. А ще, як на зло, вони не могли навіть трішки загіртість у „стайнях” до яких раз-по-раз повертали. Все ж таки, чищення коней скребницею було радісним обов’язком у порівнанні до вивчання верхової їзди під наглядом і криком Сема Стіла, суворий вишкіл якого пишався у гурті, вславленого витривалістю. Незважаючи на вітер, яким холодним він не був би, цей суворий підстаршина навчав верхову їзду п’ять разів на день... надворі... кожного дня і переставав учити лише тоді, як термометер показував більше чим 36 градусів морозу.

Місцевих напівдиких коней доводилось об’їжджати. Ці хвилюючі справи відбувалися цілісінькими днями. Рекрути зі Східньої Канади, які раніше жили під теплою стріхою, тепер трусились і зневажливо висловлювались про свої харчі. Незважаючи на це, банкові службовці поволі ставали поліцаями, здібними настільки, щоб оволодіти Заходом. Коли підполковник Джордж А. Френч прибув у місяці грудні до Стонвфурту, щоб пере-

брати команду, він висловив своє задоволення досягненим поступом.

Комісіонер Френч був тридцятидволітнім ірлянським дворянином і цілком надавався на те, щоб дати почин вимогливій кар'єрі Північно-Західньої Кінної Поліції. Був він людиною високорослою, військовою і порядною, а гумору було в нього настільки, щоб він не ставав сторонником суворої дисципліни. Він легко гнівався і не терпів недбалої роботи. Сам вихований у дисципліні, він настійливо вимагав її. Понад усе він був справедливий.

Френч посідав настільки проникливості, що знав як група поліцаїв – здисциплінованих, вишколених, споряджених і добре очолених – могла зберегти порядок у такій просторій країні, величиною чуть – як не Європа; він знав, що від них треба було вимагати лише хоробрості й витривалості; та що найголовнішим мусіла бути – дисципліна. Поліція, уважав він, мусить бути дуже тонко розташована, а кожний поліцай мусить так поводитися наче б комісіонер тільки на нього одного дивився. Отже, дисципліна, він усвідомлював собі, мусить виплекати самодисципліну, а самодисципліна, уважав він, виплекається тільки старанним вишколом і вкоріненою самопошаною.

Молодий комісіонер умів застосувати строгу дисципліну і рівночасно втішатися пошаною своїх рядових. Книга наказів за зиму 1873–1874 років, показала висоту уштрафувань. Провини коштували гроші. Гостро заговорити до підстаршини каралося сумою п'ять долярів; суперечка з офіцером – десять долярів. Спання на сторожі каралося двотижневою заробітною платнею. Отже зрозуміло, що поліцай, який заробляв 75 центів на день, мусів відмовлятися від таких спокус.

У книзі наказів було сказано, що ковдри мусілись провітрювати раз у місяць. Констаблі не сміли грати в карти з підконстаблями. Як поліцей постановив був голитися, так мусів голитися кожного дня. За п'янство поліцей платив своїм чином. Напочатку 1874 року появилось оголошення тривалого значення. Поліцаїв повідомлено, що уряд використовуватиме якого-будь чоловіка зв'язаного з поліцією, для якого б то не було діла, якщо вважатиме це потрібним.

Ад'ютант Валш ясно уявляв собі далеку майбутність своєї поліції, передбачуючи, що поліцаї використовуватимуться для різноманітних акцій, де й коли б то не було. Це раннє поняття про кінну поліцію і досі не змінилося.

Перший випадок, який дав підставу для першої патрулі в історії поліції, встановив приклад, який став загальновідомим. Справа була в тому, що контрабандисти продавали самогон індіанам племені Крі над озером Вінніпег. Отже власті у Форт Геррі дуже радо відпустили цю справу поліції, яка була втомлена рутинною і тому була рада святкувати свій Новий Рік по-інакшому. Полковник Маклауд вибрав по три поліцаї з кожного з трьох загонів і на снігоступах подався на північ, з валками псів, які тягли харчі й звитки ковдрів.

Новизна полегшувала важкий труд. Кожну порцію їжі вони вважали – бенкетом, а кожну спробу спати під покривалом парусини, шонайменше – зміною. Після навчання верхової їзди під командою Стіла, ці нові невидги вони вважали насолодою. Поступ цих початкуючих зберігателів права чимало позначався взаємним шуткуванням. Нарешті вони добились до озера Вінніпег і на четвертий день побачили дим, що клубочився з хатини

припадкових контрабандистів. Запряжки псів Маклавд лишив позаду, бо в глибокому снігу не було трудно за-скочити незаконних торгівців. Було їх там шість і вже з першого зирку вони пізнали авторитет. Так як у май-бутньому це повторювалось, поліцаї побачили як від самогону танув сніг... Арештованих Маклавд поставив під суд і тільки тоді відпустив їх, як вони заплатили штраф і вислухали його гострої поради. Патруль вер-нувся до Стонфорту померзлий, але бадьорий, вико-навши своє доручення з пророчою досконалістю і швид-кістю.

Комісіонер Френч уявляв собі, що стоп'ятдесять молодих поліцаїв не зуміє зберегти правопорядку в клопітливій території, яка займає понад двістітисяч ква-дратових миль. Рівнож, думав собі, що не зможе мала група юнаків, якою хороброю вона не була б, з кілько-ма загартованими офіцерами, якими винахідливими во-ни не були б, підкорити 15,000 диких індіанців. На той час закон дозволяв персонал із трьохсот поліцаїв. От-же, у місяці лютому Френч вибрався на схід втягти на службу ще 150 рекрутів.

II

ОСНОВА СПОЮЄТЬСЯ

Вістка про Північно—Західню Кінну Поліцію рознеслася по всій країні й на заклик на рекрутів відгукнулися ювеліри, друкарі, ковалі й аптекарі — всі готові на незнане. Четвертого червня, 1874 року, два поїзди виїхали з Торонта з багатонадійними шукачами пригод вихиляючись із кожного вікна. Цей раз вони їхали залізницею до Фарго у Норт Дакота, а преса облегувала їм подорож образними описами їхньої „романтичної” місії. Одинокий комісіонер Френч міг усвідомити собі якою романтичною їх місія могла бути.

Як 150 парубків подорожує разом 1,300 миль, веселощів не бракує. Веселість, товариськість, надії і циндра наповнили ваґони, в яких були зарепрезентовані численні зайняття і здібності. Науковець розмовляє із земельним агентом, бляхар із правником. Одинокий рекрут, який уже був поліцаєм — дезертирував! Прізвиська народжувалися кожної години. Одного хвастливого кокні*) охрестили „великим пустобрехом”. Другого який дуже спішився покуштувати буйволини, прозвали „пемміканом**). Пісні впливали з кожного ваґона, а

*) Кокні: житель східнього району Лондону, в Англії.

***) Пеммікан: сушена буйволина.

сільські жителі при малих станціях дивувалися, хто це такий їде?

У Міннесоті жителі в неодному містечку не вірили, що ці молодці принесуть славу як охоронці правопорядку. Наприклад: один констабль, зауваживши бридкого на вроду пса, обіцяв нагороду тому, хто принесе пса ще бридкішого. Отже, як поїзди зупинилися, здивовані жителі приглядалися як парубки гуртами вискакували з вагонів і починали за чимсь пильно шукати. Як поїзди рушили, то число собак у цій місцевості було зменшене.

Однак, веселошам прийшов кінець у Фарго. Дванадцятого червня поїзди зупинилися побіч дерев'яної платформи, яка відділяла край цивілізації від преріїв. Коной з вагонів висаджено, товарні вагони відкрито й наказ видано будувати вози, які перевезено частинами. Несподівано всіх приголомшило потрясаюче відкриття. Частини розчленованих возів знаходилися в різних вагонах, сидельне спорядження було розібране на куски, не вся упряж була однакового виробу, а рекрути переважно ще з роду воза не складали. Ніч покрила це місце погано освіченого безладдя, оточеного тубільцями, які скаліли зубами, розраховуючи, що поліція побуде з ними, на їх користь, хоч один тиждень.

Але тубільці не взяли одної речі до уваги: провід. Коли організацією командує здібний провідник, у ній все обертається у співпрацю і в цей розгартіяш заведено порядок. Три зміни рекрутів заставлено до роботи при возах, упряжжі й припасах і двадцять годин після висадки, ескадрон „Д” від'їхав із двадцятидев'ятьма методично наладованими возами. За ним у слід поїхав у годині сьомій того же вечора ескадрон „Е” , а еска-

дрон „Ф” на світанку наступного дня з усім, опріч найважчих припасів, які мали переправити до тимчасової штаб-квартири в Дуфферіні в Манітобі редріверські судна*). Тубільці були певні, що бачили чудо.

Тих стошістдесять миль до Дуфферіну преріями, далекі обрії яких ховали ворога – суївських індіанців – дали східнякам нові пережиття. Край був неймовірно рівний і пустий, а зорі горіли наче світильники. Розташування на нічліг з великим числом недосвідчених рекрутів, зчинило дивовижну метушню. Підконстаблі шукали закинути посуд, кухарі горлали за дровами і водою, навіть ветерани не могли проковтнути аматорського варева. Комарі верствами обсідали рекрутів і точили коней. Анрі Жул’єн, мистець при Монреальській газеті „Канедієн Іллюстрейтед Ньюз”, малював картини, з’ображуючи як коні роздирали сітки і гасили комариний огонь!

Незважаючи на спеку, цим недосвідченим хлопцям вдалося проїхати пересічно тридцять миль на день. Вечером 19-го червня вони гусаком в’їхали в табір у Дуфферіні, дві милі на північ від кордону. Яку картину той збір представляв би в кольоровій кінокартині! Загартовані поліцаї, які видержали зимову муштру в Стонвінфорті, зарум’янені здоров’ям і пишні в королівському наряді, пильно приглядалися, з почуттям вищевартості, як запилені й зболені сердеги докульговували до табору. Їм здавалось, що календар завернено вісім місяців назад і вони бачили самих себе у минулому ніяковому безладді.

З другої сторони, приїжджі рекрути, хоч як роздра-

*) Судна, що пливли по ріці „Ред” .

жнені й втомлені, були далекі від того, щоб показати себе недозрілими й не мужніми. Вони проїхали мимо усміхнених гуртів, схиляючись у сідлі то в один бік, то в другий, стискаючи меринів острогами, щоб прискорити ту одну—останню нетерпиму рись, зі соромом на лицях перед тими всіма вразливими поглядами. Все ж таки, привіт був сердечний, і якщо закінчився іскрами й жаром, то треба пам'ятати, що тільки так споюється металъ.

Тієї ночі приїжджі положилися спати, надслухуючи як варта з вартою перекликалися: „Число перше, все в порядку,“ а там далі: „Число друге, все в порядку,“ і бачили над собою досі ними неуявлену ясноту неба, найпригніченіший новачок мусів почати відчувати чарівність свого нового покликання.

Іх дійсне „введення“ відбулося пізніше тієї ночі, як прерійна гроза навістила на табір. Із кіл і довгого, грубого канату тут було споряджено загороду для коней. Зі зовні цієї загороди, вози були розставлені кругом, з одним лише проходом у колі. Як буря збудила хлопців, кожний з ескадронів „А“, „В“ і „С“ пігнав

до свого коня, однак рекрути були безпорадні і вдержати своїх перестрашених коней не могли. Серед темряви, яку покривав осліплюючий блискавичний вогонь, пашіла лють. Скажені пориви вітру рвали полотняні покривала возів з лопотом, який звучав наче гук гарматного вистрілу. Блискавиця сипала вогнем все ближче й ближче. Здавалось, що грім землею трясє. Остаточно град звів коней з глузду... Страшний грім вдарив на табір... Серед зливною дошу і ревучого вітру, жакливого граду і сіро-синьої блискавиці, коні кинулися навтіки. Оскажені від страху, вони вистрибували один одному на плечі, з ніг збивали поліцаїв, які всіма силами намагалися їх здержати, і топтали по рекрутах. Вирвавшись із огорожі, вони з вітром стрілою пігнали на полудне.

Молодий комісіонер Френч знав, що як коней не приженеться назад, то експедиції буде кінець. Отож він приказав погоню за ними, хоч тут могло довести до сутичок із войовничими індіанами. На світанку погоня вже доганяла. попавших у паніку втікаючих коней. Від жаху деякі коні пігнали п'ятдесят миль поки цілком

були знеможені, так, що взяло три дні, щоб їх пригнати назад до Дуфферіну, втративши тільки одного коня.

Френчові тепер грозили різного рода проблеми. Метиси—погоничі повтікали з волових возів і поховалися по дуфферінських шинках, ковалі всі до одного шезли, револьвери поліція одержала з великим опізненням, а як нарешті й одержала, то погнуті, поламані, з застряглими патронниками і погано поприкріплюваними защіпками в курках. На щастя, зброяр був умільцем.

Короткотривала, але страшна спека обпікала рекрутів і розбуджувала комарів. Ходили слухи, що заробітна платня не дійде до них. Деякі рекрути усвідомили собі, що вимогливі обов'язки в кінній поліції не були покрашені сподіваною романтикою і почали нарікати. Ніч-за-ніччю вони один за одним, спокійно резигнували і переходили недалекий кордон.

Завсідники дуфферінських шинків любили вішувати поліцаям загибель від голоду, спраги, індіанців, або холоду. Що зневіра лукаво підкрадалася, старшини переконалися тоді, коли шепотіння рекрутів цілковито зтихало як вони серед них з'являлися: отже грозило дезертирство.

Френч мусів покласти цьому руївному настроєві кінець, або відложити похід Північно—Західньої Кінної Поліції на невизначений час. Будучи добрим знавцем людської психології, він був свідомий того, що більшість рекрутів у його команді кріпкі духом і не здадуться ні одній перевазі, якщо будуть належно заохочені. Отож він видав наказ усім до збірки в повному строю, знаючи, що її кольоритність і пишність поділають на їх настрій так, як військова музика. Почекавши, щоб обрядова церемонія трішки притихла, він промовив до своїх

шістьох ескадронів рішучо, але співчутливо й з виrozumінням. З'ображуючи ризику, злидні й важкі моменти, які чекають їх у майбутньому, він випередив тактику прем'єр-міністра Чорчила на сімдесят літ. Після цього кожному, хто передумав свій намір, він пропонував покинути службу, запевняючи їх, що ніхто за це не буде осуджений.

Це був сміливий жест. Коли б велике число рекрутів було погодилось на це, всьому був би кінець. Однак, жоден рекрут не вийшов зі строю і свіжий дух повіяв по таборі. Отже восьмого липня Френч призначив виїзд. Кожний поліцай із запалом метнувся, готуючись на зустріч із безвістю ген там, де трава злилась з небом.

III

ПОЛІЦІЯ В ПОХОДІ НА ЗАХІД

Благословилося на світ восьмого липня... і полудне минуло... аж майже перед заходом сонця залунали сурми... Уздовж двомилевої лінії командні вигуки рушили колону в хід і Північно–Західня Кінна Поліція пішла походом із Дуфферіну здобувати собі місце в історії.

Попереду їхав ескадрон „А” на темногнідих конях, а за ним валка товарових, полотном покритих возів. За ними їхали ескадрони „Б” на темнобурих конях і „С” на яснокаштанових, а ескадронові „С” ще й припав мерзенний обов’язок тягти дві з дула-заряджальні дев’ятифунтові польові гармати й два жовтомідні міномети. Ескадрон „Д” їхав на сивих і каштанових, „Е” – на лискучих чорних, а „Ф” – на ясногнідих конях.

Услід за ескадроном „Ф” тягнулися низкою 114 редріверських возів з 20-ма метисами-погоничами, 140 робочих волів і 93 голів худоби на заріз, а за ними косарки, переносні горна й польові кухні. Двадцять поліцаїв сповняли службу сторожів впереді й по боках. Зпереду ця дивна колона була дуже подібна на військову експедицію, а з тилу вірніше на групу колонізаторів.

Бігаючи від одного кінця колони до другого, комісіонер мав підставу гордитися: Північно–Західня Кінна Поліція стала правдивою організацією. Недостойних бу-

ло усунено. В асистент–комісіонереві Маклавді – Френч мав вийнятово здібного заступника. Було в нього кільканадцять надійних і вірних офіцерів. Його рядові були кріпкі, завзяті й сповнені ентузіазму. Дивлячись вперед, де 50 яркобагряних постатей зливались в полум'яне пасмо, він вперше відчув гордість, яка його вже ніколи не покинула.

Офіцери й рядові не могли знати яке далекосяжне значення матиме для Канади цей день у преріях, проте вони знали, що суверенітет молодій Домінії в небезпеці, а це варто було всякої ризику, щоб його охоронити. Самі в блискучих вирядах, з мерехтливими списками, в яркобагряних уніформах, з білими шоломами, вони несли себе високо й уважали себе непобідимими.

Багато з цих поліцаїв хотіли вести щоденник і на-полегливо це робили. Вірність їх записок про буденщину за кожний день дає нам змогу, майже одне століття пізніше, уявити собі події в кожному дні того походу. Клопоти почалися зразу. Записки за день дев'ятого липня виявляють, що п'ятдесят волів збилися з дороги серед ночі, а кільканадцять коней кинулися в панічну втечу, затримуючи похід на пів дня. Френч використав цей час, щоб позбутися усіх предметів розкоші, які відправив назад до Дуфферіну – два вози навантажені сиропом разом із одним неслухняним інспектором. Згинув один кінь і за собою вони лишили три поламані вози...

Десятого липня, експедиція вирушила з табору в третій годині вдосвіта... Косарки косили сіно по дорозі... Коней довелось пігнати в американську територію шукати води...

Одинадцятого липня до експедиції дійшли вістки

про вбивство кількох людей індіанцями, племені Су п'ять миль на південь від кордону. Через це подвоєно було варту. Дванадцятого липня повітря наповнилось було перелітною сараною... один віл згинув... і жахлива гроза граду понеслася по прерії.

Тринадцятого липня, коли було всього 59 миль до Дуфферіну, вози почали розпадатись.

Чотирнадцятого липня поліція була в поході без води аж до дев'ятої години вечора. В одному щоденнику було записано: „Всі поліцаї втомлені, а деякі коні виснажені. Метиси—погоничі докотили до табору свої вози аж опівночі. П'єр Лев'ель, в товаристві п'яťох інших метисів, зі шістьма возами, навантаженими товаром, подарованим індіанцям, губернатором—лейтнантом Манітоби, приєдналися до колони.”

Лев'ель був тим несподіваним шастям, яким Провидіння, час до часу, благословило кінну поліцію. Він пізніше став цінним перекладачем і посередником у скрутних обставинах з індіанцями, або метисами, бо знав мову одних і других. Батько його, говорив він, служив під Наполеоном у Ватерльо . Цей розвідник важив триста фунтів і не легко було знайти коня, що міг його везти. Однак, він завжди знав віддячитися за прислугу. Як його кінь застрягав у болоті, Лев'ель його потягнув за хвіст і попихав вперед.

Рекрути поступово привикали до рутини. Вони вставали раненько, щоб уникнути яскраво палаючі, безхмарні полудні, але, як вози з вільми порозпадалися, двомилева валка розтяглася до десятих миль. Ці „народні тягарі”, як Френч називав їх, знаходились на берегах річок, де в холодку під деревами, ці ледачі племена сиділи, й лише покурювали.

У метисів був ось такий спосіб їзди: вони прив'язували свого вола до попереднього воза й лягали спати. Їм було байдуже, що віл зжере свою упряж, споєну з двох ременів оленьчої шкіри й хомут набитий сіном. Скрипіт невідмазаних возів нісся безперервною низкою оглушливого вереску, але так пронизуючого, що валку возів можна було скоріше почути як побачити. Ці вози були й причиною затримки, якій ніяк не можна було запобігти й яка досадно псувала терпеливість Френча. Ті поліцаї, які заслуговували на покарання, мусіли направляти і приспішувати ці вози в дорогу.

В цих краях не обійшлося без проблем. Коники вічно докучали. Прерія кишіла ними... сила—силенна їх з'їдала всю зелень, шуміла в повітрі цілими годинами, залізала у звитки ковдрів, гинула в кишенях і спливала густою лавою на поверхню ставків, де була вода до пиття. У наслідок сильної спеки наступила злива з градом, а прерійні вогні палили широкі простори, нищили пашу й своїм димом душили людей і коней. Розвідка говорила Френчові, що вогні підпалили вороги.

До двох тижнів коні почали підупадати. Їх їздцям було приказано йти пішком кожну другу годину. Найперше знемагались коні яких взяли зі сходу й їх потім зіставляли на відпочинок з певним боязливым підконстаблем, щоб він їх пізніше пригнав назад. Один такий молодий констабль відчував самоту такою нестерпною, що просто застрілив свого кульгавого коня. Знаючи, що за це він мусів платити літнім заробітком, ще й бути здисциплінованим, він ревно заявив, дігнавши колону, що на нього напали п'ять індіанців. Він присягався, що їх відігнав, але свого коня врятувати не міг. „Я не вірю йому,“ заявив комісіонер, але не мав він часу, щоб доказати фальшивість його тверджень.

Загально беручи, настрої поліції був досить задовільний. Всі сумніви, які панували в Дуфферіні – забулись. Забулись і молоді дезертири: щоб прикрити свою власну боязнь, ці негідники розповсюджували на сході сплетню про погані відносини. Тому-то поліцаям в поході стало смішно й дивно, як післанець із Дуфферіну дігнав їх, щоб переконатися чи Північно–Західня Кінна Поліція на правду вимерла. Поліцаї привітали його вибухами сміху й заявили, що їм потрібно не помсти, а добре скупатись. Тієї неділі комісіонер записав у своєму щоденнику: „Я з приємністю слухав як велике число поліцаїв співали пісні пополудні й ввечорі; на жаль, мова цих „пісень” , у великій мірі, не має нічого спільного з Святим Письмом.”

Між поліцаями почалось дружнє змагання, щоб знати котрий відділ буде перший вирушати в дорогу.

Ідучи на чолі колони поліцаї мали нагоду ловити й вбивати для їжі лугових тетеруків. Жан Д' Артїг'ю показував як він у Франції ловив жаби й, що дивніше, як їх їв. Вони дуже любили полювати за дикими качками у рідкісних мочарах і „болотах” , хоч за водою часто доводилось копати. Щоб напоїти коні, воли, корови й триста чоловік, рекрути мусіли тягнути воду бочками.

На день 25-го липня вони були проїхали 270 миль, але це була лише одна третина всієї дороги до Скелястих Гір, неврахувуючи ще сотні миль на північ до Форт Едмонтон. Коні були вже так виснажені, що, як лягли, то на ноги звестися вже не могли, отже, Френч скликав раду своїх старшин. Треба було змінити плян походу так, щоб, як заскочить зима, не бути без притулку.

Інспектор Джарвіс зголосився взяти 55 хворих коней і весь стаєнний контингент і, з поміччю кількох

рекрутів, пуститися вісімсотмилевою дорогою до Едмонтону. Це була небезпечна альтернатива. Джарвіс знав, що мусітиме встигнути, або згинути, бо ніхто не зміг би його врятувати; але Джарвіс вірив у старе гасло: „Будь сміливий, будь сміливий, але не занадто.” Джарвіс був людиною здібною, бувалою і завзятою настільки, що його пропозицію прийняли. Отже провізії, скот і господарське знаряддя наново розділили і пропрашались. У довгій історії поліції це був останній раз, що всі ескадрони жили братньо. Не було ніякої гарантії, що Джарвіс, Стіл і більшість ескадрону „А” остануться в живих. Ця розлука дала всім зрозуміти, що їх може спіткати смерть. Ля Рош Пер’є, дивна геологічна порода вапняку, подряпаного індіанськими гієрогліфами, здавався якимсь надмогильним пам’ятником їх надіям. Але вони були молоді й, пускаючись у дорогу, завжди співали. І так п’ять ескадронів, під командою Френча, рушили в дорогу зустрічати пустий небосклін.

До цих пір колона прямувала шляхом визначеним комісією у справах кордону, а відтепер ішла у незнані краї. Розвідку обманював міраж. Небо було мідне, землю висушувала спека. Дірт Гіллс*) височіли 1,000 футів над рівниною і треба було великих зусиль, щоб на них видрпатись, а як нарешті добились до їх вершин, то плавали в димі й полум’ї. Лев’ель говорив, що невидимі індіани напевно підпалили прерію, щоб перешкодити наїздникам.

А як справа малася з поліцаями в цій атмосфері грозючої небезпеки? Коли двадцять два поліцаї захворіли, всі почали підозрівати тих метисів, що були в ро-

*) Дірт Гіллс: Ґрунтові Горби.

звідці, за винятком Лев'єля, особливо з того часу, коли Френч доказав, що один із них – обманник. Ці метиси почувалися найшасливішими тоді, коли не спішилися. Вода стала рідкістю. Ті констаблі, які доглядали хворих коней, мали клопіт доганяти колону й їх доводилось шукати вистрілами ракет. Все ж таки, дух тих шукачів пригод міцнів зі зростаючою мірою перепон. Загроза їхньому життю була зовсім очевидною і їх рішучість досягти мети стала цій загрозі опором. Гримасливий гумор гоїв усякі рани, а всякі ремствування, які можна було чути в Дуфферіні, затихли назавжди.

Матеріалу на гіркий гумор не бракувало. Наприклад, як тільки вони зайняли покинений індіанцями табір, так зразу почали чухатися. Деякі воші, звичайно, живуть досить довго. Мавнселл, юнак, який мав графів за приятелів, таке писав: „У дуже короткому часі ці комахи вже мали внуків. До тижня часу, кожний поліцей, від констабля до полковника, плавав у них.“

Перші індіани, яких вони побачили, їх розчарували. Їх довге, скуйовжене волосся, брудні лиця і ковдри, голодом зморені собаки й гидка поведінка наповнили тих, що вчилися про Г-а-я-в-а-т-у почуттям страшенної відрази до Лонгфеллов*). Мавнселл зауважив: „Поето-ві дозволяється певна ліцензія, але десь границя мусить бути.“

Тому, що ті індіани не були оті горді блакфуги**), а суївські***) біженці, комісіонер скликав формальне „пав-вав“⁴ на якому вияснив, що Велика Біла Матір⁵ вислала сюди своїх синів, щоб дати індіанам охорону. Тубільці назвали його В а ч а с т а С о т а /Пануючий

*) Поет, автор поеми „Гаявата“ .

**) Індіани племені – „Блакфут“ .

***) Індіани племені – „Су“ .

4) Важна індіанська нарада.

5) Англійська королева Вікторія.

Чоловік/ і сказали йому, що на поліцію в Сайпрес Гіллс нападуть розбійники, які мають укріплення з п'ятьсот-ма оборонцями та, що знаходиться воно на березі ріки Бов і звать його Форт Гвуп-Ап*).

Час переганяв крокування корпуса й тому Френч віддалив з колони сімох хворих поліцаїв, 26 виснажених коней, 12 возів, деякі провізії, та одного метиса, і віддав це все під командування констабля, якому було на ім'я Сутерланд. Це назвали – „Табір Калік” . Тієї ночі колона добилась до Олд Вайвс Крік**), на північ від Вуд Мавнтен і небагато днів маршу на схід від Сайпрес Гіллс. Нарешті добилися до дикого Заходу й в'їхали в розлоге царство буйвола. На паливо кухарі вживали „бва де ваш” , або буйволські балабушки – висохлий кізяк американського бізона.

Тепер поробили всі заходи проти несподіваного нападу. В ночі поліцаї не розбиралися і коней не пускали пастиись аж на світанку. Ця перепрацьована тварина несамовито рвалася до зеленої трави, але показалося, що кінь, навіть стриножений, може бігти легким гальпом і для того мусить бути припнятий. Панічну втечу вже два рази було стримано, бо ризика за велика: поліція без коней була б у безнадійному положенні.

Тридцятого серпня зарізали буйвола й рекрути їли свіже м'ясо. Після церемонного маршу на Богослужбу, видано наказ подякувати старшинам і підрядним за першорядну службу, виконану після виїзду з Дуфферіну. 31-го серпня асистент-комісіонер Маклавд і підінспектор Джеймс Вокер привезли вівса з депо граничної ко-

*) Форт Гвуп-Ап: Форт Буянів.

**) Ручай Старих Баб.

місії при ріці Гвайт Мад*). Другого вересня комісіонер і розвідка принесли майже один тон буйволини й язиків на печеню. Кожному поліцаєві призначено десять фунтів, але східні апетити прагнули городини й овочів – і доброї води. Вода, навіть як знайшли її, була солонувата, або лужна, ще й закаламучена буйволячим послідом, отже за водою треба було копати. Багато криничної води потрібно було, щоб задоволити понад двісті чоловік і їх коней.

Вересень приніс дощі, але страшенно зимні. Під час дощу з крупною восьмого вересня, п'ять коней згнуло, бо, виснажені, не могли витримати холоду. Але в комісіонера були важніші клопоти. Показалось, що пасовиця, обіцяна Моріссором, проводиром, в якого погляди були такі помішані як його предки, була видумкою. Межові знаки про які він говорив не показалися і через нього поліція блудила. Френч записав у своєму щоденнику: „Я непевний чи причиною його вчинків – нещасття, чи вмисний задум. Це найбільший брехун, якого я коли стрічав і його вже підозрюється у шпигунстві на користь тих злочинців у Гвуп–Ап.“

Комісіонерові зівстався тільки один вихід – бути своїм власним проводиром. Він признався у своєму щоденнику: „Я починаю побоюватися за безпеку своїх поліцаїв”. Однак, в очах його підрядних, він був холоднокровним і вони підкорялись його волі. Уже не чути було більше нарікань, лише шуткування і насміхання з біди. Шукачі пригод переконалися, що пригода врешті їх догнала. Підкрадалася зима й кожної ночі ставки покривалися льодом. У Західній Канаді проживало 30,000

*) Гвайт Мад: Біле Болото.

індіянів. Самі блакфуті, по слідах своїх, начисляли 6,000, але тривожним було те, що ніодин Блакфут не показався. Ці індіяни нічого не боялись і мали добре вистроєних коней і вогнепальну зброю, яку одержували від злочинців у Монтані в заміну за виправлені буйволячі шкіри. Ніхто собі не припускав, що ці горді й вільні індіяни радо вітатимуть наїзників на їхні землі, або, що побоятся двісті поліцаїв на втомлених конях. Тисяча індіанців—їзців, розчулені воєнними барабанами й лакомі на скальпи, які символізували їх хоробрість, могли винищити колону, коли б їм тільки захотілося, байдуже як хоробро поліцаї Френча не ризикували б своїм життям.

Проте, серед осінньої тьми й холоду, оточені небезпеками видимими й невидимими, та будучи 700 миль від порятунку, члени Північно—Західньої Кінної Поліції усвідомили собі, що вони становлять нову єдність, в яку злила їх незвичайна екстрема, яка загрозливо дивилась їм у вічі. Це був перший прояв почуття гордості своєї організації. Місяці навчання послуху тепер еднали їх усіх духом співпраці. Вони шанували своїх провідників, довіряли один одному, та вірили в самих себе. Пісня і регіт, які лунали тепер у ночі, були ширі й невимушені. Вони шукали пригод і їх нарешті знайшли. Чому ж тоді було нарікати?

IV

ШІСТЬ РАЗІВ П'ЯТДЕСЯТЬ -- ОДИН

Френч був свідомий того, що поліція не зможе залишатися у цій небезпеці, де її грозило смертю. Він скликав нараду й відправив відділ поліцаїв знайти пасовище й точне положення твердині Гвуп—Ап. Однак, ані твердині, ані сліду, ані трави висланці не знайшли. Без паші його тварина погинула б до тижня.

Трва Баттс*), що також мали назву Світ Гресс Гіллс**) височіли в полудневому відноколі. Можливо, що стадо 80,000 буйволів, міркував Френч, ще не вискубли всієї трави на цих горбах, а в місті Бентон, у штаті Монтана, що було на віддалі 200 миль, можна було купити провізії. Того вечора, як Френч зробив рішення, упав сніг.

Для всіх це була гірка хвилина. Молодим поліцаям, яким тепер довелося вести своїх коней, похід видавався неуспіхом. Як сказав один комедіант: „Північно—Західня БЕЗкінна Поліція”. Спрага, боляки від сидження у сідлі, індіанські воші, спека, холод, неможливі вози й ліниві тубільці доволі їм надокучили, але, щоб цей похід закінчився тим, щоб вони мусіли опинитись на американській території, або бути відправленим до дому, було встидом і ганьбою.

*) Трва Баттс: Три Горби, або Три Горі.

**) Світ Гресс Гіллс: Горби Солодкої Трави.

Тієї ночі, 17-го вересня, вози так було розставлено, що вони становили захисну стіну, а шатра були так причеплені, що розбивали холодний вітер. Кожний поліцай віддав свою дорогу ковдру своєму коневі. Обідрана команда, ще недавно так пишно одягнена, співала й шуткувала, щоб завітись і не думати про втому. Скоро вже розвиднілось і сніжні горби тільки поблискували на сонці.

Ще раз стомлена колона, розтягнена на вісім миль, безладно помандрувала на полудне. Тим, які їхали на самому переді, косогір раптом щез і перед ними замаїоріло довге пасмо Скелястих Гір. Ген далеко ті величезні гори стрічкою тягнулись одна за одною уздовж снігом покритого поля, піднімаючи білосніжні верхів'я і фіолетові стіни граніту до небесної самоти.

Їх велич і слава у тій живучій атмосфері піднесли їздців на дусі. Кінець походу лежав десь там між ними й тією мальовничою бар'єрою. Це ж бо той казковий Захід, їх Захід, і ніщо тепер не спинить їх його собі присвоїти.

Решту того дня ті сильні молодці просто творили чудеса. Як котрийсь кінь упав, вони його підводили й пхали наперед. Вози, застрягли в снігу, вони енергично випихали плечима. Френч після розвідки наперед і вона повернулася з вісткою, що були добрі пасовища у балках Вестбатту*).

У суботу, 19-го вересня, поліція могла вже дозволити собі на зупинку з сякою-такою вигодою. Вугільне розсипище під самою поверхнею землі служило на паливо. Чудова паша, добра вода й приємна погода спов-

*) Вест Батт: Західній Горб, або Західня Гора.

нили кожного почуттям нового життя. Це вже 98-ий день як вони виїхали з Фарго, а 1009-та миля від тих поїздових шин, де вони були такими новачками. Міць і радість в оцих струнких, смуглявих і кріпких молодих воїнів ожили. Тієї ночі Мавнселл натрапив на несподіване щастя і поділився ним з друзями. „Ні до цього часу, ані опісля не їв я такого овочу”, писав він, ”щоб дорівнював смакові цієї сирої землянки.”

Знаючи, що мусить добре використати цю Провідінням йому післану хвиливу радість, Френч рішив, що він і Маклавд поїдуть до Форт Бентон по запаси, ескадрони „Д” і „Е” виберуться у далекий похід на схід до Сван Рівер, де контрактори будували головну станицю.

День 22-го вересня був призначений на від'їзд. Френч вибрав найкраще відпочавших коней і велів інспекторові Карвеллові їхати поволі на схід до Мілк Рівер*), де він, вернувшись із Бентон, прилучиться до нього. Решта поліцаїв мають дати своїм коням трохи відпочинку, направити й виїскати свій одяг і бути готовими наново шукати твердині Гвуп—Ап як тільки Маклавд вернеться.

Форт Бентон було в роді прикордонного міста, яке, хоч уже шезло з американської землі, все ще сьгодні захоплює людей на кінокартинах. У 1874 році, це місто було осередком діла чесних крамарів, які забезпечували рудокопів, торгівців і звіроловів всяким спорядженням. Воно рівно ж було місцем зустрічей всяких типів сумнівної репутації, які з великою хитрістю використовували свою силу набути якусь добру річ. Це місто стало джерелом горя для канадських індіанів, бо самогон-

*) Мілк Рівер: Молочна Ріка.

ники розкладали блакфуків у Форт Гвуп—Ап, а самі запасалися у Бентоні. Френч не довго був у Бентоні, як довідався від тих, які бажали державі добра, що масове вбивство канадських індіанців у Сайпрес Гіллс було заплановано в бентонських пивнях. Убивці жили в місті, але затягнути їх на суд було трудно.

— „Я вдавав, що хочу купити коней,“ писав Френч у своєму щоденнику. Однак, він далі писав, що переконався, на превелике диво, що це й багато іншого тут уже знали. Це було тому, як накінець показалось, що блакфутська розвідка вже кілька тижнів стежила за поліцією з горбків і ярів. Ці вістники помітили кожную потребу, кожную невдачу, яку поліція тільки переживала. Вони їх представили як муравлів, що бігали навкруг свого муравника. Тільки яркий кольор королівського наряду врятував їх. Індіанам говорили, що люди в червоних одностроях — добрі; щонайменше вони знали, що їх не треба було зразу вбивати як тих, що були в синіх одностроях американської кінноти, т. зв. „Довгі Ножі“.

Один із важніших торгівців у Бентоні, містер І. Г. Бейкер сказав Френчові й Маклавдові, що він на правду радий почути про прихід поліції в територію за кордоном, бо масове вбивство, говорив він, шкодить торгівлі. Містер Бейкер побажав новому корпусові поліцаїв успіхів, і всі чоботи, збрую, колісну мазь, та інші необхідні речі на Френчовім списку, продав по справедливій ціні.

День 26-го вересня був свідком ще одної розлуки. Цього дня комісіонер Френч передав відповідальність трьох ескадронів залишених на заході асистентові комісіонера Маклавдові. Ці два видатні мужі, лише тільки

на тридцятому році життя, разом пережили неодинокі, чуть-не катастрофальне нещастя. Френч вбачав у Маклава великі здібності й довірив йому безпеку й успіх тих 150 поліцаїв, що стояли табором у Вест Батт. Зі значним трудом, витягнувши своїх метисів-погоничів з бентонських шинків, Френч попрошався з Маклавдом і відправився до ескадронів „Д” і „Е”. Їм уже ніколи не довелося бути разом як діючі старшини поліції, якої буйна молодість завдячувала їм обом більше, як котрим-небудь іншим особам.

Джеймс Фарк'югарсон Маклавд скінчив свої закуппи, навантажив запасами кілька запрягів биків і виїхав з Бентону до Вест Батт. З ним їхав метис-розвідник, якого звали Джеррі Паттс, в якого були різноманітні й блискучі здібності. Час від часу Провидіння допомагало кінній поліції значними способами й Джеррі був одним з найбільших його благодатей. Цей темноволосий, повнотілий, круглоплечий син шотланського торговця хутер і індіанки, що походила з племені П'еган, не був вродливим, проте володів чуть-не геніяльними здібностями. Батька його було вбито, коли Джеррі був малим хлопцем. Джеррі пігнав за вбивцем і дігнав його в блакфутському таборі, в самих кіхтях смерті, де й його вбив. Ця відвага так подобалась блакфутським воїнам, що вони дали Джеррі свободу руху в блакфутських таборах, пошану, яку ще ніразу не виявили жодній старій чи молодій білій людині. Як Джеррі змужнів і став мудрішим, то мав впливове слово на радах блакфутської конфедерації. Згодом він наздобував скальців і удостоївся слави й тільки один ворог його міг перемогти — це горілка білого чоловіка. Кінна поліція скоро переконалася, яка шаслива вона була мати за провідника цю-

го кривоногого чоловіка в гамашах прикрашених бахромою.

Маклавд застав усіх трьох ескадронів у свіжому й бадьорому настрої. Джеррі, на чолі своєї колони, прямував по т. зв. „Форт Бентон—Форт Гвуп—Ап Дорозі”. У Бентоні Маклавд довідався все те, що йому треба було знати про це кубло беззаконня. Він дізнався, що один торгівець якому на ім'я Гамільтон, збудував це кубло при злитті рік Беллій і Сен Марі, щоб якомога улегшити торгівцям обмін гнилого самогону за буйвольські шкіри. Наприклад, за чашку нерозбавленого самогону можна було дістати буйвольську шкіру, а за цілий галон — одне лоша, яке вартувало 150 долярів даліше на півдні країни. Доведені до безглуздя цією „вогнистою водою”, індіани доходили до всяких надмірностей. Огороджена частоколом стіна унеможлиблювала наступ на цю фортецю воєнних сил і тому Маклавд, з добрих причин, боявся за свою горстку поліцаїв. Все ж таки він вирішив цю фортецю взяти, а торгівців поінформувати про законом передбачені кари за всяке беззаконство, поки поліція буде всилі на цій території вдержати лад.

Асистент-комісіонер добре усвідомив собі наслідки. Того зворушливого дня, коли поліція знайшла собі притулок у Вест Батт, Маклавд був свідком, як 250 чоловік злились в одне почуття рішучості; це було щось нового на Заході. Самовпевненість, провід, відповідна спонукка разом становили поважну силу й поліція рішила цих порушників закону переконати, що куля не конче означає кінець сутички. Закон, поліцаї сказали собі, мусить бути више всього й для збереження закону вони власне там опинились.

Уже смеркало дев'ятого жовтня, як Джеррі Паттс зупинив свого коня і пальцем вказав наперед себе, кажучи: „Гвуп—Ап он там.“

Довге бажання кинутись у бій сильно напружувало поліцаїв. Якнайтихше був даний наказ ладувати зброю і наставляти польові гармати й міномети. Деяким нешасливцям було приказано стерегти вози... Затихло все... Темна фортечна огорожа заслоняла головну твердиню позаду. Американський прапор майорів самонадійно в повітрі... У Гвуп—Ап теж панувала тиша... Кровопролиття було лиш останнім способом діяння кінної поліції і це пізніше ввійшло в традицію і закон. Отож на превелике диво всіх, Маклавд, з Паттсом поруч себе, пустився долиною до воріт частокола. У всіх дух заперся, бо кожен знав, що чисельна оборона мала рушніці направлені крізь отвори в стіні частоколу. Серед спадаючої темряви, дивом приголомшені поліцаї бачили як Маклавд зіскочив з коня, підійшов під головну браму, ввійшов і — шез. Чули також виразне стукання по фортечних дверях. У відповідь залунав якийсь відгомін.

Маклавд постукав ще раз і дуже здивувався, як перед нього став сивоволосий каліка, американський ветеран війни, який залишився тут з двома індіанками берегти фортецю поки самогонники безпечно не вернуться. Комісіонер довідався, що ловці бізонів принесли туди вістку про прихід поліції і, що всі злочинці повтікали. З цього приводу він скликав поліцаїв і дав інструкції. Поліцаї „фортецю” перешукали, але самогону не знайшли. Цим напруженим хоронителям закону такий кінець їх дуже розчарував. Тоді вони цього не знали, але це їм послужило як приклад і критерій на майбутнє:

смілива постава, безкровна капітуляція і перемога в ім'я закону силою правопорядку.

Джеррі Паттсові Маклавд призначив знайти місце для постійної головної станиці кінної поліції. Він йому пояснив усе, що було треба й Джеррі лише головою кивнув на знак того, що зрозумів. Цей пів-індієць, з таємничими, бистрими, чорними очима, не мав звички багато говорити. Старшина було під'їде до нього й питає: „Паттс, а що по тім боці горба?“

— „Другий горб.“

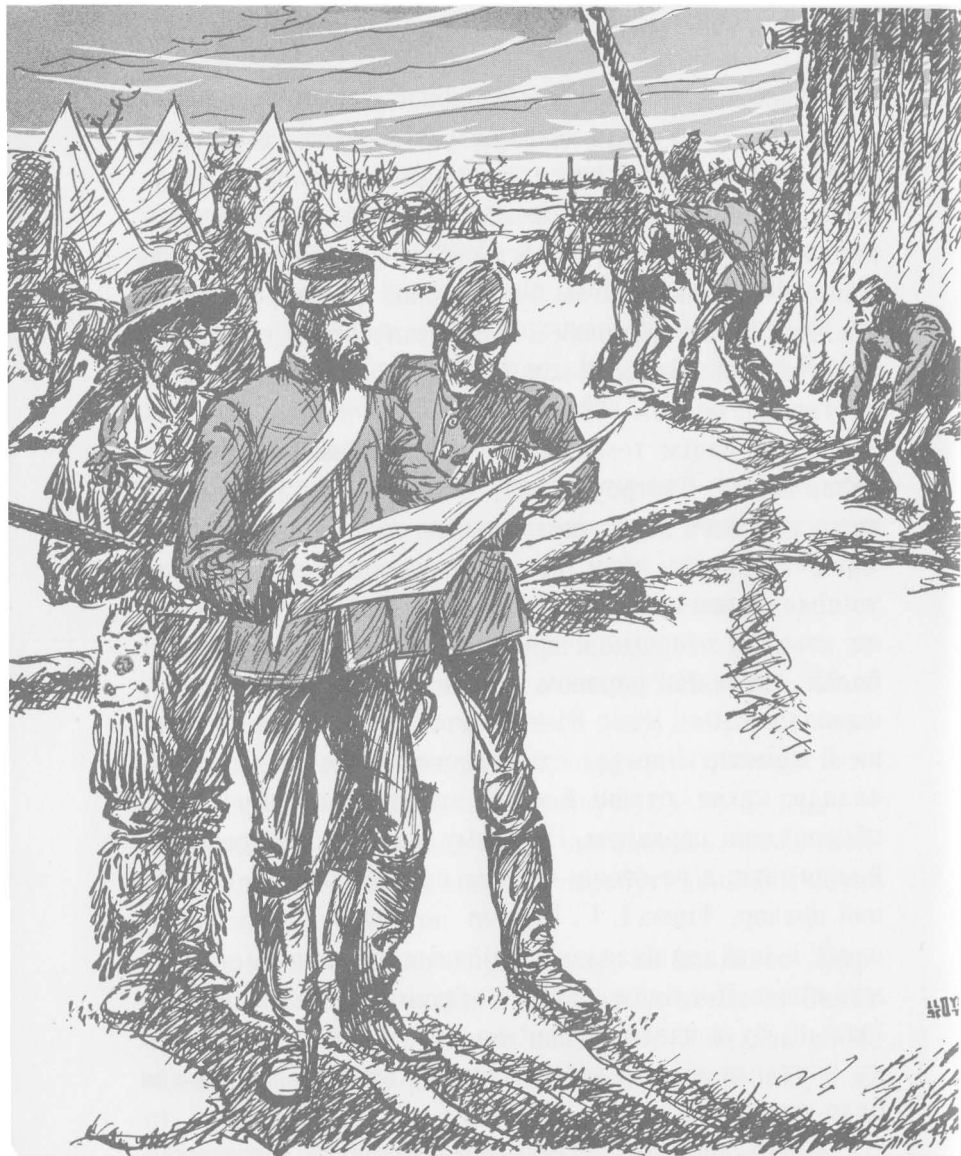
І так три дні вони їхали й тягнулись за цим мовчазним розвідником по землі зовсім незнаній на сході країни. Це ж був світ сам у собі, світ неймовірних просторів і великої, безмовної краси, створеної з каміння, в'ялої трави й неба. У тому чудовому світі крилася загроза голоду й смертельного холоду. Нарешті, 13-го жовтня, того історичного 1874-го року, Джеррі зупинився над крутим берегом річища, окруженого тополевыми гайками і, махнувши рукою, крикнув: „Ол' Менс Рівер“*/. На основі того Маклавд мусів догадатись, що це найвідповідніше місце на зимовий перебуток, який цей метис знав.

Це місце мало-помалу доказало як докладно Джеррі розумів потреби поліції. Вода рікою текла зі Скелястих Гір із-заходу, дерево на будову й паливо росло під носом, розлоге річище постачало пашу й сіно, а лосі, олені, буйволи й сугаки, що паслися поблизу, постачали м'ясо. Недалеко від цього місця йшла дорога самогонників. Знайшовши собі пристановище на Заході, Північно-Західня Кінна Поліція скоро склала проєкт на

*) Дідусева Ріка

Форт Маклавд. Це оточення подобалося цим сильним молодцям, які вступили на службу в поліцію, щоб шукати пригод. Вони знаходилися 800 миль від помочі і, будучи оточеними шеститисячною юрбою безбоязких індіанців, мали доручення зберегти половину континенту для Канади. Їх командантом був молодий офіцер, якого по-дивлялися, якому довіряли й якого шанували. Цей офіцер, асистент-комісіонер Маклавд, був вродливий – прямий, поставний, ростом чуть-не шість стіп, з вояцьким виглядом. Зі своїм темпераментно-здоровим глуздом він надав поліції бистроумності. Від поліцаїв він вимагав послуху і його всі слухали, навіть тоді, коли були втовлені й обдерті, коли, будучи змученими, мусіли різати колоди довгі на 5 футів і копати рівці, в які ці колоди ставили сторчма й обмазували глиною. Поперечні балки, вистелені дореном – були на дах; гола земля – на підлогу. Ол' Менс Рівер доставляла каміння на каміни й комини. Бараки, старшинські квартири, лікарня, склади, кухня, стайні й кузня виходили на двір і були обгороджені парканом. На цьому дворі стояли гармати й міномети, а на стовпі повівав британський національний прапор. Фірма І. Г. Бейкер почала будувати крамницю, а інші, зацікавлені подібними законними справами, пішли її слідом. Почато відкривати крамнички та їдальні, була навіть дерев'яна більярдня зі столом, яку притягли кінцями з Бентону. Західне темпо завжди було швидким.

В час, коли Маклавдові поліцаї грілися копаючи рівці на стовпки для огорожі й возячи глину, Маклавд, в товаристві своїх досвідченіших старшин, укладав правила поведінки кінної поліції. Ці правила мали бути одобрені урядом у далекій Оттаві, самими його поліцаями й

народом. Що ж їм усім могло подобатися? Що в дійсності люди шанують, навіть тоді, коли щось заставляє їх терпіти?

Одного разу, у хвилині натхнення, мабуть тоді, ко-

ли несправедливість вчинена індіанам викликала в нього огиду, Маклавд сформував правила поведінки, якої в майбутньому вимагалось від членів Північно-Західної Кінної Поліції, а саме: коли другі брехали, поліцаї мусіли говорити правду; коли другі підкуплювались, поліцаї мусіли бути чесними; коли жорстока сила перемагала, там правомірна справедливість мусіла направляти зло. У своїй душі людина, помимо всього, шанує чесність, правдомовність і справедливість, говорив Маклавд. Захід мусів знати, що ці принципи здійсними й індіані мусіли переконатися, що білі люди вміли бути чесними й ширими, бо ж порядок тільки тоді можна було завести, коли були такі стійкі, тривалі основи.

Настав листопад і всі опинилися в шатрах, бо Маклавд дав наказ, щоб дати захист найперше коням. Показалось, однак, що не кожна тварина могла зимувати у Форт Маклавд. Тому суперіндентент Валш, з доброю половиною числа тварин, вибрався до Сон Рівер у Монтані, де вельми-побаламучений бунтівник, Луї Ріель, хотів затерти по собі сліди після своєї невдалої спроби зневажити закон над рікою Ред.

Квартири були більш-менш викінчені перед Різдом і ні хвилини скоріше. Чотири стопі снігу покрили буйволову траву. Одяги були вже майже виходжені. Вартові обвивалися ковдрами, щоб охоронятися від морозних поривів вітру й зв'язували рештки своїх чобіт ремінями з буйволячої шкіри. Але хвиля теплої розтопила сніг і на світанку дня Різдва зробилось тепло й соняшно. На землі панувала тиша. Для ватажків і вождів сусідніх індіанських племен у цьому форті відбувся бенкет.

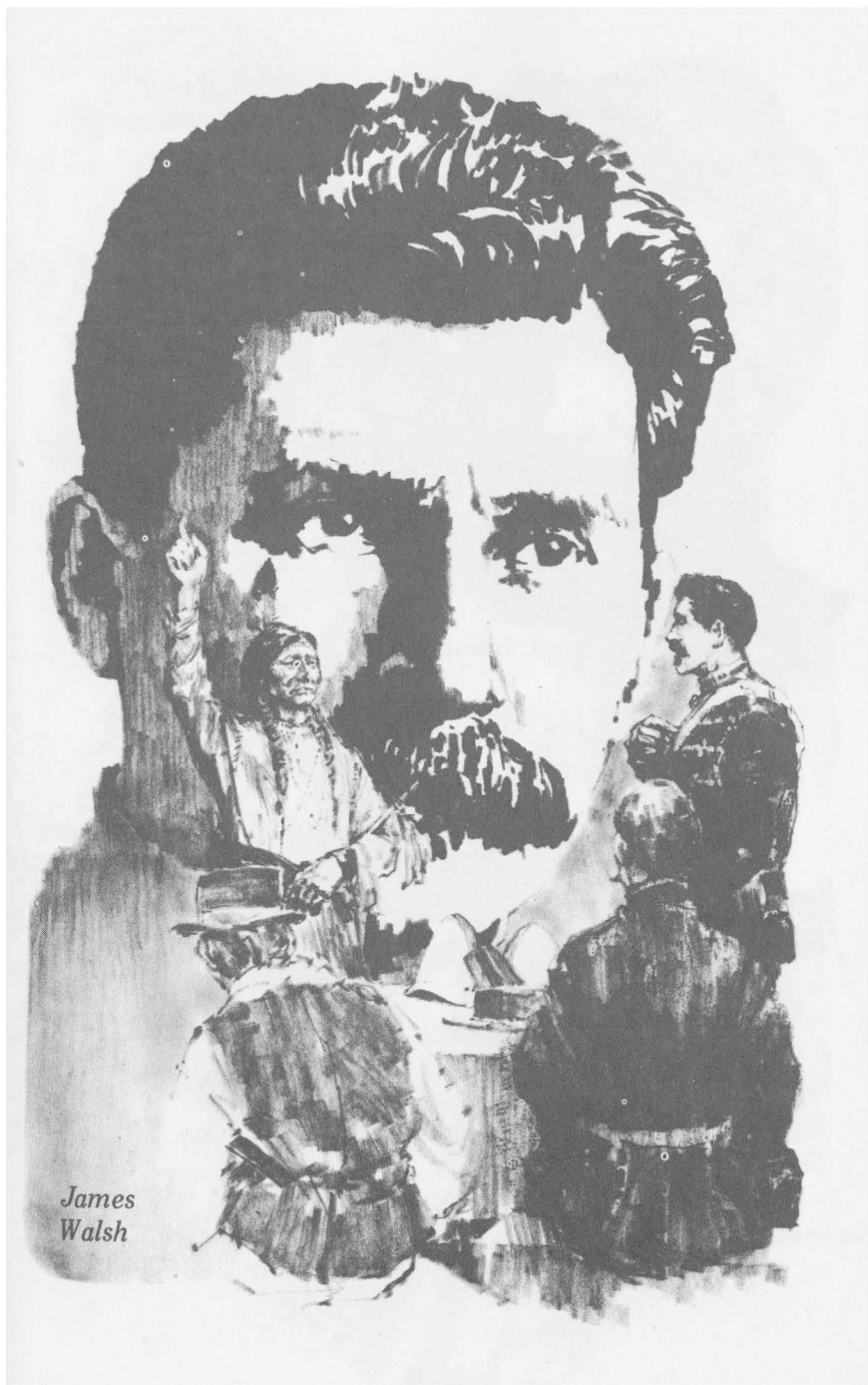
Уже декілька блакфутів гостили в Маклавда, а він,

з церемонною точністю, ходив у гості до них. В уніформі, з такою пишною ескортою, яку він якомога організував, він їздив до ватажкових шатер зроблених з буйволячої шкіри, де сидів на почесному місці, кутив піднесену йому люльку й відповідав на ватажкову церемонну промову посланням рівної гідности від імени Великої Білої Матері в замку Віндсор.

Вельми цінний Джеррі Паттс їздив з ним як перекладач. Однак, не зважаючи на те, якою довгою не була б промова індіана, або як сильно не просив Маклавд Паттса розтлумачити йому її зміст, Джеррі незмінно відповідав: „Каже, що радий як чорт.”

Як би то не було, це мало якесь значення і, в дійсності, велике. Маклавдова гідна поведінка і його борода припали до блакфутського серця і на різдвятий бенкет вони прибули без страху.

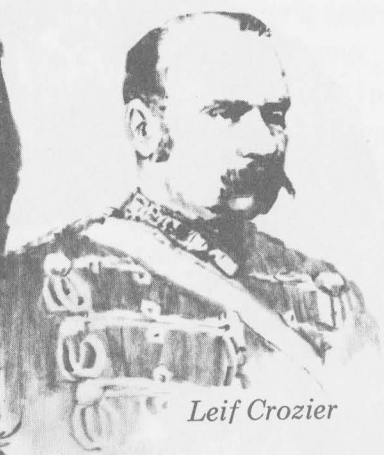
Індіанів там обгодували, а опісля розважили показом воєнного мистецтва. Польову гармату націлили на дерево й сказали індіанам дивитися. „Б-а-х!” і дерево шезло... Це був дуже сильний лік і ватажки це помітили; вечір закінчився забавою і доброзичливістю. Тієї ночі, як Північно-Західні Кінні Поліцаї повлазили в свої койки, вони відчули, що завоювання Заходу почалося добре.

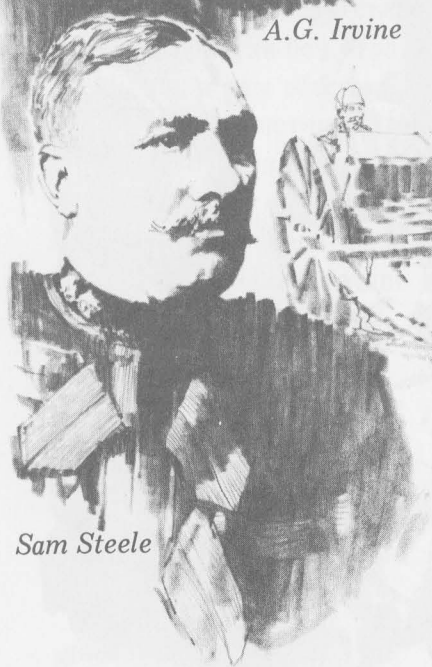
*James
Walsh*

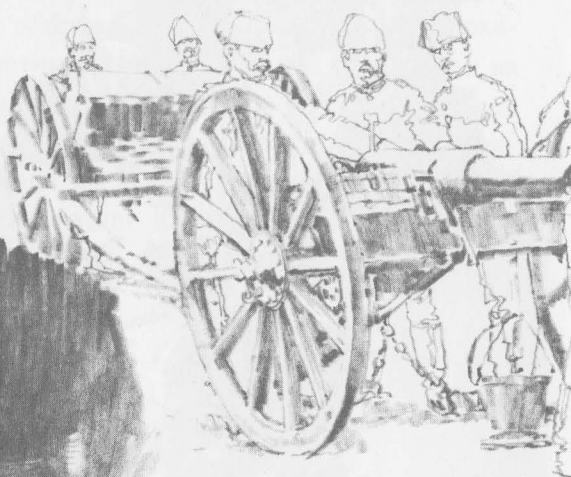
A.G. Irvine

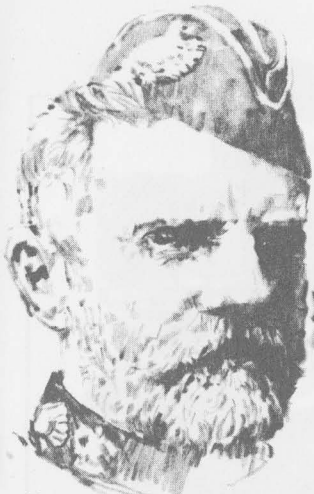

Leif Crozier

Sam Steele

*Lawrence
Herchmer*

*Louis
Riel*

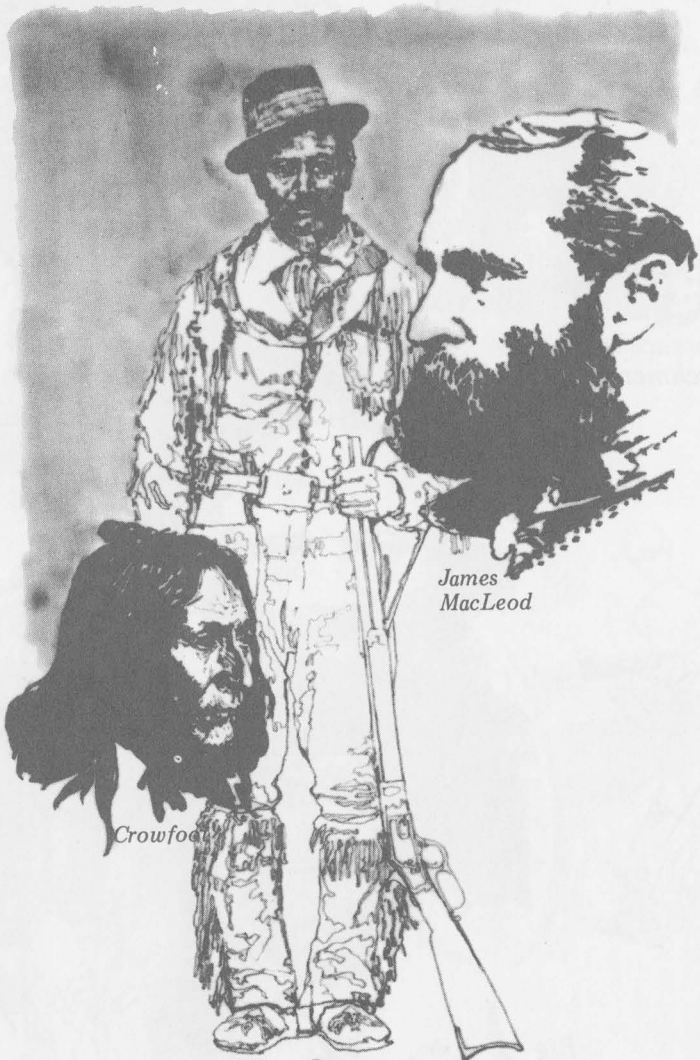
*Gabriel
Dumont*

Poundmaker

*Big
Bear*

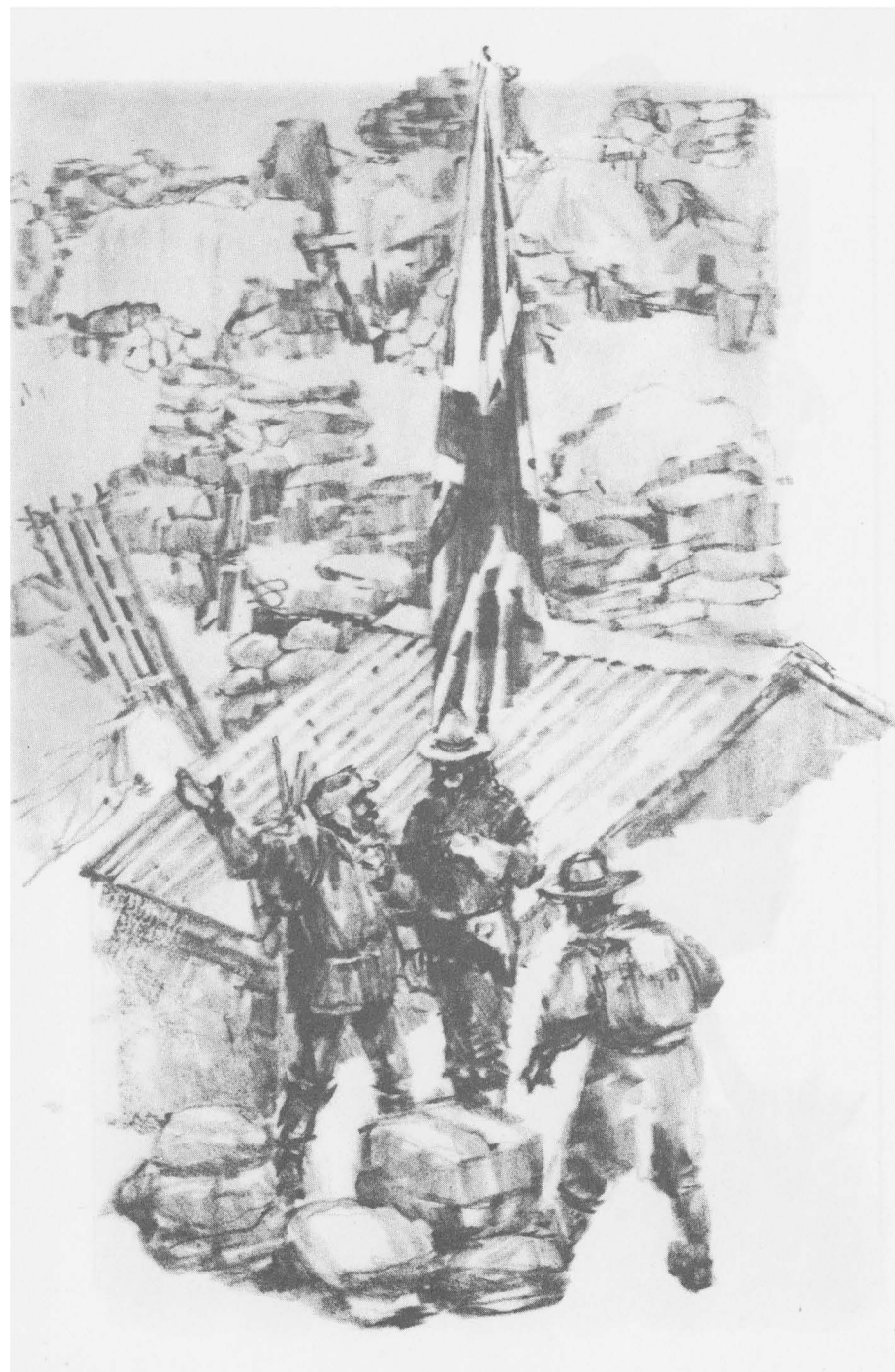

*James
MacLeod*

Crowfoot

Jerry Potts

V

УРИВКИ ІЗ НОВОГО ЖИТТЯ

Вдосвіта Нового 1875-го Року, сила Північно–Західньої Кінної Поліції була розкинена по чотирьох районах, які ще від самого сотворення світу, знаходилися в лабетах неосвоєної дичини.

У Форт Едмонтон, інспектор Джарвіс з ескадромом „А” зимував у квартирі позиченій їм компанією Гудсон Бей, добившись до кінця чуть-не дев’ятсотмилевого походу за 88 днів в обставинах, які, до двох тижнів, були б звалили з ніг менш сміливих мужчин. Коні були вже зовсім виснажені, пасовиця обмежена, а один відділ мусів їхати попереду коров і возів запряжених волами, щоб засипати багністі ями й будувати мости. У своєму звіті інспектор Джарвіс згадав, що ескадронний сержант-майор Стіл „вперто докладав сил, щоб мені допомагати, і фізично трудився щонайменше за двох людей”, норма праці, якої Стіл придержувався увесь час в курсі довгого зв’язку з поліцією. Хворих коней уміло доглядав коваль – сержант Лабель. Ця славна, неоспівана, гомерична подорож увінчалась витривалістю і відвагою та стала твердою основою кінної поліції в Західній Канаді.

Кількасот миль на схід, ескадрон „Е”, під командуванням інспектора Карвелла, зустрічав світову зорю Нового Року в бараках у Сван Рівер, на північ від Форт

Пеллий, над рікою Ассінібойн. Разом із комісіонером Френчом та ескадром „Д”, під загрозою зими, він, пройшов увесь той стомлюючий шлях від Горбів Солодкої Трави, щоб заснувати централю для правопорядку в північно-східньому районі цього просторого, новоопанованого поліцією чотирокутника. Вони добились до цього безлюдного й лісистого краю 21-го жовтня, сподіючись мати відповідну казарму, але застали лише жах! У сирім дереві будівлі світилися діри через які свистіли холодні вітри. Навіть місце на вистеленому валунами горбі ніяк не відповідало потребам. За це партацтво уряд заплатив був контракторові 30,000 долярів, тоді, коли у Френча вимагав найстрогішої ощадности.

Завершаючи чуть-не двох-тисячний похід напруги, небезпеки й втоми, Френчові було не під силу прийняти таку образу мовчки. Цей прямолінійний, бувший ірландський вояк, правильно назвав це – шахрайством. У слід за цим політики почали завдавати йому всяких неприємностей, а міністер внутрішніх справ грозив рекомендацією усунення Френча з канадської служби й про нього висловився: „Виглядає, що вчинки полковника Френча, від першого до останнього, це відверта зневага бажань уряду”. Френчові велів забратися до Дуфферіну.

Невдячність за геройське зусилля ледве чи й могла б бути гіркішою. Френч, зробивши все, що міг, щоб забезпечити ескадрон „Е” в цій холоднуватій казармі, попровадив ескадрон „Д” до тимчасової головної квартири в Дуфферіні, де поліція почала творити великі історичні події. Цікаво чи є такий, хто б належно оцінив осяги тих поліцаїв? Нашвидку зібрана компанія недосвідчених юнаків попала у вороже безлюддя. Їх темпо було необхідно швидке, дорога – зрозуміло новою. Їх

розвідка часто блудила. Вся штука вижиття і самозбереження в цій дикій стороні, полягала на помилках, недосвіді та безнастанних нападах.

Помимо того, Френч уміло держав старшин і рядових при своїх обов'язках, всякі труднощі й небезпеки його поліцаї поборювали з такою відданістю, що витворили діючі центри для збереження порядку й правосуддя у стратегічних пунктах на самісіньких краях широких просторів відлюддя, які пізніше стали Західньою Канадою. З цього приводу Френч сміло міг повідомити уряд в Оттаві: „Подяка Богові за Його численні ласки, які зберегли всіх нас від небезпек і нещасть, що грозили в час всього походу.”

Цей самий новорічний ранок був свідком того, як у Форт Маклауд один гість із півночі вітав асистент-комісіонера й хвалив його за те, що він успішно запровадив правосуддя в тій дикій території. Місіонер Джон МакДугал, бородатий звіролов, розвідник і вірний друг індіанського племені Ассінібойн, одного разу сказав: „Це наче чудо сотворене на наших очах.”

„Подякуй Кровфутіві, ” – відповів Маклауд.

„Так, Ісапво Муксіка великий чоловік і пошану в нього могла здобути лише людина на такому самому рівні.”

Ватажок Кров Біг Фут*) був наймогутніший індіанин у західній Канаді. Так як він велів так і сталось. Ще як був малим хлопцем він мріяв про те, щоб стати могутнім ватажком, працювати для блага своїх людей і ходити непошадними війнами на ворогів. Отож дочекався він того, що його слово стало законом, а його

*) Кров Біг Фут: Довгоногий Ворон.

ватажство незаперечним. Асистент-комісіонер Маклавд був свідомий того, що мусить здобути в нього симпатію для кінної поліції, якщо Канада має уникнути жахливу небезпеку війни з індіанцями.

Отже, як вітальня була вже готова для того, щоб приймати королівство, Маклавд запросив цього верховного ватажка блакфутської конфедерації до фортеці. Кровфут повідомив його, що приїде. Маклавдеві офіцери і рядові розуміли важливість такої події і використали той одяг, який в них знаходився і який найкраще надавався, щоб привітати гостя. Яркобагряні жакети ще справляли сильне враження, сині штани з подвійними лямпасами таки ще мали військовий вигляд, а темносиня шинеля, підбита ярким багрянцем, наділяла їх почуттям особистої гідності. Шолом і шоломовий плюмаж, коричневі чоботи, білі рукавиці з оленячої шкіри, коричневий патронташ, пишне особисте спорядження, блискучі гудзики, пряма вояцька постава — все це помагало витворити королівський настрій.

Маклавд знав, що Кровфут ще не бачив добре вихованих білих людей, що бачив тільки головорізів, переважно неживих і скальпованих, але й знав, що ці молодці в Північно-Західній Кінній Поліції — сухорляві, смагляві й мускулісти — походили з добрих родин, які виплекали покоління доброї волі й останніми часами дисципліну самовідданого зусилля. Цим поліцаєм, з почуттям особистої гідності, припав обов'язок справити добре враження на цього хороброго, пером прикрашеного лицаря, який перший раз у своєму житті вступав тепер у світ білих людей.

Кровфут прибув і Маклавд привітав його зі шанобливою врочистістю так, як годилося. Кровфутіві було

сорок чотири роки. Він мав на собі сорочку з оленьої шкіри й гамаші, і був обгорнений ковдрою мов римський сенатор тогою. Волосся блискучо чорне й розділене посередині, спадаючи по його широких плечах. Його ніс був римський – великий і орлинний, а уста виражали непохитність того, котрого прикази зразу сповнялися. В руці він тримав орляче крило на знак, що прийшов з дружнім наміром.

Маклавдове розумне око зразу пізнало, що він знаходився в присутності великана для якого треба уникати всякі прояви зарозумілості та дріб'язкові спонуки. Ще замолоду Кровфут провадив своїх воїнів до бою хоробро й хитро та умів також захоплюватись хоробрістю других. Більш як хто інший, він знав чому цей гурток юнаків у яркобагряному наряді зважився ввійти незапрошеним у саме серце його царства. Його ж молодці, навіть як спонукані до бою воєнними барабанами, щоб доказати свою доблесть числом узятих скальпів, не могли б показати більшої хоробрості.

Не дивлячись на свою мужність, ця біла сила виконувала й жіночу роботу. Вони варили, чистили й шили, як перша-ліпша індіанка. Чому вони наражували свої короткострижені голови на небезпеку такої шаленої непевної маси? Кровфут затаїв свою цікавість і, мов мисливець на свіжому сліді, слухав як Маклавд пояснював йому причини свого прибуття. Білий „ватажок” говорив про Велику Білу Матір за морем і про чисельність її синів, про беззаконня, про що Кровфут уже знав та про закон, яким це беззаконня треба було замінити. Своїх молодців у яскравому однострою королеви, зобразив не як воїнів, а як поліцаїв, які прийшли завести однакове правосуддя для всіх – індіанам так як і білим. Він тлу-

мачив мовчазному індіанському ватажкові правила поведінки приписані кожному поселенцеві прерій.

Не оминувши нічого зі своїх тренованих очей, Кровфут, пильно вдивляючись у Маклава з бізоноподібною бородою, нарешті промовив:

„На моїй землі ти будеш Стамікс Отокан,“ – заявив ватажок.

„Булс Гед, “*) – шепнув перекладач.

Кровфут додав:

„Ти хоробрий чоловік, Стамікс Отокане. Закон Білої Матері добрий, коли вона має такого сина як ти. Я підкорюся тому закону. Я – і мої люди.”

Ця присяга вірності невидимій монархині глибоко зворушила Маклава. Тільки він і Кровфут розуміли велику вагу цього зречення від відвічної влади. В цю хвилину Маклав дивувався як це так, що цей червоношкірий державник міг бути таким далекоглядним, скромним і сповненим надією, що в Оттаві знайшлася б мудрість, яка дорівнювала б мудрості цього володаря прерій. Вони подали собі руку, після чого Кровфут, обгорнувшись своєю чудовою ковдрою, від'їхав. Отак, скрито й без розголосу, створено один із достопам'ятніших моментів в історії Канади. Ці дві постаті спокійно уклали союз, який врятував Західню Канаду від жахливого проливу крові, довершили оформлення Домінії, і обдарили Північно-Західню Кінну Поліцію престижем, який не раз пригодився державі за життя далеких майбутніх поколінь.

У наступних неспокійних місяцях, Маклав почувався шасливим, що мав Кровфута за дорадника тому,

*) Булс Гед: Бичача Голова

шо нішо інше йому не везло. Уряд в Оттаві буцім-то забув про саме існування поліції. Вже дев'ять місяців поліцаї не мали листа, ані однісінького centa платні. Їм не вистачало грошей, щоб заплатити торгівцям, в яких на борг вони купували потрібне вбрання, взуття, тютюн і харчі. Вісімнадцять кінних поліцаїв так далеко потерпіли, що торговці грожали подати їх до суду, але вони дезертирували й повтікали.

Для Маклава це була чорна година. Самотній спосіб, яким можна було підштовхнути Оттаву, це було вирядити післанця через глухі, снігом покриті простори у віддалі 200 миль до містечка Форт Бентон, з надією, що самотня стрічка телеграфічного дроту була ще не перервана. Почалося чекання. Перший в'язень, заарештований за імпорту контрабандної горілки – втік. Кредитори почали ще дужче натискати. Маклавд почав побоюватися, що його знеохочені кінні поліцаї, які безпечно зносили всякі недостачі, не витримають довше несправедливості зі сторони уряду. А що як поліція, по такому чудесному початку – розпадеться? Така думка неможлива! Одна розв'язка прийшла йому на думку – самому постаратися платити для своїх поліцаїв.

Маклавд вирядив більше післанців. По двох розстроюючих місяцях натиску на Оттаву, він нарешті добився розпорядження, щоб поїхати до Гелени в Монтані, де були фонди. Така подорож через правдиво-описаних Бед Лендс*) у місяці березні, була б страшенно небезпечною, якщо занепогодилося б, бо на віддаль Гелена була 300 миль. Однак, Маклавд мусів туди поїхати, або зазнати невдачі. До того ж, у нього був Джеррі Паттс.

*) Бед Лендс: Погані, або кепські землі.

Він взяв підінспектора Деннія, констабля-начальника Кокрена й констабля Раєна, наладував двох коней зі запасами бекону, сухарями і чаєм та поїхав.

Зараз на другий день після виїзду завихрилося. Буря гнана шістдесятимилевим вітром в температурі нижче нуля, мела дрібним, колючим снігом. При ріці Мілк поліцаї знайшли притулок під крутим берегом, в якому сокирами й ножами протяли печеру, а старий віз якогось торговника пригодився їм на паливо. Буйволи пригнались теж за притулком і тому коней довелося пильнувати, бо серед того множення вони б загинули.

Два дні й дві ночі, обморожені й невиспані, в страху за своє життя, цих п'ять поліцаїв наперемінно стерегли коней і співали: „На критому возі парох громади переїхав гору, щоб бачити Сузанну.” Варити страву було неможливо, а покинути цей невідповідний притулок було б самогубством. По бурі, температура впала до 55 степенів морозу, а печера в снігу стала невидержимою. Джеррі Паттс тоді зобов'язався попровадити цей відділ поліцаїв тридцять миль на південь до якихось хатинок, про які він собі нагадав.

Тепер біда йшла за бідою. Коли пробували сідлати

коней, то у них пальці замерзали, сніг засліплював їм очі, в'юки вислизали з їх рук, коні падали. Змушений злізти з коня, констабль Раєн уже був так скостенів, що вискочити назад на коня вже не міг. Завваживши, що його коня нема, поліцаї знайшли Раєна, що опинився в снігу. Він просив їх їхати далі, бо був сам уже до краю виснажений і не міг їхати.

Макладова вперта вдача врятувала Раєна. Денний і Кокрейн підсадили його в сідло й всі поїхали далі. Борвій ще гірше пашів. Навіть Джеррі Паттс, понурившись, віддався ласці судьби, але Макладове сильне бажання бути живим підтримувало всіх на дусі. Деннія і Джеррі осліпив блистячий сніг, а це часто було чуттєво смертельною перешкодою.

Знову настала ніч і Джеррі скочив з коня, добившись нарешті до місця притулку... Свого таємного дару йти вірно за компасовою стрілкою до ціли він ще не втратив. Ці борці з бурею – врятувалися. Три коні згнули, а Маклавод погано обморозив собі лице. Однак, врано буря втихла й за день витривалості вони доїхали до Мар'яс Рівер, де була допомога.

Місто Гелена послужила їм справжнім притулком. Маклавод одержав 30 тисяч доларів готівкою і ввічливо прийняв загартованого нового інспектора А. Г. Ірвайна, який зробив на Заході довготривале враження. Маклавод також постарався документів, які допомогли привести до суду тих розбійників, які вбивали індіанців племені Ассінібойн у Сайпрес Гіллс. Цей невеличкий відділ кінних поліцаїв був свідомий того, що вивезення стільки готівки з обсіпаною буянами Монтани пов'язане з такою небезпекою як їзда серед лютої хуртовини. Але до них прилучились деякі дезертири в яких тепер

були здоровші поняття про речі, й поворотна подорож відбулася шасливо. Стамікс Отокан Маклавд, шотландець із піонерською кров'ю у своїх жилах, дав приклад, який став загально прийнятим у кінній поліції, а це звичай старшини переборювати труднощі й зустрічати небезпеки разом із своїми підрядними.

Все йшло добре у Форт Маклавд, хоч снігом напухлий Олд Менс Рівер зробив з цієї дерев'яної твердині острівець. Самогонників виловлювалося, часто з допомогою індіанців. Бувало, що котрийсь з блакфутських воїнів, заскочений зненацька, промінював своє майно за огнисту воду й випивав її а, витверезившись, розумів якими незаконними були вчинки продавця і причвалював до „великої хати” поліцаїв в яркобагряних уніформах прискаржити злочинця. У наслідок цього інспектор Кроз'є виїжджав з кількома пишно одягненими поліцаями, арештував контрабандиста, конфіскував його нечесно набуту наживу й добре штрафував, а це розходжувало в злочинців охоту займатися незаконною торгівлею.

Деякі індіани не могли зрозуміти, де саме закон ставить границю відносно власності коней, або відносно інших справ, і вони замикалися у вартівні кінної поліції, щоб роздумувати над цим. Довідавшись, що його воїни терплять таку зневагу, ватажок Кровфут розлютився. Маклавд негайно запросив, щоб Кровфут був присутнім на судовій розправі свого племінника за привласнення коня одного з нових поселенців.

Кровфут прибув бундючо настроений, а тимчасова судова кімната кишіла білими людьми. Маклавд призначив індіанові оборонця. Судова церемонія почала розвивувати Кровфуту ворожість, а після величного про-

цесу оскарження, оборони й спокійного судового присуду, мудрий ватажок був глибоко вражений справедливстю виявленою темношкірому праволомникові. Про судову кімнату він сказав: „Оце те місце, де вирівнюється вилкасті язики. Як мої люди чинитимуть зло, то змусять іти сюди.“

Такого самого заведеного порядку поліція придержувалася в Сван Рівер і Форт Едмонтон. Двадцять миль від Едмонтону, долиною ріки Саскачеван, ескадрон „А“, під командою інспектора Джарвіса, збудував казарму, а підінспектор Ганьйон заснував поліційну ферму. На сході все ще існувала непевність щодо найвідповіднішого місця на постійну головну квартиру Північно-Західньої Кінної Поліції. Однак, Форт Маклауд, з ескадронами „Б“, „С“ і „Ф“, та з частиною ескадрону „А“, разом із персоналом, який начисляв десять офіцерів, 150 під-офіцерів і рядових, та 105 коней і 38 голів худоби, був центром діяльності кінної поліції.

Село довкола форту скоро розгорталося бо торгівля розвивалась безпечно. Грошевий оборот уже був поважно збільшений. Запряг волів приносив 300 долярів, пара мулів – 500 долярів, а валки критих возів із Форт Бентон збільшилися числом і довжиною. Отець Джон МакДугал зі своїм братом купили в Монтані сто голів бичків і розплодового скоту й загнали їх на північ на землі коротковискубаної трави звідкіля буйволів було прогнано. Виправлені буйволські шкіри, та шкіри з незліченних вовків, що ходили в слід за чередами, все ще були основними предметами товарообміну. Однак цивілізація вже була ввійшла навіть у вігваму.

„Фортеця“ Гвуп-Ап уже була приборкана до рівня сільської крамниці, а дозори кінної поліції зробили Ма-

клавдську околицю небезпечною для ввізників контрабандного самогону. Однак, ці злочинці лише поховалися в горбки, особливо в Сайпресс Гіллс, у лісистій, трохи-не гористій місцевості, яких 160 миль на схід від Форт Маклавд. Ця місцевість кишіла дичиною і була свого рода індіанською безхазяйною землею. Сюди приходили індіани племені Блакфут, П'еган, Крі й Су, полювати на лосі, олені й сірі ведмеді. Коли розпустний елемент з Форт Бентон почав постачати індіанам нерозбавлений самогон, племінні сутички розгорялися у війни. Масове вбивство в Сайпресс Гіллс, яке кінні поліцаї намірялися відомстити законним способом, визначалося ганебнішою славою від інших масових убивств у тій околиці тому, що білі люди вбивали там індіанок і дітей страшенно жорстоким способом.

Асистент-комісіонер Маклавд постановив поставити охоронну варту в цій воюючій околиці. Отже, 15-го травня, 1875 року, ескадрон „Б”, під командою суперінтендента Джеймс Морров Валша, виїхав із Ол' Менс Рівер. Це було правильне рішення і знову Північно-Західній Кінній Поліції довелося ще більше вславитися тим, що зміла післати відповідного офіцера, у відповідне місце, у відповідний час.

Валш був бувалою людиною. Хоч ані кремезний, ні грізний, він вмів завести порядок у будь-які загрозливі ситуації. Був сильний і міг витягнути коня з болота без найменшого труду, подібно як і кріпкішої будови розвідник Лев'ель. Він говорив приблизно так, як добрий тесляр б'є цвяхи, вбиваючи кожний цвях у призначене йому місце – не марнуючи ані одного слова, як тесляр цвяха. Він знав свої службові обов'язки й завжди доглядав, щоб його поліцаї не ухилялися від своїх. Бережи,

Боже, ледаря! Хоч своєю строгістю Валш набув собі ворогів, зате обов'язки в нього сповнялися, а небезпека наче підсилювала його здібності.

Це власне такий чоловік, якого люди слухають; і поліцаї в ескадроні „Б” підпорядкувалися Валшовому енергійному прововоді. У Форт Валш, під його командуванням, так, як у Форт Маклауд під Маклаудовим, вони рубали ліс, тягнули воду, трудилися в погодні лагідній і лихій, в неймовірно глибокій пошані до нього. А як їм загрожувала раптова загибель, в перевазі сто до одного, вони підкріплювали гордовиту холоднокровність свого командира подібною холоднокровністю і виходили горою.

Одного разу відділ із яких тридцять поліцаїв тільки-що почав був валити й різати дерево на будову Форт Маклауд, як трапився перший із тих випадків від яких волосся стає дубом. Ділянка, призначена на новий Форт, лежала в долині між лісистими горбами при ріці Беттел Крік. Під приемним червневим соняшним світлом, офіцери забивали палі для розмірення площі, а Валш займався писаниною при столі під голим небом. Бритійський національний прапор майорів над ним на тимчасовому стовпі. Раптом велика ватага войовничих індіанців племені Су причвалала в оту долину. Сильно схвилювані, вони сказали Джеррі Паттсові, що вони тільки-що спаслися від смерти з рук американської кінноти та втікли за кордон шукати захисту.

Суївському ватажкові перебили вигуки сильного гніву його молодих воїнів, які запримітили двох кінних поліцаїв одітих у частини американських уніформ, якими вони доповнювали свою одержу. Ці люди, вигукували суївські воїни, переодягнені американці (на щастя їх

не було багато й вони не були озброєні рушницями, а пилками). „Смерть довгим ножам” – кричали суївці. Джеррі Паттс переконував їх, що вони помиляються, але це все було дарма тому, що він був їм незнаний.

Як суївський ватажок покрокував до Валша при столі, воїни почали протискуватися за ним, гучно домагаючись помсти своїм ворогам, та докоряючи своєму ватажкові за те, що він час марнує балачкою. Почерез індіана, який говорив по-англійському, ватажок домагався від Валша: „Хто ти? Що ти тут робиш?”

Добре прикинувшись холоднокривним, Валш підвів очі й заявив, що він і його поліцаї дістали приказ від Великої Білої Матері за морем поїхати до Сайпрес Гілле і поставити кінець масовому вбивстві індіанців білими людьми.

„Брешеш!” – гукнув суївець. „Ви переодягнені Довгі Ножі! Твої парубки прикривають свої уніформи, але не зовсім добре.”

„Так є, як я тобі сказав, ” – відповів Валш спокійно.

Цим разом самої холоднокривності, здавалось, не вистарчить. Войовницькі вигуки сильнішали, звелися курки рушниць, а ватажок сказав Валшові, що нічого не poradить, як його розлючені воїни це місце очистять.

Тільки ось такої зухвалості бракувало Валшові, щоб розпалитися гнівом.

„Ти краще шось придумай, ” – сказав він грізно й вказав пальцем угору. „Бачиш той прапор? Це прапор Білої Матері. Він запевняє, що право володітиме там, де він майоріє; синів у неї безліч. Як ти на нас нападеш, тут скоро прибуде червоножупанників більше чим у полі буйволів і кожного з вас повісять. Тепер – за-

бирайся, бо в нас робота. Іди по своєму ділу. Як буде воно законне, ми не перешкоджатимемо тобі; а нас лиш в спокої продовжувати своє.”

Це була вибухова ситуація. Нараз Джеррі Паттс забурчав і пальцем вказав на стрімкий, деревистий ко-согір до сходу від цієї долини. Усі кинули туди очима й побачили ще одну велику ватагу індіанців, які, повиходивши з лісу, пустилися до них.

„Крі,” – крикнув Джеррі суївському ватажкові.
„Ти краше забирайся!”

Суївець знав, що Джеррі має рацію. Ця наступаюча юрба, це кріівці, спадкові вороги суївців. Суївці, які грозили Валшові, швидко повтікали в протилежну сторону й всі ще раз вільніше дихнули. Кріівці знали кінних поліцаїв і прихильно ставились до них, а решту того дня поліцаї в ескадроні „Б” уже тримали свою зброю під руками.

Ця шаслива розв’язка мабуть була чи не збігом обставин. Щастя, як говориться, сприяє хоробрим, а в дійсності – хоробрість є тим щастям. Це не був збіг обставин, а вислід дисципліни вшепленої у здоровий матеріал в ім’я доброї справи. Це діялося так часто в таких численних, скрутних ситуаціях, що воно виплекало традицію в душі й тілі кожного з тих пересічних людей які піддалися суворостям життя в кінній поліції. Десь у той сам час на пряжці, на ремінному поясі, на шоломі й на гудзиках появился герб з подобою голови буйвола й девіз, який вважався найбільш підходящим для поліції: „Мейнт’ень ле Дрва” – З б е р і г а й П р а в о.

VI

МІЖ МОЛОТОМ І КОВАДЛОМ

Від давних-давен життя індіанців на західньо-канадських рівнинах плило свобідним руслом. Інколи зима була сувора, часто треба було воювати, але ніде на далеких обрїях не видно було нічого, що вказувало б на кінець стилю їхнього життя. Вільно бродити по неозорих прерїях було для них такою самою необхідністю, як віддихати чистим повітрям, про що у них ніколи не було сумнівів.

Нараз, майже без ніяких попереджень, їх досі вільне життя минулося з приходом білих людей. Ватажок Кровфут передбачав кінець їхньому способів життя і погодився з тим, але 30,000 інших індіанців, коли врахувати велике число незадоволених метисів, почувалися покривдженими цим нападом на їхню самостійність. Вони бажали зберегти свій старий спосіб життя, тоді, коли білі люди ще ніяк не навчилися сповільнити наступ своєї цивілізації.

Установляючи Північно-Західню Кінну Поліцію на Заході уряд Канади намагався провести конечну зміну дотеперішнього життя на Заході гуманним способом. Індіанський спосіб життя, який вимагав безмежних незалюднених просторів і численних стад дичини був цілком несумісний з фармами і фабричними установами, крамницями й тисячами білих людей, які жили у великих

скупченнях. Буйволи перші відчули наступ цієї цивілізації і вимандрували масово на південь, де незабаром їх було вирізано. Серед індіан почався голод і вони, розлючені, почали кидати жадібними очима на худобу білих людей.

Охоронці закону в яркобагряних туніках опинились буцім-то між молотом і ковадлом: з одного боку – нецивілізоване тубільне населення, а з другого – наступаюча цивілізація. Напочатку того періоду, на сотки червоношкірих індіанців припадала мала горстка білих людей, отже їх винищення було лише справою націлення рушниці. Кінні поліцаї, запряжені зберігати право, мусіли діяти відважно й обережно.

Саскачеванські метиси мали цілком слушні жалі, але марудні політики нічогісінько не зробили, щоб їх якимсь чином заспокоїти й тут виникла потреба установаити ще одну станицю біля ріки Бов, в околиці теперішнього міста Калгарі; ескадрон „Ф” відвелоя з Форт Маклауд для того, щоб скласти з нього персонал нової станиці. У міжчасі, опозиційні послы в парламенті почали осуджувати положення на Заході. Завжди, як родина впроваджується до нової хати, то буває певне безладдя, а тепер нація впроваджувалася в нову країну, більшу як Европа, отже ясно, що не все могло йти гладко.

З наближенням першої річниці походу Кінної Поліції на Захід, уряд в Оттаві вислав генерал-майора Селбі-Сміт, командира канадської міліції, на інспекцію станиць кінної поліції. Перевтомлені офіцери й рядові вважали цю інспекцію передчасною. Патрулювання цього кордону вимагало великого числа поліцаїв, а тут вони самі мусіли ще й сіно збирати. Якже ж мо-

гла поліція, з такою нестачою робочих сил, сповняти свої щоденні обов'язки, ще й ставити у повному виряді ескорту з п'ятьдесятьох офіцерів і рядових? До того, генерал-майор славився суворістю своїх рішень.

Однак, полковник Маклавд мусів підкоритися наказам. Він вибрав собі поліцаїв, строго їх вимуштрував, доглянув, щоб усі пишно вигладали й приготувався звільнити комісіонера Френча від Селбі—Сміта. Френч мав свої власні пляни і вже був рішився використати генерала. Зі своїм власним відділом п'ятьдесятьох поліцаїв, він запровадив Селбі—Сміта кур'єрським поспіхом до Карлтон, у район незадоволених метисів, де вчинив чудо. Метиси були здивовані бачити в себе стільки яскравої знаті; генерал був вражений тим, що підконстаблі змогли проїхати 270 миль за вісім днів і втримати своїх коней у доброму стані. Проте, він самовладно заявив, що „небагато кінних поліцаїв уміє осідлати коня”. Ця заввага сильно розлютила начального констабля Сема Стіла.

Інспекція пишно подалася далі до Едмонтону, 400 миль на захід, а відтак на південь до Форт Маклавд, дальших 400 миль. Селбі—Сміт не був твердолобим і запримітив усі неймовірно великі досягнення кінної поліції. Блакфутські ватажки й їх союзники — блуди, п'егани, асснібойнці й сарсії — використали ці моменти на красномовство, яким любувалися, вихваляти „поні солдатів”, якими вони чудувалися.

Мало-помалу генералові очі почали добачати дійсність. Він бачив як глибоко тубільці шанували цих молодих поліцаїв, які врятували їх від продавців самогону й тепер були готові вирятувати їх від голоду. Цей суворий чоловік, висланий на захід знайти хиби, вер-

нувся назад з похвалами. У своєму рапорті він заявив, що Північно—Західня Кінна Поліція фактично зачарувала оту безмежну територію, яка стояла вже на грані анархії. „Переоцінити Північно—Західню Кінну Поліцію не можна”, говорить його рапорт, „ані не можна не звертати більше уваги на її чинність.”

Ці слова, це перше правильне з'ясування дійсного стану в поліції і вони дали решті континенту перший натяк на те, що вже почалася нова доба громадського життя. Все ж таки, всупереч похвальній оцінці, уряд в Оттаві з'ігнорував усі просьби головної команди кінної поліції, щоб збільшити її сили. Тих шість ескадронів мали під своїм дозором надто велику територію, а поодинокі їхні станиці були далеко віддалені одна від одної; для прикладу, як Галіфакс від Торонта. До того, їх праця була не тільки безперервна, але й різноманітна. Наприклад, на сході, у Шовл Лейк, дозір схопив шістнадцять гальонів шампанського вина призначеного єпископові Атабаски „для цілющих потреб”, без супровідного пропускнуго документу. У Форт Саскачеван кінним поліціям довелося роздавати допомогу поселенцям, осілим далеко один від одного, яким бурі знищили всі їх засоби до життя. На півдні індіани племені Су юрбами переходили кордон, рятуючись від американського вояцтва. Кінні поліцаї і лікарі працювали від зорі до зорі, але, коли лікарі були відносно безпечні, то поліцаї, виїжджаючи в терен на виклик, завжди були під загрозою оскальпування.

На шастя, поліцаї звичайно знаходили в незнайомих місцях людей доброї волі й сильного характеру, які їм допомагали, наприклад, розвідник Лев'ель, Джеррі Паттс, о. Джон МакДугал та сам великий Кровфут,

щоб тільки згадати чотирьох. Жан Луї Легаре, давніше мешканець Квебеку, тепер купець на преріях, постійно замешкалий у Вуд Мавнтен, 130 миль на схід від Сай-пресс Гілс, також був одним із них.

Цей високорослий, спокійний і поважний торгівець був ревним приклонником католицької церкви і чесним супроти індіан, а бути чесним супроти індіан у тих часах і в тих околицях означало те саме, що бути славним. Але Легаре пішов ще далше. Він поводився зі своїми червоношкірими покупцями чемно, услужливо й доброзичливо. Так по-дружньому відносився він до ватажка Гвайт Ігел*) і його людей після того масового вбивства в Міннесоті, що вони вступили на мирну дорогу. До того він ще й показався великим шастям для суперінтендента Валша, несподівано обтяженого юрбою біженців. Сильно схвильовані своїм „подвигом” убивства генерала Каспера й його вояків, 500 войовників, 1,000 жінок, 1,400 дітей, 3,500 коней і 30 американських військових мулів ринули через кордон. Блак Мун**), спадковий ватажок усіх індіанів племені Су, провадив їх.

Коли ця ватага появилася серед менш-більш осілих і відносно мирних індіанів, які були під проводом ватажка Білий Орел, Валш почав побоюватися, що між ними може прийти до збройних сутичок. Взявши з собою дванадцять поліцаїв і трьох розвідників, він покwapно поїхав до Вуд Мавнтен, де застав стоячого між двома суперницькими ватагами крамаря Легаре, якого був дуже радий бачити.

*) Гвайт Ігел: Білий Орел.

***) Блак Мун: Темний Місяць.

Через цього крамаря Легаре, що послужив йому за перекладача, Валш сказав ватажкам. Темний Місяць, Малий Ніж, Крапчастий Орел і Довгий Пес – і тим усім, котрі брали участь в убивстві генерала Каспера, дати йому добре обдумані відповіді на такі запитання:

Чи знають вони, що стоять на землі, яка належить до Великої Білої Матері?

Знають.

За чим вони сюди прийшли?

Знайти місце, де могли б спати міцно і без страху.

Як довго думають вони залишатися тут?

Так довго, як на них будуть полювати.

Чи мають вони надію, що зможуть перекрастися назад через кордон, щоб вчинити наскок на американців?

О, ні, нічого подібного в них не було на думці.

У такому разі він, суперінтендент Валш, перекаже їх бажання великому вождеві Білої Матері, Стамікс Отокан Маклавдові, а тимчасом Легаре дасть їм подостатком стрілива, щоб полювали на буйволів.

Залишивши кількох поліцаїв доглянути, щоб суївці додержали слова, Валш поїхав назад тих 130 миль. Вернувшись він переконався, що таку саму тактику доведеться йому застосувати ще в одному місці. Подібні мирні полагоджування справ ставали поволі рутинною схожою на фунамбулізм в цирку, з тією різницею, що помітного кінця тому канатові поліцай – фунамбуліста не було, бо як такий поліцай – фунамбуліст поховзнувся, його чекала не сітка, як у цирку, а загибель.

Історія ставила цю драму майже кожного дня. Валш відігравав у ній найчастіше головну роль, а інші старшини кінної поліції – Ірвайн, Кроз'є, МакДоннелл,

Аллен, Велч, Кларк і десяток інших – уже знали свої ролі напам'ять. Одного разу ще одна ватага іноземних індіанців готувилася переходити кордон і це грозило кровопролиттям. Десять поліцаїв, які були на списку дижурних, поспішно виїхали зустрічати небезпеку. Їх несподівана поява, виклад про правосуддя, докладне вяснення канадського закону, смілива постава й рішучість, звичайно рішали справу в користь охоронців правопорядку. Але цим разом виринуло питання: Чи сотні обезземлених тубільців, які призвичаєні стріляти „білих” на перший погляд, відмовлять собі скальпів, які могли б здобути одним лише наскоком на поліцаїв в яркобагряних туніках? Для суївців яскравий багрянець нічогісінько не означав, хіба лише те, що це не блакить „довгих ножів”. Від успіху вони сп'яніли. З якої рації кілька поліцаїв, менше чим у чоловіка пальців на двох руках, сміє казати їм, що вони мають робити?

Подібні питання ставили собі й інші. Рідня цих „їздців” у яркобагряних туніках тривожилася з приводу ризику на яку – як вони зачували – їх сини наражалися; по той бік кордону, жителі Гелени і Форт Бентон роздумували над ще одним питанням. Як це так, що ці одчайдушні індіани, упиваючись американською кров'ю, пролятою у відплату за безустанні кривди, ставали покірними перейшовши кордон? Чому ж ні одному кінному поліцаєві не відібрав індіанин життя?

Відповіді можна було знайти в щоденному відношенні кінних поліцаїв до червоношкірих, до білих і до метисів. Ніяких кривд не було, не було й потреби на відплату. Язики „їздців” в яркобагряних туніках не були вилокасті*). Кінні поліцаї своїх слів не їли, ані не забували. Їм доводилось додержуватися слів, наприклад,

*) Не вилокасті: Не вилоподібні, значить язики, які говорять тільки правду, не брешуть.

в часах, коли хвастовитий ватажок Воронячий Танок з Монтани намагався удоводнити їм брехню.

Одного гарного травневого дня, Мала Дитина, ватажок салтовців, пригнав на коні до Форт Валш поскаржитися, що тисяча ворожих індіанців тероризує його ватагу сімдесяти душ. Адже сини Білої Матері обіцяли охорону всім, хто покориться її законам. Він же покладав надію на цю обіцянку, а вона довела його до клопоту. Ватажок Воронячий Танок, продовжував він, заїхав у його табір з двома сотнями задириливих молодих індіанців сказати ватажкові Мала Дитина, що той навіть рукою не сміє кивнути без його дозволу, бо як кивне, то ані він, ані його ватага не доживуть до заходу сонця.

Салтовець був певний, що Воронячий Танок поставить ще й додаткові вимоги. Ватажок Мала Дитина хотів відійти геть від цього повільно наступаючого пониження і смерті. Як би воно не було, він мав всього тридцять вояків і все, що знав робити, це — хвастатися. Ватажкові Воронячий Танок сказав, що він і його намети під охороною Чемогамішів, або „поні солдатів”, тому було б небезпечно ватажкові Воронячий Танок їх гнівити.

Тепер була черга Воронячого Танка, з двома сотнями воїнів, не піддаватися.

„Наплювати на Чемогамішів і на вас,“ — гукнув ватажок.

„Вони прийдуть і заберуть вас до своєї кріпкої кімнати.“

„А скільки їх прийде?“ — питав Воронячий Танок.

„Побачиш, як прийдуть.“

„Ти ще будеш тут і побачиш, що я з ними зроблю,“ нахвалявся Воронячий Танок.

„А вже ж, що побачу” – додав ватажок Мала Дитина, ” бо їх вождь сильний.”

Ця зневага з уст салтовського ватажка була дошкульнішою чим у ватажка Воронячий Танок охоти її знести.

„Приведи його, а я виріжу його серце й з’їм,” хвалився він.

Тоді він і його бійці поздирали салтовські вігвами, поперевертали їм санки*), вбили 19 собак, позбивали воїнів з ніг і наказали ватажкові Мала Дитина піти і повідомити про це Чемогамішів.

„Чемогаміші повтікають у противну сторону”, чванився він, ” а як не повтікають, то ми зробимо їм те саме.”

Не зраджуючи своєї думки про це катастрофально-небезпечне становище, Валш вислухав цього високорослого, вродливого, розумного й вірного індіана. Кінні поліцаї мусіли підтримувати довір’я ватажка Мала Дитина у носіїв яскравого багрянця, бо вістка про невдачу розійшлася б швидкістю мокасіна по всьому просторому заході із шкідливими потенціяльними наслідками для кожної білої людини в цьому безмежжі.

З п’ятнадцятьома поліцаями, лікарем і двома розвідниками, Валш виїхав в одинадцятій годині рано з одноіменного форту. За звичайним обчисленням їм зісталося було тільки дванадцять годин життя, бо монтанські індіани вважали білих людей тільки за своїх смертельних ворогів і часу не було, щоб їх просвітити. До того, ватажок Воронячий Танок мав відвічну гордість до захищення.

*) Санки з дерев’яними полозками, які також служили годоблями коням, або, первісно, собакам, які їх тягли.

Прибувши опівночі вони переконалися, що асснібойнці перенесли свій табір у безпечніше місце. Світова зірниця виявила велике скупчення наметів навкруг головного військового шатра. Поліцаї позлазили з коней і перевірили зброю. Із кушастого горба Валш і Лев'ель обглянули табір. Лікареві Кіттсонові доручили поставити камінний вал для оборони, а вразі нещастя післати гінця до Форт Валш за допомогою.

Валш сказав своїм поліцаям, що він рішився ризикувати несподіваним арештом, а тому, що перед ними лежить смертельна небезпека, його прикази мається з місця сповняти. Після цього він і його поліцаї подалися до табору швидкою рессю. Протиснувшись крізь зовнішні кола шатер без опору, вони віднайшли воєнне шатро Воронячого Танка й окужили його кіньми.

Валш плигом скочив з коня, розсунув шкіряну завіску й ввійшов. Не гаючи навіть хвилинки на будь-які

вияснення, він схватив збентеженого ватажка за руку й за барки і виштовхнув його зі шатра.

Напів-задушений ватажок Воронячий Танок гортаними, хрипкими звуками кликав своїх приборників, але як вони поприбігали, кінні поліцаї усіх вісімнадцятьох обкружили. Індіянки торохтіли, індіянтя вершали, а молоді індіани, без своїх ватажків, яких уже звідси відводили, до краю розгубилися. Цей наскок, наче блискавиця своєю несподіваною швидкістю, навіть не дав сплячому таборові нагоди добре подумати. Як ватажка Воронячий Танок і його приборників волокли до горба, жоден ніж не блиснув, жодна рушниця не стрілила.

Наступна замітка у Валшовім рапорті звучить так:
„Я розпорядив для всіх снідання.”

Луя Лев'єля післали назад до табору об'явити нараду. Ватажок Мала Дитина гордо приглядався, як Валш призначував п'ятьом асснібойнцям – „Павук”, „Той–Що–Го–Чути”, „Чотири Стрічки”, „Той–Що–Гне–Дерево” і „Лунаючий Грім” – явитися у Форт Валш ранком наступного дня як свідки оборони. Полонені поїдуть з ним на суд по закону Білої Матері, говорив Валш. Після цього, він продовжував, як приїжджі до Канади збагнуть той закон і йому підпорядкуються, то заощаждать собі багато клопоту.

Судову розправу перевів асистент-комісіонер Ір-вайн. Одинадцять індіанців він звільнив з пересторогою відносно їх майбутньої поведінки. Ватажок Воронячий Танок і його спільник, Крива Рука, дістали по шість місяців ув'язнення і додатково по два місяці тяжкої праці. Цю вістку рознесено до всіх чотирьох небосклонів на те, щоб ті, в яких ще існували якісь сумніви, могли зрозуміти, що Північно–Західня Кінна Поліція слово додержує.

У головній правлінні яркобагряної поліції заходили зміни. Справа була в тому, що в Західній Канаді потрібно було суду судити велику масу заарештованих злодіїв і самогонників з належним обміркуванням усіх доказів. Однак у всьому тому трав'янистому просторі була лише одна людина, яка знала закон настільки, щоб очолити суд – полковник Маклавд. Але клопіт полягав у тому, що йому не можна було бути асистент-комісіонером і платним суддею одночасно. Отже, з тяжким серцем Маклавд зрезигнував з поліції, примирившись до деякої міри з фактом, що все ж таки він кожного

дня буде в контакті з тими поліцаями які, під його проводом, поставили Захід на ноги. Та був у нього здібний чоловік готовий перебрати обов'язки асистент-комісіонера, а саме, полковник Ірвайн або, як рядові його звали: „Рудоволосий Батько” .

Судьба, однак, мала зовсім інші наміри. Судьба це якесь таке незмірне, безконечне, переважно невидиме переплітання причини і наслідку, що нічого не забуває. Судьба прийняла вид деяких політикантів в Оттаві, котрим комісіонер Френч став був на пальці за скандал у Сван Рівері в зв'язку з будовою казарми. Підрядчики обурились проти Френча й справляли йому всякі неприємності, виснажуючи його своїм злобним втручанням; і Френч зрезигнував. Однак, всі до одного в його команді обурилися також і на бенкеті в його честь. наводили докази „несхитної безсторонності і справедливості, яку вони зазнали” під його командуванням.

Судьба обурилася також і згодом привела Френча назад до Канади, вже як славного генерал-майора піднесеного до гідності державного лицаря, щоб подивитися на ті міста в тому дикому безмежжі по яких його нога ступала першою. Він їхав поїздом уже освоєної прерії, де його безсонне проектування уможливило будову залізниці. Судьба ще подбала, щоб поліція не втратила Маклауда й першого липня 1876 року він став другим комісіонером Північно-Західньої Кінної Поліції.

Поліція прийняла його радо, бо він також був справедливий. Індіяни довіряли йому й любили його джентельменську старомодну поведінку, яка відповідала їх церемонному смакові. Його почуття гумору пом'яксувало всякі спори; він був одружений зі здібною і чару-

ючою жінкою, яка не ухилялася від суворостей заходу. Пів століття пізніше Мері Дж. Маклавд ше була бадьора, милостива й сильна духом. Зі своїм мужем вона господарила у країні більшій від усіх інших королівств.

Уряд в Оттаві запропонував поліції укласти одну з найдражливіших земельних угод в історії. Курс імперії все ше прямував до заходу, відкриваючи області, які належали індіанам, прагнучи, завойовуючи їх і загосподарюючись на залишках побіджених. Як таке чинилося білим людям, то все це вважалось загарбанням, але як таке чинили білі люди, то це вже був прогрес, а жертвам радилося не брати собі того до серця. І так життя розвивалося з нескладного в складне, аж революція знишила існуючу цивілізацію і цикль почався наново з примітиву.

Як канадський уряд відкрив ту область 50,000 квадратних миль у південно-західній Канаді, заселену індіанцями і бізонами, то прогрес дійшов до такої швидкості, що годі було його стримати. Передбачалось, що буйволи шезнуть з перед нього. Індіанці скоро голодуватимуть і стануть ще небезпечнішими. Одинока розв'язка була – замкнути їх по резерваціях; але як було це доконати без жахливого кровопролиття, яке все ше шаліло на півдні.

Для цього проекту історія подиктувала договір. Ще в році 1871 індіанці племен Оджібвей і Свампі Крі здали свої ловецькі землі за пайок їжі, місіонерські відвідини і народню школу. Земля, якою в цей спосіб обдаровано білих людей, була втрое більша від Манітоби. Здавалося, що конфедерацію індіанців племені Блакфут вдасться згодити в подібний спосіб. Отже кінна поліція дістала наказ запросити їх і декілька сусідних племен

на великий збір у Блакфут Кросінг*) – Горб Під–Водою**) ріки Бов – недалеко місця, де сьогодні стоїть місто Калгарі, в місяці вересні 1877 року. Попередні договори так удало передали індіанські землі білим людям, що цей мав би бути вже договором сьомим.

Блакфут Кросінг, це легендарне зборище для індіанських урочистостей, і тепер їх власне індіанське літо***) вбрало його в таку красу, що запірало дух. Блакитно зелена вода ріки Бов струменіла по золотих пісках мілини, золоте було й листя в осикових гайках, а пагорбки несли це золото жовтобурою прерією аж до самого небосклону. У Наметі–Всіх–Вітрів /в небесах/ панувала тиша.

Існувала надія, що ця давнєзна розкіш зм'якшить серце тубільця для його останньої розлуки з відвічною свободою. Отже, щоб відвернути увагу індіанів від того, що діється, вплиновано було ще й показ військової пишності. Ескорта достойного Дейвід Лірда, губернатора Північно–Західніх Територій, складалася з комісiонера Маклава, асистент-комісiонера Ірвайна, та ставосьми кінних поліцаїв, підсилені тими двома польовими гарматами ще з походу в 1874 році.

Цей багатобарвний збір пишнотою дорівнював іншим блискучим історичним подіям. На полудне від ріки Бов, обоз кінної поліції символізував правопорядок. Вдалині стояли крамарські товарні вози з виставленим крамом, щоб скористати з договірних грошей виплачених простодушним індіанам. На північ від ріки

*) Блакфут Кросінг: Блакфутська переправа.

**) Горб–Під–Водою: Підводний горб.

***) Індіанське літо: Бабине літо.

піднімалися довгою аркою сотні конусоподібних шкіряних наметів. Гудсонбейська компанія запровадила товарообмінний осередок, а о. Джон МакДугал виголошував релігійні проповіді. Безчисленні коні, власність тих 15,000 індіанців, паслися на доспілих схилах.

Між нещодавно воюючими племенами панував спокій – перемога незламної чесності, запровадженої кінною поліцією. Помимо цього, кожний воїн, крамарі та члени поліції, тримали при собі рушницю і ніж. Зриви в цьому краю були раптові, отже всі були приготовані на все. Деякі хоробрі жінки, включаючи й Мері Маклауд, особисто впливали на події.

Біле шатро відмічало місце наради. Капеля кінної поліції сиділа напереді й була готова заглушити занадто збудливі індіанські барабани гимном „Боже Храни Її”. Прикрашені орлячим плюмажем і пишно оббиті ковдрами, ватажки сиділи поважним півколом до сонця. Їх величні мідяносмугли лица були пориті зморшками мудрості і негоди. Позаду їх стояли ряд-у-ряд молодші воїни, а позаду білих радних бездоганно обмундировані члени Північно-Західньої Кінної Поліції, показні в яскравому багрянці, золоті й білині. З долини доносилося гуготіння індіанського життя, де індіанки поралися коло своєї роботи – жарили м'ясо над дим'ячими вогнями, доглядали мовчазних дітей, припинали коней і наганяли собак із наметів.

Достойний містер Лірד підвівся зі свого місця під британським національним прапором. Цей кремезний і поставний бувший журналіст мав хист укласти договори. Він почав незаперечною заявою, що Великий Дух сотворив усе, що на світі існує, а тоді ототожнив Його закони зі законами королеви Вікторії і зупинився над її

любов'ю до своїх червоношкірих дітей та її тугою за щезаючими буйволами. Після цього Лірד розтлумачив їм її дбайливі заходи на їх користь, а саме: одну квадратну милю землі приділиться кожній п'ятірці людей; ватажки самі можуть вибрати собі резервації; нікому з білих людей не дозволиться оселитися на індіанських землях, ані рубати на цих землях дерево. Як договір буде вже підписаний, ватажкам виплатиться по 25 доларів, меншим учасникам наради по 15 доларів, всім індіанам, індіанкам та індіанцям по 12 доларів першого року, а опісля по 5 доларів кожного року. По такій об'яві капеля заграла особливо жваву музику. Племена зарепрезентовані на цій нараді не зразу й не щиро зреклися своєї свободи. Коли ватажок Малий Гриб хотів знати чи індіанів винагородиться за дерево зжите кінною поліцією, то Лірд йому відсік, що коли ходитиме про винагороду, то індіани повинні дати щось королеві за те, що післала їм поліцію. По цім, білих посередників занепокоїло те, що індіани почали сумніватися обіцянками королеви. У блакфутів і п'еганів були кривні на півдні, за кордоном, де договорів ніколи не додержувалося. Якже ж міг перший-ліпший індіанець знати, що ці угоди будуть переведені в життя.

Неначе для того, щоб задуматись над цим питанням, тисяча молодих воїнів почала наступати з тилу, верх своїх коників, скаженим чвалом, вистрілюючи з рушниць направлених угору. Вони гнали в напрямі шатра білих, які миттю зблідли, мов прийшла їм смерть. Але це був лише вдаваний показ того, що могло статися. Пишно обвитий ковдрою, достойний ватажок Кровфут підвівся до ніг, підійшов до переду шатра і підніс угоду в руку. Воїни у тій хвилині зупинились.

Кровфут був чоловіком нерушимої чесності. Своему власному таборові він заборонив був приймати найменші подарки чаю або цукру, навіть найменшу забавку (хоч менші ватажки дозволяли це) аж доки не довершилась угода; але він надто багато вимагав у цьому моменті, бо його власні індіяти любили їжу й забавку не менше від усіх інших, котрим ці речі дозволялися.

Кровфут був високорослий, прямий і смуглявий. Його горді, сумні очі наскрізь читали мову достойного містера Лірда й передбачали майбутність. Він знав, що діялося, та що, така розв'язка – неминуча; він знав, що індіанський рід програє; та знав, що прийшов кінець його стилю життя і білі люди навряд чи і винуваті в тому. Він знав, що індіяти повинні це використати в найкращий спосіб, а саме – покласти надію на кінну поліцію. Якщо Стамікс Отокан Маклавд, який ніколи не „говорив вилкастим язиком”, радив їм зректися звіроловства і свободи ставити намети, де лише завгодно, так це мусить бути добре. Він, Кровфут, верховний ватажок Конфедерації, завдяки раді Стамікс Отокана, відмовився прилучитись до ватажка Сидячого Біка на вищення білих людей тоді, коли це дуже легко можна було йому виконати. Тому він тепер радить усім індіянам одобрити договір і пробувати їсти воловину. Як прийшов час на підписання договору, Кровфут заявив: „До підпису буду перший, до зламання – останній.”

Ватажок Малий Гриб був такий зворушений, що сказав: „Я годжуся з тим, що вони кажуть. Нових законів робити я не можу. Я підпишу.”

Ватажок Чорний Ворон, другий силою по Кровфуті можновладець, сказав: „Усе, що кінні поліцаї зробили – добре. Я вповні довіряю Стамікс Отоканові й лишаю

все в його руках. Я підпишу з Кровфутом.”

Ці тубільці вірили в те, що кінні поліцаї зла чинити не будуть і власне оця віра оволоділа ними. Отож вони й попідписувалися, а білі тільки позирали один на одного з прихованою легкістю, бо це дуже легко могло було закінчитися цілком по-інакшому. Різанина „довгих ножів” Сидячим Біком непокоїла тих червоношкірих і білих, бо одно зіткнення авторитетів, хвилеве ослаблення верховодства ватажків, або навіть неправильне уявлення життя, так би мовити, в заперті, і голодування у майбутньому, і тих 15,000 індіанців були б осталися єдиними володарями своїх рівнин ще перед заходом сонця.

Що не дійшло до такої реальної реакції, треба завдячувати головно двом особам — ватажкові Кровфуту-ві й комісіонерові Маклавдові. Також треба пам'ятати, що блакфуту ніколи не зламали свого слова, не зламали його навіть тоді, як настали часи неймовірного терпіння, що Кровфуту довелось дивитися як його люд гине й кричати: „Мені кажуть, що я маю худобу, але я її ніколи не бачив.” Все ж таки, годі було його намовити зламати своє слово, так як Маклавда зламати своє. Канадському заходові пошастило відвернути пролив крові тільки внаслідок пошани здобутої Північно-Західньою Кінною Поліцією.

Договір сьомий був неймовірно корисним для канадського уряду, якому дісталосся, силою цього договору, майже 50,000 квадратних миль тучної землі. Канада здобула повне право власності безмірного багатства. За свою безперервну вірність, власті присудили Кровфуту, декілька літ пізніше — 50 доларів, а уряд в Оттаві віддячився підконстаблям у той спосіб, що зменшив їх платню із 75 до 50 центів на день.

VII

ХОРОБРИЙ ОПІР „СИДЯЧОМУ БИКОВІ”

На початку 1878 року, тих шість ескадронів Північно-Західньої Кінної Поліції начисляли 329 поліцаїв і 315 коней, розташованих у Форт Маклауд, у головній квартирі, у Форт Валш, Форт Калгарі, Форт Саскачеван, у Беттелфорді, Сванрівері, та в десятих підстаніях. Однак, дві третіх складу поліції були скупчені поблизу кордону, щоб поборювати загрозу суївських індіанців, які юрбами втискувалися в територію блакфутів і союзних племен із серйозною ризикою війни.

Сидячий Бик був знахарем в ункапапських суївців, які бродили по землях Монтани і Дакоти. Під його ватажством вони оце тількишо вирізали генерала Каспера і його 600 „довгих ножів”. Однак переконавшись, що перевага проти нього за велика, він заревів: „Куди б ми не пішли, ми мусимо дивитися на голову американця. Наша земля змаліла. Нам тільки дві дороги – до краю Великої Матері, або до краю еспанців. Від весни ми вбили тисячу американців. Перестаньмо рахувати. Давайте, будемо бити.”

Гавриїл Соломон, метис-торгівник, доніс розвідці кінної поліції про войовничий настрій Сидячого Бика, після чого суперінтендент Валш поїхав на полудне з малим відділом поліцаїв познайомити мідяносмаглого

знахаря з правилами, на які Канада настоюватиме, як тільки він переступить кордон, або, як індіани її називали – Шлюшу Дорогу.

Перекладчик Лев'ель побоювався, щоб його улюблений Валш не наражувався на небезпеку воєвничих настроїв стурбованих суївців. „Майоре мій, прошу тебе, не відбивайся від мене”, благав він, і вибрав собі баского коня, щоб тільки Валш не міг його на коні випередити. Однак Валш нічого не боявся, навіть цих червоношкірих воїнів, ніколи непобіджених у війні; сама їх назва „перетворювала звичайну кров у воду”. Але у Валшових жилах не пливла звичайна кров. Не зважаючи на те, що суївська варта помилково взяла його за американця, він переправився через ріку в лице націлених рушниць і в'їхав у суївський табір. Сліпа відвага очевидно завжди переконувала домашні племена й Валш постановив застосувати її із суївцями. Він заперечив твердження суївців, що його патруль це „довгі ножі”, але суївські воїни, обступивши його, тільки лиховісно мовчали. Навіть діти, підозріваючи якесь збудження, кинули свої ігри.

Самою сліпою відвагою Валш насилу добився до ватажка Чотири Роги і сказав йому, що хоче бачити ватажка Сидячого Бика. Ватажок Чотири Роги відповів йому, що старий знахар досі ще над рікою Мізурі, але вже позирає в сторону Канади. Валш тоді поінформував ватажка про поведінку, яку вимагатиметься від його індіанців, а ватажок запевнив Валша, що він і його люди шукають лише спокою і свободи на полювання буйволів. Виглядало, що кінна поліція ще раз перемогла страшну небезпеку.

Нараз схвильовані воїни кинули очима в сторону

індіянського гінця, який басував з полудня. Причвалавши в табір, він вклонився суївській раді, якій Валш роз'яснював закон, зайняв місце лицем до Валша і задирливо промовив: „Я прийшов у сам час. Я радий. Ти кажеш моїм людям, що ти багряноодягнутий поліцай, але ти такий фальшивий гадюка. Я бачив тебе у Форт Буфорд. Я бачив як ти з „довгими ножами” воював у Єловствон. Ти є „довгий ніж” і їх шпiон. Ти хочеш вбити цих людей як вони будуть спати.”

Капкан зімкнувся. Пофарбовані воїни почали товпитися ближче, погрозово вигукуючи. Щоб врятувати себе й своїх поліцаїв, Валш мусів скоро думати. Зневажливим пальцем він показав на викажчика й сказав: „Ти – брехун! Я є син Білої Матері. Я ніколи не був там, де ти кажеш.”

Суївець обернувся до ватажка Чотири Роги, викрикуючи: "Не вір ‘довгому ножеві’ ! Схвати його...”

Широкими кроками Валш підійшов до викажчика й крутнув ним навколо себе. „Ти ворог цих людей. По що ти хочеш їх у клопiт загнати?”

„Візьми його, зв'яжи його!” – викажчик просив ватажка.

Валш принизив голос і промовив до ватажка Чотири Роги: „Так і зроби, прошу тебе. Зв'яжи мене й цього чоловіка з вилкастим язиком доти, доки я не сповішу про це своїм людям. Дозволь двом твоїм людям поїхати до ватажнів Знахаря Ведмеда і Чорного Рога у Бурнт Тiмбер*). Хай ці ватажки скажуть, що тут сталось.”

Цей плян не конче був подобався ватажкові Чотири Роги, але Валш заявив: „Якби я тепер спробував утек-

*) Бурнт Тiмбер: Спалений лiс.

ти з твого табору, твої молоді воїни мене спинили б, бо їх підбурих оцей підмовник. Я не хочу, щоб сини Білої Матері нанесли тобі ще більше клопоту. Роби так, як я тобі кажу. Я і мої поліцаї будемо чекати відповіді тут.”

Відповідно до цієї просьби, ватажок Чотири Роги відрядив трьох гінців. а Валш і його трьохчленний дозір вигнали своїх коней в індіанський табун. Тієї ночі вони спали у ватажковім шатрі, обезпокоєні страшними вошами. Їх збудили воєнні кличі далеких голосів. Ватажки Знахар Ведмідь і Чорний Ріг гнали чвалом до гори з тієї долини з почотом двох сотень завзятих воїнів. Гінці передали їм Валшове доручення, ватажки випитали їх про його зовнішній вигляд і тому відгукувались на його поклик.

Валш вийшов із шатра. Ватажок Чорний Ріг під'їхав, зліз з коня і обняв цього офіцера кінної поліції. Тоді звернувся до ватажка Чотири Роги: „Де ж той брехун, який каже, що Білий Лоб це „довгий ніж” ? Хай він зі мною балакає.”

Піднялися крики схопити викажчика, але знайти його вже не могли, бо він уже був утік. Чорний Ріг тоді промовив до ватажка Чотири Роги: „Мій приятель, Білий Лоб, це ватажок землі за Великою Дорогою*). Їого слово – закон. Якби був один волосок Білого Лоба ушкоджений, так табір ватажка Чотири Роги вже не стояв би.”

Валш і його поліцаї врятувалися. Піславши повідомлення до Сидячого Біка, кінні поліцаї від'їхали назад через кордон зі своїми визволителями, яких вина-

*) Велика Дорога: Границя

городили додатковими порціями провізії.

Сидячий Бик незабаром переїхав кордон до Канади, разом із своїми шатрами, а в слід за ним – незперсейці*). Шість тисяч американських індіанців тепер стояли табором на канадській землі, але іншим тисячам канадських індіанців не до вподоби було те, що чужоземні звірологи винищували щезаючі стада буйволів. Білих людей непокоїло те, що одна збройна сутичка суперницьких звіроловів могла допровадити до жакливої винищувальної війни. Одиноким вгамовником серед цих ворожих орд був малий відділ яркобагряноодягнених поліційних „кіннотників”, які своєю несподіваною появою завжди запобігали можливим зривам.

Неначе цієї денної і нічної служби їм було замало, Вашингтон повідомив комісіонера Маклауда, що американський уряд висилає комісію переконати Сидячого Бика вернутися назад до Сполучених Штатів, а головою цієї комісії назначив нікого іншого, як генерала Алфред Террія, якого Сидячий Бик найбільше ненавидів.

Кінній поліції американський уряд запропонував зорганізувати з Сидячим Биком зустріч.

Суперінтендент Вали був одинокий старшина кінної поліції, який міг мати яку-небудь надію поговорити з Сидячим Биком, який ніколи ще не допустив білого чоловіка до себе. Отож Вали пішов до цього великого знахаря представити йому цю неймовірну пропозицію.

*) Незперсейці: Індіанці племені Нез Перс'є, які бродили по штатах Айдаго, Вашингтон і Орегон. За французькою літературою Нез Перс'є означає „проколений ніс”, але ніде нема доказу, що ці індіанці практикували проколення носа.

Він застав індіана середнього віку, з довгим, чорним волоссям, з косами, що спадали по його плечах. Чорні очі блистіли в обличчі високих вилиць, великого носа, великих шелеп і широкого лоба. Уста виражали невмолимість.

Учувши таку зухвалу пропозицію, щоб він вернувся назад до Сполучених Штатів, Сидячий Бик скипів гнівом. Як і Валш, він не міг зрозуміти такої ганебно зрадливої пропозиції і Валшові заявив, що американці завжди брешуть, згадав всі договори яких американці ганебно не дотримались і повторив юдину хвальбу генерала Террія, що „індіанів повчить при кожній нагоді.” І це мав би бути той чоловік, якого уряд у Вашингтоні

післав уговорити ватажка, щоб покинув покровительство Білої Матері на те, щоб „довгі ножі” знову дібралися до них. „Скажи американцям,” Сидячий Бик наказав Валшові, „що вони глупаки, коли мають мене за такого дурня.”

Валш годився з Сидячим Биком, що така зустріч була б пов'язана з труднощами. Все ж таки, така зустріч мусіла відбутися. Він обіцяв індіанові, що кінна поліція не змушуватиме його рішати проти своєї волі. Тому, що поліцаї в яркобагряних уніформах неправди не говорили, Сидячий Бик неохоче згодився.

Зустріч була зворушлива. У старшинській їдальні у Форт Валш, кінні поліцаї сиділи в одному гурті, суївці напроти, а генерал Террій і його дорадники осторонь від одних і других. Оплюмажені й пофарбовані, індіанці справляли сильне враження. Террійові пропозиції відносно безпеки вони вислухали незворушно, а ватажок Крапчастий Орел час-від-часу лише поморгував до своїх приятелів, кінних поліцаїв, щоб дати їм знати, що цим брехням він не вірить.

Сидячий Бик відповів коротко: „Вже шістдесятчотири роки,” мовив він Террійові, „ви гнобите мій люд. Я був змушений покинути свої землі й прийти сюди. Нашу землю ми тобі не дали; ти забрав її від нас. А ця земля, це наче цілюща хата, в якій люди не говорять вилкастими язиками. А ти прийшов сюди брехати нам? Брехні слухати не хочемо. Ти можеш вертатися назад, а я остануся тут з синами Білої Матері.”

Інші індіанці також ясно висловили свою відмову. Сидячий Бик ще й глумливо додав Террійові: „Ти не мусиш спішитися до дому.” Своїм молодим воїнам він заборонив оскальпувати генерала. І так неймовірно не-

тактовна конференція закінчилася. Відпровадивши американців до границі, кінні поліцаї знали, що перед ними лежить довгий період лихих днів.

Напруження білі люди переживали так, як індіани. Через незчисленні покоління індіани, чи-то блакфуті, чи суївці, ніякого хазяїна не знали, а тепер підлягали таким умовам, які дразнили їх витривалість. Понад усе, соняшна зима висушила безсніжну прерію, а широкопоширені вогні повипалювали буйвольські пасовиська. Буйволи чередрами шукали паші й індіанам доводилось далеко їздити за їжою, хоч назад приносили все менше й менше.

До посилення тривоги білих, ходили слухи, що індіани на півночі й на півдні уклали тайний союз із метисами на сході проти білих. Ніщо не могло бути можливим, бо силі-силенній голодуючим індіанам нічого більше не треба було зробити лише вирізати, вибити триста кінних поліцаїв і декілька поселенців, щоб поля знову були їхніми.

Хоч Кровфут ніколи не йшов на такі пропозиції, комісіонер Маклавд безпричинно не тривожився. Аж по чотирьох роках справедливого трактування поліцією, канадські індіани почали вірити в британський прапор, в яркобагряну уніформу і в приязну непохитність молодих поліцаїв, які „їздять на конях галопом”. Раз по раз ці поліцаї захищали їх від гніту. Правда, індіанів карали як вони зло чинили, але як білі люди зловживали індіанів, то білих карали рівнож. Щось надзвичайного!

Члени поліції рівнож мали користь із цих усіх років невгаваючої небезпеки. Людина хоробрішає від своєї хоробрості і в такій людині міцно закорінюється самовпевненість. Дозорному часто доводилося викори-

стовувати самовпевненість, не піддержану фізичною силою, яка називається обманом. Але обман, який поліцаї застосовували, в свою чергу піддержувався переконанням, що те, що вони роблять, у великій мірі правильне.

Однак, здається, що така моральна піддержка не вистачаюча у випадках, де кількох поліцаїв обступить сотня тубільців, вигукуючи воєнні кличі й готові в кожній хвилині їх вимордувати. Але в таких випадках ставала їм на поміч дисципліна. Кожний рекрут був навчений вірно виконувати свої службові обов'язки, що, раз він у службі, яким би то не було коштом, в нього воно ставало другою натурою. Будучи такого характеру, який вони собі виробили, кілька пересічних молодих поліцаїв, притиснених до кута, могли доконати навіть видимо неможливі успіхи.

Це траплялося не раз, а десятки разів протягом такого довгого часу, що виростало в репутацію, а часами навіть скидалося на саму одчайдушність; отак, наприклад, як одного дня, коли деякі суївські воїни вкрали коні з поліцейного табуну, а Сидячий Бик попав в один із своїх періодичних злющих настроїв. Як інспектор Аллен домагався, щоб коні привели назад, Сидячий Бик зухвало переказав йому, щоб не дражнив його молодих воїнів.

Аллен зараз підібрав собі дванадцять поліцаїв і поїхав до табору Сидячого Бика. Старий знахар ще ватажував над тисячами неспокійних суївців і бракувало йому лише раз з глузду з'їхати, щоб запалити їх до граду бунтів і вбивств, що змело б з лица землі все те, чого поліція до тих пір добилася.

Побачивши сердитого знахаря, Аллен знав, що за-

пальнішою ситуація не може бути. Безвілля з боку кінної поліції було виключене, отже Аллен став віч-на-віч перед Сидячим Биком і різко його запитав: „Чи ти забув де ти знаходишся?“

Інші суївські ватажки почали протискатися ближче, а Сидячий Бик виразив свою зневагу пробурмотінням у своїй мові.

„Відповідай! Чи ти знаєш, де ти знаходишся?“, – домагався Аллен.

Сидячий Бик знову щось пробурчав.

„Так нехай я тобі скажу. Ти ще досі на землі Білої Матері, а її закони ще не змінені. Або віддай нам коні, або вертайся назад на землі довгих ножів.“

Сидячий Бик глянув на невелику, побілену кріпость за луговиною і в голові своїй обмірковував ризику. Усе пропало... Чому ж не вибити цю наволоч і хай буде, що буде?

„Я не дозволю молодим воїнам віддати вам коні.“ заявив Сидячий Бик. Краще буде, міркував він собі, як „червоножупанник“ пічне бійку, або забереться звідси. „Ти мусиш сам їх взяти.“

Тепер лихо грозило зі всіх сторін. Годі було вживати хитрошів.

„Я їх візьму,“ – сказав Аллен. „Я б узяв і т в о г о коня, якби знав, що він украджений.“

„А він украджений,“ глумливо відсік Сидячий Бик.

Аллен діяв тепер із принципу. Свого коня підігнав уперед, навіть на раптову смерть, якби Сидячий Бик так звелів.

„Украджений? Я не вір'ю.“

„А он твій знак.“

Аллен під'їхав своїм конем побіч коня Сидячого Бика й вдавав, що приглядається.

„Украджений,” – крикнув. „Я візьму його.”

Нахилившись, він рукою схватив Сидячого Бика за талію, сіпнув його зі сідла й кинув його до землі. Тоді вхопив коня і приказав поліцаям їхати за ним.

До цього часу ціла сотня воїнів уже була протиснулась сюди. Своїм очам не могли вірити, що їхньому володареві заподіяно таку образу... Зчинився рукопашний бій... Поліцаї протиснули своїх коней поміж верескливих індіанців і визволеного коня, та, вигукуючи, відбиваючись, прикидаючись такими грізними як суївці, вирвалися з табору і чвалом понеслися до форту. Завівши символа своєї тимчасової перемоги до стайні, поліцаї взялися привести цю довгувату будівлю до стану оборони. Відра наповнили водою, надмір вогнеприпасів закопали в землю, прощальні листи до знайомих понанисували і сховали їх у залізній коробці. „Що, як що,” – писав Аллен, “але ми дамо про себе знати.”

Як почало сутеніти, індіанські воїни на конях їздили навколо форту „кі-ї-каючи” та стріляючи в прапор на стовпі за парканом. Перекладчик Констант Прово перекладав поліцаям індіанські погрози загибелі, але кінні поліцаї вдали байдужих, наче вони були панами ситуації, а як прийшов час іти спати, то форт затемни-ли так, щоб індіанам дати знати, що вони спати поля-гали безтурботно.

Загальний бойовий клич індіанців остерігав оточе-них і віщував їм долю. Нагло оглушливі виски втикли. Страховинне безгоміння так дразнило Провоеву ціка-вість, що він насмілювався вийти подивитись, що там та-ке сталось. Вийшовши, він побачив ватажка Брод Тейл*) окруженого верескливими індіанцями, які кричали: „По-

*) Брод Тейл: Широкий Хвіст.

зич нам своєї казенної ганчірки, а ми подушимо тих двоюрідних братів, довгих ножів.”

Ватажок Широкий Хвіст не чувся ображеним і сердився на Сидячого Бика за те, що він скликав на суївців оцю небезпеку тільки, щоб заспокоїти свою гордість. Використовуючи настрій цього ватажка, Прово переконав його, щоб почав переговори з поліцією. Ватажок послухав його, а інспектор Аллен прийняв його наче нічого особливого й не сталося. Ватажок Широкий Хвіст сказав йому, що великому числу суївців знахарство Сидячого Бика вже набридло та, що нема нічого злого в тому, що син Білої Матері вискубав кілька пер з чепчика старого ватажка.

Аллен подякував ватажкові Широкому Хвостові, дав йому фунт тютюну і післав його назад сказати своїм людям, що хоче спати. Заворушення закінчилося і поліцаї ще раз вчинили чудо. Престиж здобутий хоробрими молодими поліцаями в яркому однострою, своєю чесністю і рішучістю, відложив загибель поліції ще один раз.

Від тієї ночі Сидячий Бик проявляв все менше й менше впливу. Як Валша, в оцінці цього старого знахаря, найближчого свого друга, перенесено до Форт К'Аппель, він попровадив туди 1,200 своїх людей домагатися резервації, але йому там сказали, що резервація чекає його в Сполучених Штатах. Войовничо настроєний, він з'явився у Вуд Мавнтен домагатися вогнеприпасів, ще й клявся, що сам їх візьме з поліційного складу. Підінспектор МакДоннелл був свідомий того, що до такого не може дійти. В нього був лише малий відділ поліцаїв, тоді коли Сидячий Бик верхував над сотнями войовників. Через це він зволікав уже жахливо затягне-

ні переговори доти, доки Сидячий Бик бундючо не дав йому п'ять хвилин, щоб відкрити ворота в огороді.

„Добре, приходь і бери собі стріливо,” сказав Мак-Доннелл і ворота відчинив навстіж. З вереском і натовпом войовники влетіли в обгороджений двір грабити форт, але, побачивши підінспектора й одного підстаршину, що стояли перед дверима складу, а до того стволу рушниць випняті німою погрозою з дір висвердлених у будинках кругом двора, вони кинулися з цієї ловниці навтіки.

Цей нужденний, старий індіан не міг видержати тиску зі всіх сторін. Буйволів тепер було вже так мало, що навіть Блакфуті терпіли від голоду. Інспектор Кроз'є систематично ослаблював знахаря тим, що намовляв молодих ватажків відректися від нього, а Сполучені Штати влаштовували чимраз то більше його приклонників по резерваціях. Тут у Канаді, Жан Луї Леґаре, друг усіх індіанів, остаточно очолив переговори, які допровадили до повернення Сидячого Бика до Сполучених Штатів. Старий ватажок ще добивався останнього побачення з Валшом, але дізнався тільки, що Валш на відпустці в Сполучених Штатах. Це була остання спроба у цього змарнілого, похмурого індіана, який плянував і боровся в користь своїх людей як лише умів. Убогий, зморений, покинутий і зневірений, цей дивовижний старий знахар перейшов кордон навіки.

Для кінної поліції довгі роки невгаваючої тривоги скінчилися. Не було одного офіцера чи рядового, якому не грозила чигаюча небезпека. Подвиги хоробрості стали щоденщиною в кінній поліції, а почуття братерства в ній поглибилося. Приклад завзяття заставив прихожих рекрутів змагатися з своїми попередниками.

Таке посилення духа братерства не було самотнім благом, яким Сидячий Бик обдарив поліцію. Кожний поселенець на захід від Вінніпеґу врешті зрозумів, яке значення мали для них ті яркобагряноодягнені охоронці правопорядку. До того, вістки про Кастерового побідника містилися на перших сторінках газет по цілому континенті, а Північно-Західня Кінна Поліція була частиною тих оповідей. Від того часу поліція притягала відважних шукачів пригод, найсильнішого характеру молодців, до набірних станиць. Сидячий Бик обдарував своїх яркобагряноодягнених сторожів права найтривкішим ліком. Ненароком цей всіма покинутий, непожальований тубілець був хрищеним батьком на хрестинах розголошеної слави.

VIII

ЯКБИ ТИ БУВ РЕКРУТОМ

Дотепер ми прямували гірським хребтом історії кінної поліції і здобули не одну вершину. Але гірські вершини і гірські хребти стоять на сильному ґрунті. Подібно й з кінною поліцією: на кожного старшину, або рядовика, описаних на цих сторінках, був десяток таких, про яких не згадувалося в рапортах, але, які також трудилися безпретенсійно, щоб тільки щоденне життя поліції могло існувати.

Харчі доводилось привозити кіньми з річкової кінцевої станції у Форт Бентон, або й з інших транспортних кінцевих пунктів віддалених сотки миль; паливо мусіли заготовляти на сім до вісім зимових місяців. Домоводство для 300 поліцаїв у дикому пограниччі, ускладнене в часі місяців весни неймовірною гряззю, само собою було трудне, а догляд 300 коней, звичайно перевтомлених – безперервним, важким обов'язком.

Якби ти, читачу, був рекрутом, ти або швидко здисциплінувався б, або повернувся б до свого мішанського життя, яке тепер здавалося б дуже розкішним. Справді, якби ти був рекрутом, то та подорож зі сходу до головної квартири у Форт Маклауд, ще перед приходом залізниці, була б доброю наукою для тебе. По сьогоднішній день збереглися шоденники, які виявляють як ця жахлива подорож повіддалювала багатьох невдалих молодців, ще поки вони дійшли до бараків.

Коли недосвідчений дев'ятнадцятилітній молодець складав присягу вербувальному сержанту у Торонті, він мабуть і не дуже різнився від інших молодців. Як же ж тоді перетворювалося його за кілька місяців у безстрашного кінного поліція? Людина занадто складна істота, щоб відповідала якій-небудь формулі, але вишкіл такого молодця можна частинно описати загальними рисами і частинно припустити на підставі службових рапортів, листів і достовірних оповідань.

Передусім, він мусів посідати те, що називаємо характером. Самого бажання носити уніформу не вистачало. У нього мусіла бути мускульна сила, тверда воля, моральна компетентність і хоч трішки охоти вчитися, бо, інакше, він не відповідав вимогам.

Життя по станицях, або в загонах, вимагало різносторонності, ніколи не набутої в містах. Новак мусів знати коня від копит до голови, припаси привозити кіннями, їздити на коні в страшній погоді, свого коня доглядати як самого себе. Багато дечого доводилося йому вчитися нараз, бо лихий, напівдикий кінь, або температура п'ятдесят градусів нижче нуля, другої нагоди не давали.

В додатку до вдосконалювання своєї їзди на коні, він мусів учитися стріляти й доглядати своєї рушниці й свого револьвера; вправлятися в куховарстві в усякій погоді, над огнями з буйволового кізьяка; в бараках жити дружньо з незгідливими товаришами, або терпіти; прикази старшин, яких не любив, сповняти, або зносити якісь додаткові нестройові обов'язки. Його каралося самотнім ув'язненням, якщо він їздив з друзями на прогульку, надуживаючи відпустку; теж за такі речі він зазнавав тимчасового пониження своєї заробітної

платні. Він шукав способи, щоб арештувати злочинців так, щоб не втратити свого життя, або, щоб не знеславити свою установу, і вчився як поводитися з в'язнем, щоб не бути занадто твердим, ані занадто м'яким.

У додатку до правил і постанов, писаних і неписаних, він довідувався багато про людську натуру. Ця наука про людей включала „спеціальний курс” про сержант-майорів: орли були незрячі в порівнянні до цих підстаршин на інспекції. Наприклад, стан рекрутових вудил, стремного заліза, сидельного спорядження і збруї, навіть його особистий зовнішній вигляд, знаходилися під постійним дозором цих підстаршин. До уніформи вимагалось стільки пошани, скільки до організації в якій служили. Патрулюючий констабль, що забув пута й припони, мусів іти до дому пішки й більше не давав собі, щоб йому напоминали, а поліцая, який забув, що репрезентує добре ім'я і репутацію Північно-Західньої Кінної Поліції, хоч би тільки раз, зразу каралося. Як справа була цілком серйозна, його тимчасово усувалося від служби й потім судилося за порушення дисципліни й за непокору наказам; а кари були суворі.

Для того, щоб навчитися про життя — помічі не бракувало. Набуття бажаної уніформи найперше впливало на нього, бо був скружений поліцаями одягнених в ній, часто поліцаями з видатними репутаціями, велике число яких ще й носили відзнаки вищого чину. Капральські подвійні шеврони й сержантські потрійні, заохочували підконстабля заслужити собі піднесення до вищого чину.

Гутірки в казармах були постійною наукою і служили йому підсумком усього того, що молодий поліцай

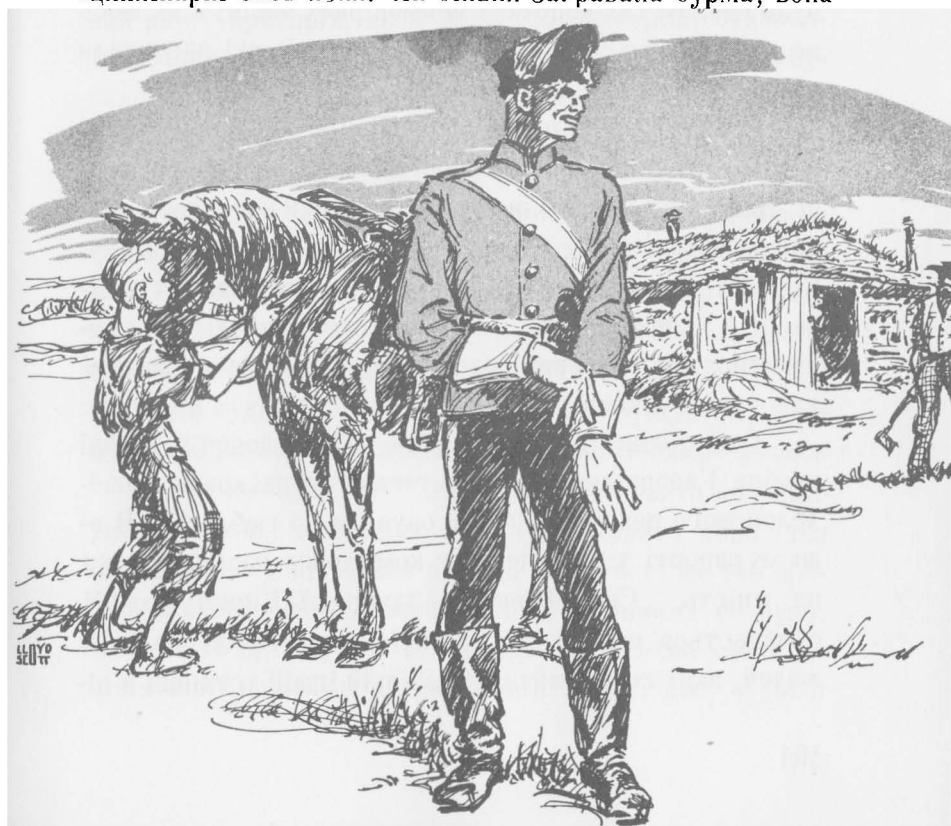
повинен знати про історію, поведінку, можливості на підвищення, та визначних людей. Юнак учився, що робити в сніжній хуртовині, коли треба і як уникати сутички з поліційним вартовим. Вислуховуючи постійне переповідання життя поліції, він скоро ставав свідомим усього того, чого був зобов'язаний додержуватися.

Велика і простора країна була йому вчителькою також. Її чудова пустота або навчила його пильності, або він заблуджувався, мабуть назавжди, і крім того, чудовий клімат або навчав його передбачливості, або він замерзав. Самота – це також добра вчителька. Її головна наука – самостійність. Бувший продавець скоро переконався, що він уже вмів знайти собі дорогу на бездоріжній рівнині, подбати про себе й свого коня серед виючої бурі, вистежити і заарештувати правопорушника, подолати недугу, степовий огонь, або повінь, і повернутися до бараків без найменшої хвальби. Ота індивідуальність, яку він приніс з собою, поступово міцнішала. Він ставав поліцаєм з характером тому, що в нього вже був характер.

Двадцятирічному молодцеві, звичайно, неможливо бути серйозно наставленим після службових годин. Сама уніформа, яку він носив, одушевляла його, захоплювала більшість мужчин і всіх жінок. Яркобагряна туніка з білою плечевою портупеею і блискучими гудзиками; блискучі набої і довгий адамський револьвер; снайдерський кріс, перевісений через сидельний ріг; блискучі чоботи, добре викоханий кінь і професійна постава – піддержували його настрої до самовпевності. Він почувався наче великий лев і вважав малим зусиллям поїхати сто миль, щоб відвідати якусь сім'ю, яку шанував, особливо тоді, коли там була гарна дочка.

Час свого дозвілля він проводив весело зі своїми братами по зброї. Коли б не зійшлася групка поліції і були під руками трубка й бубон – зараз творилася оркестра. Між нормуванням харчів індіанам і перевірюванням мультських запрягів з Америки, поліцаї розважалися в бараках тенісом, боксом, грою в карти, аматорськими театральними виставами, як також крікетом і польовим спортом. Відбувалися і танцювальні вечірки.

Поліцаї також утримували домашніх тварин. Наприклад, один констабль мав чудову дику канадську гуску, яка сідала на одну ногу біля караулки, та обстрілом геґеготу зраджувала нещасливих констаблів повертаючих пізно з відпустки. Вона була пишною і гордо стояла в час збірки й навіть наслідувала собі деякі дисциплінарні обов'язки. Як тільки загравала сурма, вона

з'являлася на інспекцію строю і, розмахуючи крилами та дзьобаючи клювом по ногах, підганяла опізнених. Однак, вона зустріла смерть тим, що любила дражнити індійських собак.

Поліцаїв каралося за порушення правил і сотки зібраних долярів свідчать про те, що вони не були покірними ягнятами. Однак, у додатку до самостійності, всі за винятком кількох, провадили своє життя з почуттям власної гідності. Той період на західньому погранниччі був періодом широсердечного й великодушного життя. Нікого не витіснялося, а сусід із сусідом жив у згоді ради лише крайньої самоти. Стріхою і столом ділився без гадки про віддяку. Ім'я або зайняття гостя ніхто ніколи не питав. Жий і другому дай жити — це й було гаслом тих коротких неймовірних часів, а як щось не повезло, то там знаходились поліцаї, які наvertsали зло на добре.

Отак воно й було, що славу Північно—Західньої Кінної Поліції положено на основі доброї волі і доброї праці. Навіть як їм доводилося арештувати котрогось правопорушника, то їм вдавалося здобути в нього пошану. Припертий до кута, один бандит сказав дозорному поліцаєві: „Хлопці, то, що я маю сказати, мабуть буде видаватися вам смішним, але я на правду мушу подивляти ваш спосіб діяння.”

Отже, стає зрозумілим, як добре здоров'я, добрі наміри і добра дисципліна витягали всенайкраще з найзеленішого рекрута і припасовували до шабльону. В одному рапорті з того періоду комісіонер нарікав тільки на юність. „Сила Північно—Західньої Кінної Поліції складається переважно з такої гарної групи молодих людей, яких годі знайти в будь-якій іншій установі в ці-

лому світі, але одна четвертина їх, своїми роками, це лише хлопці, до того – недолітки.”

У 1880 році Канада почала розголошувати свій новий рай. Територія, якою вона тоді володіла, становила основу на королівство, але це королівство потребувало поселенців. Новоприбулим скотарям Канада запропонувала двадцятирічні здавання в оренду по центові від акра. Буйволи шезли, а індіани задомашнилися. Праволомство тепер обмежувалося значною мірою до підпалювання прерійних огнів, картярства, або ошахрування закону відносно заборони продажі спиртних напитків. Країні потрібно було одного чоловіка з видатною репутацією репрезентувати маєстат британського закону в суді, але показалося, що в тому пустому безмежжі підходив лише один чоловік – комісіонер Маклавд.

Отож комісіонер Маклавд дався намовити попрашатися востанне з поліцією і знову перебрати обов'язки народного судді. Дивна річ, що за те все, що він зробив, ніякого офіційного вислову вдячності не було. Він навіть сам не міг знати, яку видну роль кінна поліція відіграватиме в прийдешній історії цієї чудової

домінії. Знав він, однак, що за свого проводу уніформа поліції стала символом безпеки по всій країні. За шість років він бачив як уніформа почала символізувати ті принципи, які, з його веління, вона мусіла символізувати в тих найраніших часах у Форт Маклауд: правдомовність, прямота у відношенні до всіх і покора перед законом.

Підполковник Ачесон Госфорд Ірвайн став назначений третім комісіонером поліції. У кінній поліції він уже відбув п'ять років служби і завжди виходив ціло зі скрутних ситуацій. Фізично був легкуватим, проте володів надзвичайною силою. Рудоволосий Батько, як скрізь у поліції його називали, мав ласкаві, сірі очі, короткопідстрижену, червонясту бороду, а осанку джентльмена. Дехто побоювався, що йому бракує трішки суворості, щоб здійснити свої наміри – не в своїй команді, ані серед злочинців, де він уже виказав свої здібності, але в далекій Оттаві, де уряд проявляв глибоковкорінену відразу до витрат ради поліції.

Зразу він серйозно почав домагатися побільшення поліційної сили. Триста старшин і рядових попросту не могли доглянути такої розлогої прерії. Дрібно розставлені поліцаї вирятували Захід від голоду в зимі 1879 року, не допустивши до масового вбивства, завдяки тільки Кровфутові і суворій дисципліні.

Схід навіть не міг уявити собі таких скрутних обставин. Одного разу 5,000 голодуючих індіанців обкружили Форт Маклауд, вперто чекаючи, щоб поліція дала їм досить харчів, щоб вижити хоч один день. Славні воїтники причаювалися при норах ховрахів, щоб вхопити ковток м'ясива. Колись горді воїни тепер жадібно їли гадюки, миші, навіть мертвечину. Буйволів і свободу

свою вони втратили. Їх власний спосіб життя був їм заборонений: вони вже більше не сміли скальпувати, ані коней красти, ані танцювати в поклоні до сонця, ані навіть давати дарунки.

Їм зіставилась лише одна непевна втіха – худібка скотарів. Люто жаждучі індіанські очі споглядали на стада скоту пригнані бувшими кінними поліцаями, які ризикували своїм життям у сніговіях і посухах, з повною вірою у будучність яловичини. Індіани справді крали, але крали так мало в порівнанні до свого страждання, що навряд чи й можна було це пояснити. Тисячі схуділих воїнів зі зброєю в руках не мали що їсти і з пригнобленням дивились як їх діти гинули. Однак, хоч як вони страждали, а повстання не підносили і білих людей не вбивали.

Кінні поліцаї робили все, що змогли, щоб заспокоївати голод червоношкірих. Схід не міг вислати – і не вислав – подостатком харчів. Це були часи вибачливості і тактовності, більше умовлянь, а менше арештувань. Один сердитий чередник одного разу спитав чи міг би застрілити першого-ліпшого індіана, який на його очах втікав з бичком. „Зовсім певно,“ відповів комісіонер, „але не без звичайного кошту повішення.“

Великий Кровфут держав конфедерацію в покорі, а йому допомагав отець Алберт Л'яковм, один із тих мудрих і добрих людей, які служили бідним своїм добродійством у тому дикому просторі. Маючи почуття гумору, він говорив, що „пеммікан“, сушене м'ясо з буйвола, „має смак подібний до смаку свічки.“ Індіани зразу пізнали щирість його простодушної і невпинної посв'яти, хоч не могли збагнути тієї скромності, якою він володів. У часах голодівки, він був захисником на яко-

го можна було повністю покладатися і коли він просив індіанців бути терпеливими, вони його слухали. Кінна поліція, розуміється, притягала найкращих молодців, а вони в ній трудилися і отак посилювали її авторитет.

Парлямент нарешті дозволив комісіонерові Ірвайнові збільшити поліцію із 300 до 500 осіб, але водночас відібрав більше чим дав. Рекрутську платню під час випробного періоду знизив до 40 центів на день. Земельний акт, який був доступний відставним членам поліції – був анульований. Безплатну провізію світла й палива жінкам і дітям сімейних поліцаїв – скасував. Щонайгірше, безплатне помешкання їх родинам пустив у забуття. Як взяти під увагу, що ці кінні поліцаї тільки-що врятували Західню Канаду, з її незмірним багатством, для Домінії, коштом хоробрості, важкого труду і посв'яти, то ці ляпаса по лиці поліції скнарою рукою трудно зрозуміти.

Як тоді можна говорити про неохоту законодавців справити поліцаям ліжка? В тих ранніх часах, поліцаї клав дві дошки, підтримані підставками і прикривався двома ковдрами з буйвольської шкіри. Тепер він міг уже мати залізну койку, але парламент ще далі вважав це непотрібною витратою гроша. Законодавці доказували, що як поліцаї їздив на коні весь день, або виконував стомлюючі обов'язки, він повинен був бути настільки стомлений, що міг спати на дошці. Надаремно зверталось парламентові увагу на те, що по відповідному нічному спочинку, його службовці були б чиннішими. Ні, бо ліжка коштують гроші і без них можна обійтись. В такому разі, як не ліжка, то хоч такі малі, недорогі матраци, так звані солом'яники, просив Ірвайн. „Невелика витрата гроша забезпечила б ними всіх поліцаїв,”

писав він, але парламент це обміркував і схвалив не вчинити приємності поліцаям і не дати їм солом'яників. Отак поліцаям доводилося відпочивати, так як лише було можливе – на дошках.

Офіційльна скаредність, однак, переходила всі границі у випадках де, протягом довгого часу, кінний поліцай перевищував свою повинність у виконанні своєї служби, так як це зробив санітар з дивізіону „В” у Форті К'Аппель. Під час вісп'яної пошесті, він провів цілу зиму в сідлі, витерплюючи холод і хуртовину, ризикуючи своїм життям, щоб кожного тубільця зашепити проти віспи. Він змішував свої власні ліки і роздавав їх, таким чином допомагаючи соткам індіанців. На протязі цих геройських місяців, він виконував обов'язки штабового сержанта. З цієї причини інспектор Стіл порекомендував для нього 10 доларів на місяць підвишки в платні і підвищення до повного чину лікарняного санітара. Обі ці рекомендації відмовлено. Треба сильного характеру і великодушності в чоловіка, щоб служити далі без глибокого почуття обиди через таку глупість і несправедливість. Однак санітар служив далі.

Комісіонер Ірвайн запропонував постійну головну квартиру для Північно-Західньої Кінної Поліції, зі школою для навчання новозатягнених поліцаїв, бо головна квартира ходила по мапі уже чуть-не десять років. Сван Рівер показався занадто віддаленим від теренів дії, а значення Форт Маклауд зменшилося. Це саме сталося з Форт Валш. Щодо місцеположення, то треба було піти на компроміс. Отже власті повітягали свої мапи й намітили місце на прерії, рівно віддалене від усіх усюд. Це місце лежало біля т. зв. піврічного струмка, який висихав шість місяців на рік і, який індіани, що завж-

ди вмiли глибоко опоетизувати якесь становище, назвали: „Ручай–Великої–Кучі–Костей” тому, що там згинуло багато буйволiв. Це мiсце на сходi, яке ще до того часу не iснувало, вони назвали Р е д ж а й н а, з пошани до королеви Вiкторiї.

От так полiцiя нарештi дочекалася головної квартири. На цiй вiтрянiй прерiї поставлено переноснi будинки, а в груднi 1882 року, головну квартиру перенесено з трухлявих, але iсторичних колод Форт Валш до бездеревного болота в Реджайнi. Заснування Учбового Депо Кiнної Полiцiї було найцiннiшим вкладом комiсiонера Ирвайна в розвiй полiцiї. З цим осередком уже можна було почати науку. „Ми видумуємо закони на ходу,” iнспектор Брiсебва вiдсiк одному самогонниковi в 1875 роцi, але в спокiйнiших районах у 1880 роках, така iмпровiзована процедура навряд чи й була слухна i вiдтепер її вже бiльше не потребувалося. Пiвнiчно–Захiднiя Кiнна Полiцiя запровадила новий устрiй життя, який мало-помалу вможлилював корпусовi розвинутися в модерну силу.

ІХ

НА ВСІ РУКИ МАЙСТЕР

На початку 1880 років канадський захід все ще вважався світом безмежної пустоти, позначеної у своїх відстаннях дерев'яними будівлями, т. зв. фортецями та кількома господами помазані глиною. У цій, від вітру незахишеній імперії, проживали 30,000 індіанців, тисячі метисів, невелике число скотарів, золотошукачів, земельних спекулянтів, торговців і мандрівних шукачів пригод разом із своїми жінками та дітьми.

Індіани були голодні, метиси сердиті, поселенці часто недосвідчені, а освічувати їх все більше й більше утруднювало поліційну роботу.

Неодне лихо могло спіткати пришелця у тих районах далеко віддалених від порятунку. Різносторонність нав'язувано кінному поліцаєві силою непередбачених обставин.

Поліцаєві доводилось вводити в життя митний закон у понеділок; вистежувати й арештувати конокрада у вівторок; бути рільничим порадником у середу; виручати агента індіанських справ з нерозсудливості в четвер; знаходити заблудлу дитину в п'ятницю; і подавати першу поміч котромусь із скалічених звіроловів у суботу. А як прийшов день відпочинку, йому мабуть доводилось помагати якомусь початкуючому скотареві шукати заблуканої худоби або гнатися п'ятдесят миль

по рівнині за втікаючим одчайдушним злочинцем.

На щастя, в поліції було велике число молодців, які вступили на службу ради якраз такого типу діяльності. Їм подобалося життя в сідлі, вони були молоді, і раділи як їх вважалося за дорослих. Вони самі себе вважали за дорослих і любили розваги й обов'язки дорослих людей.

Як індіани й новосельці вважали його Богом посланим „паном всеполатайком”, то таким же уважав його й уряд. Він виконував усе й так досконало, що в уряді дійсно думали, що він зробить все, і тому багато від нього вимагали, а він робив усе послуги без протесту й без розголосу. Він помагав при народженні дітей, виводив безуманів з лісу й приводив вийняткового вбивця до шибениці, не сподіваючись за це похвали, бо все це становило частину його щоденної чи щонічної роботи.

До 1882 року, території заселявано з такою швидкістю, що їм було визначено офіційальні границі. Округи Ассіннібоя, Манітоба, Саскачеван і Альберта охоплювали 431,000 квадратних миль; це багато вільного простору на схованку праволомника. Отже, поліція поставила більше охоронних варт і їздила дозором чимраз даліше.

Поліцаїв завжди бракувало для виконання службових обов'язків. Між Калгарі й Едмонтоном було започатковано диліжансову службу. На територіях Сполучених Штатів, озброєна ескорта диліжансами була примусова, бо бої, вбійства й грабіж творили історію кожного тижня. Кінна Поліція вважала, що в Канаді такий терор не смів вкорінюватись, в наслідок чого, нідин диліжанс не був ограблений.

Подвиги героїв кінної поліції переповнювали рапорти без перебільшення і навіть без пояснення. Давно стало було традиційним у кінній поліції служити анонімно, бо пощо ж вихваляти поліцає за те, що від нього вимагалось. Було б болючою кривдою прославляти якогось констабля, коли всі варті були слави. Своєю анонімістю невславлений поліцає уникав непередбачені небезпеки пов'язані з успіхом, а саме: самосвідомість і зарозумілість. Однак, одного дозорного таки треба згадати хоч тим одним реченням, що його приховав у своєму рапорті комісіонер Ірвайн.

Проблема, яку кінна поліція старалася розв'язати була ось така: ассінібойнські індіани проживали в Сайпрес Гіллс ще від часів „червоношкірого Адама” і любили свою вітчизну. Ліси постачали їм дичину, низовий вітер подував їм милосердно взимі; крім того їх предки були там поховані.

Але тепер вони завзялися перекрадатися через границю, красти американські коні й при нагоді скальпувати поселенців – митна заплата за американські вбійства. Американським військам вже було надокучило гонити їх назад за кордон і запропонували Канаді переселити їх куди-небудь поза межі лиходійства.

Канада постановила загородити цих індіанців у Беттелфорді, далеко на півночі. Отже, Ірвайн повідомив про це їх ватажків, Лоба Сірого Ведмеда і Убогого Чоловіка, але вони відмовилися переселитись тому, що в Беттелфорді не було низового вітру і там жили індіани племені Крі. Ірвайн покликав до себе Довгого Чатра й ще двох ватажків. Невідомо тепер яких аргументів він тоді ужив, але ассінібойнські індіани погодилися на переселення.

Того місяця, – а було це в травні – брак осіб по станицях кінної поліції був серйозний. Справді був лише один констабль, який знав ассінібойнську мову настільки, щоб дати ассінібойнцям себе зрозуміти. У книзі наказів знаходимо такий запис:

„Штабквартира
Форт Валш
23 травня 1882

Загальне розпорядження Ч. 398:

Регіментальне число 581, Конст. Ден'ел Дейвіс з дивізіону „Е” отримав зіставлення перенесеним до дивізіону „Д”. Перенесення датується від 1 травня, 1882 року.

Місцеве розпорядження Ч. 2:

Конст. Дейвіс сьогодні вибрався до Беттелфорду.

Щоденник, Форт Валш, вівторок, 23 травня, 1882 року:

Лоб Ведмеда і Убогий Чоловік зі своїми племенами вибралися до Беттелфорду” .

Ніщо не могло бути простішим, хіба що взялося б до уваги те, що ті „племена” начисляли 1,100 дуже неохочих індіанців; що та мандрівка тягнулася понад 200 миль через дичину; та, що констабль Дейвіс мав під своєю опікою вояків, індіанців, дітей, коней, собак і запас харчів щонайменше на три тижні, та що нікогось нікому не було, хто б допоміг йому в скрутній ситуації, або вирятував би його в разі бунту.

Своїм зовнішнім виглядом констабль Дейвіс на-

віть не справляв враження суворості. Ростом стояв п'ять стіп і шість целів і йому тільки-шо було минуло двадцятьтри роки; він був знаний серед своїх переважно через те, що дуже любив консервовані персики. Його зразу звали „Персик” Дейвіс, а згодом просто „Персик”. Як Ірвайн покликав Дейвіса до себе на інструкції, він з приємністю запримітив Дейвісові мускули й веселі сині очі. До того часу яркий багрянний одяг королеви завжди робив своє. Отже, давши йому інструкції, комісіонер промовив: „Дейвіс, я хочу, щоб ти мені перепровадив цих індіанців якнайскоріше”. Персик відповів: „Зроблю все можливе, сер”, і тоді віддав комісіонерові честь салютом і пішов обережно повідомити про це 1,110 переселенців, що були під його опікою.

Уміжчасі ватажки перерішили й відмовилися з місця ворохнутися. Схвильовані воїни їздили навкруги, вистрілюючи з рушниць у повітря, а індіанки, вибігаючи з своїх наметів, додавали свою квоту зойку до загального вереску.

Дейвіс вказав пальцем на яких 25 редріверських возів навантажених харчами. Для молодого констабля ці вози були асами в цій грі обману. Він мав на меті насамперед звабити цих тубільців їжою, так як у казці жмут сіна зваблював осла йти вперед. Очевидно, коли б в індіанців вроїлася думка вдертися до цих возів, Дейвіс мусів би нашвидку придумати щось іншого.

Однак, на визкотню, на стрілянину й на ватажків він ніякої уваги не звертав. Валку возів пустив у хід і сказав: „Нов кам, нов граб”.*)

Обман удався. Індіанці були голодні і, як би не бу-

*) Нов кам, нов граб: Не йдеш, не їсиш.

ло, Персик був кінним поліцаєм, який дотримувався слова. Обіцянками порядних порцій харчів, він здобув згоду кількох погоничів і пустився в дорогу до Беттелфорду. Всі інші вирішили, що їм краще йти також.

Хто може уявити собі оту різноманітність зворушень, які Персик Дейвіс переживав тих кілька наступних днів! Вози розтягнуто у валку на дві милі. Дейвісові доводилося їздити дозором вздовж цієї валки, щоб запобігати крадіжкам. Як розташовувалися табором на ніч, або як вибиралися з табору вранці, то панувало цілковите безладдя. Воду мусіли знайти й принести до кола наметів індіанки, яким також треба було настарчити палива кухарським огням.

Найтруднішою справою в Дейвіса було порівну роздавати порції їжі сотням простягнутих рук, серед вискотні взаємних обвинувачень. Як було йому уникнути видачу в ті самі руки двічі? Як сказати „досить” тим верескливим індіанським каргам?

До того він мусів прислухуватися до індіанських нарад і не дозволяти ораторії розгорятися. При одному вогні ватажок пророчив їм всякі лиха в майбутньому, як лише стрінуться з суївцями. При другому, Дейвіс зачув забагато милих споминів про дім у Сайпресс Гіллс. Воїни танцювали й хвилювали глядачів. Для єдиної білої людини, спання було неможливе, бо найменший, не здушений зрив, міг би запалити їх до бунту та в приступі гніву, котрий-небудь із них міг би його вбити.

Один випадок таки показався чуть-не фатальним. Дейвіс скочив на пса, що таскав цілий бік свинини зі запасу й застрілив його. Ватажки Лоб Сірого Ведмеда і Убогий Чоловік змісця розгадючилися. У них був намір роздути цей випадок у велику справу, але Дейвіс

був переконаний, що мусить їх перехитрити.

„М'ясо для вас, не для собак ,” –grimнув він сердито. Хай жінки ваші зварять вам вашого собаку, тоді матимете й собачину, і свинину, і всячину. Якби ви це були вкрали, то були б дістали те саме, що й та собака .”

Ватажок Лоб Ведмедя глянув на цього недорослого молодця і спитав його чи не боїться отак до них говорити.

„Боюся”? – Дейвіс здивовано подивився на ватажка. „Я не знаю про що ти говориш. Я дістав розказ вас годувати й тримати в послузі. Це я і роблю.”

На це відповіді ватажки не мали й забралися геть від цього трудного молодого поліція. Помимо цього, воїни часто поводитися зухвало, хоч це ніякої користі їм не приносило. Дейвіс мав здібність завжди використовувати глум своїх глумильників, щоб насміхатись із них самих. У Дейвіса були ще – хабар, тютюн, і завжди відвага, яку вони мусіли поважати.

І так він провадив, переконував і гнав 1,100 своїх індіанців-переселенців цілих десять днів поки вони стали перед широким, але мілководним рукавом ріки Саскачеван. Вони сто миль пропленталися вже й було ще дальших 130 до проплентання. Навіть найтупіша індіанка тепер розуміла, що раз вони перебродять цю ріку, так уже ніколи не побачать Сайпрес Гіллс; тому, всі як один відмовилися далі йти.

„Нов гов, нов граб, і” –припімнув їм Дейвіс.

„Нов граб, нов гов;” – відсік йому Лоб Ведмедя.

Це був справжній безвихідь. Одиною заманкою в Дейвіса була їжа й тільки його завзятюша вдача помогла йому цю заманку вповні використати. Якимсь неви-

ясненим способом, мабуть своєю неперебірчивою відвагою, він здержав їх від нападу на вози. Відвага поліцая в яркобагряній уніформі ділала на цих індіанців, які, неначе діти, вважали життя і смерть лише іграшками; такт лише заохочував. Дейвіс спонукав одного погонича перейти ріку бродом проти криків індіанців. Слідом за ним він випровадив другого, за ним третього, а тоді підігнав свого коня на другий бік поруч останнього воза, розклав огонь на березі й розвантажив деякі харчі.

Один індіанець почував голод більше чим тугу за домом і кинувся у брід. Другі пішли за ним, щоб дістати свою порцію їжі, а за ними усі решта юрбою плюснули в міліну і, шльопуючи, почалапали на другий бік. Дейвіс знову виграв.

Але тоді трапився нещасний випадок. Виморений безнастанним дозором, Дейвіс спав, але крик і лайка його збудили. Сталось так, що ватага блакфутських смільчаків, які стежили за цією юрбою, підкралися до коней серед ночі й всіх до одного відвели.

Це був би кінець для нормального самотнього поліцая, що ходив на хвилях вільних, безлюдних прерій з тисячною масою тубільців; але в цього яркобагрянородягненого Наполеона була своя гордість. Хоч було йому довірено найгіршу роботу в світі, проте він не мав найменшої гадки зрадити Рудоволосого Батька. До цього часу індіанці вже навіть придумали відповідне ім'я для Персика Дейвіса: „Гад-Мед-Ол-Да-Тайм” *). Тепер він був ще гірше сердитий. Усіх ватажків він зібрав до гурту й дав їм виразний наказ стерегти харчі, бо, інак-

*) Гад-Мед-Ол-Да-Тайм: Як-Біс-Сердитий-Весь-Час.

ше, Велика Біла Матір, говорив він їм, покарає їх такими способами про яких вони не мали найменшої уяви. Після цього він пішов рікою шукати допомоги. Такій людині не було важко її знайти. Він випадково натрапив на табір метисів, де кожний метис мав свого власного коня. Очевидно, кожний метис відмовився розлучитися з своїм конем, але Як-Біс-Сердитий-Весь-Час ніяких відмовлень не приймав. Привласнивши собі коня в імені британської монархині, прирік, що, або винагородить метиса за коня, або заарештує його, залежно від його поведінки...

Вернувшись скоро назад до ассінібойнського табору на коні, де коней не було, Персик вчинив вирішальне чудо: він ціло вийшов зі скрутинини й до того ще й з саскачеванської глини. Ассінібойнці тепер були переконані, що цей поліцай непобідимий та що краще його слухати. Дейвіс вислав одного їздця, якому наказав поспіхом вернутись через ті пройдені сто миль до Форт Валш по зміну коней; сам він сів його очікувати й скупно видавати дорогу поживу. Було цілком можливим, що ані того коня, ані того гінця він вже більше не побачить.

Так справді було. Воїн був настільки настрашений, що, поки пропав, то доручення виконав. Отже як після цього сержант Джон Ворд прибув з полудня з очікуваними кінями, Персик уже дійсно почувався непобідимим. Навіть як Ворд заявив, що мусить вернутися назад до Форт Валш, бо існує там серйозна нестача поліцаїв, Дейвіс взагалі не тривожився і Ворд від'їхав.

Всеодно, Дейвісовим турботам кінця ще не було. Показалось, що існувала можливість бунту. Молодші індіани домагалися тих коней, щоб свої украдені коні

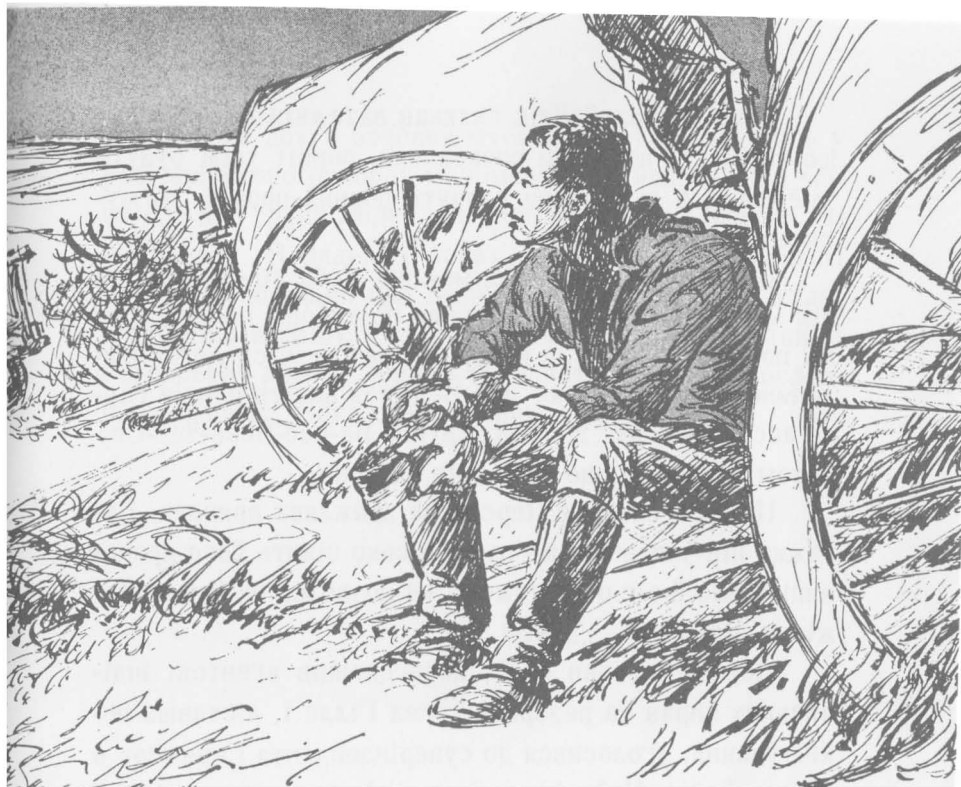

відібрати й при тому взяти декілька блакфутських скальпів. Дейвіс на це сказав, що він співчуває їм, але заявив, що табір мусить іти далі, або голодувати й валку пустив у хід. Однак, валка дві милі ще не просунулась, як воїни зажадали відкритої балачки, щоб представити йому свої вимоги, а саме: видати їм їжу по порціям і пустити їх повчити блакфутів.

„Цього зробити не можу,“ – відповів Дейвіс.

Лоб Ведмедя сказав йому, що таки мусить це зробити, бо сам довше вже не зможе здержувати своїх молодих воїнів тому, що вони вже постановили робити так як їм захотілося.

„Не всі,“ – зловісно відрік йому Дейвіс. „Деотрі згинуть.“

Почувши це, Лоб Ведмедя спантеличився і почав розмірковувати: брехні кінні поліцаї ніколи не говорили, отже, деякі його воїни могли б таки згинути й при них він сам.

Отож, на превелике Дейвісове заспокоєння, напад на Дейвіса він відкликав.

Других сто миль уже краше йшлося, хоч доводилось зустрічатися ще з одним лихом. Одного ранку Дейвіс завважив, що декілька бичачих возів було обікрадено. Ним разом щось наче шептало йому вдавати, що він крадежі не помітив. Очі він тримав відкритими – і помітив, що на санках клунки декотрих індіанок виглядали більші ніж попередньо.

Того вечора Дейвіс скликав ватажків і заявив їм, що через те, що харчі розкрадено, порції усім будуть зменшені, а якщо вони схочуть повних порцій, то мусять знайти украдені.

Ця заява вдарила Ведмежого Лоба точно там, де він міг її відчути. Він лютував по таборі, грозив усім аж поки харчі не були повернені разом із свіжою антилопиною і ховрахиною. Лоб Ведмедя навіть привів гарне ассінібойнське дівча в дарунок Як-Біс-Весь-Час-Сердитому з надією, що його гнів охолоне.

Це була остання Персикова дражлива пригода. Ватажка він запевнив, що дуже високо цінить його пропозицію, але й-о-го-о „ватажок” не дозволив би йому мати жінки. Всеодно – „дякую.”

Дейвіс передав своїх переселенців агентові індіанських справ на резервації Ігел Гілс і, доставши поквітування, зголосився до суперіндентента Герчмера в Беттелфорді. Цей офіцер сам пройшов сувору школу й вмів зрозуміти важливість Дейвісового подвигу. Цей скромний констабль перевів за домом стужених, галасливих 1,110 індіанців 230 миль через бездоріжну глушину проти їх тубільної волі. Це було майже неймовірне!

„Дейвіс, то ти припровадив цих індіанців?” – скрикнув Герчмер. „Боже мій, та ж ти вчинив велике діло! Тепер іди й спали свій одяг і замов собі новий.”

Але в рапорті комісіонера Ірвайна такої емоції вже нема:

„Лоб Ведмедя і Убогий Чоловік вибралися з Форт Валш 23 травня до Беттелфорд. Їх провадив констабль поліції і по дорозі роздавав порції харчів. До резервації Ігел Гілс вони прибули 15-го червня.”

Ось це друге речення мусить здобути собі щось у роді світового рекорду маломовності, навіть коли мова йде про групу людей, які ніколи не вдавались до самохвальби. В дальших роках Дейвіс володів великим запасом оповідань про інших членів поліції. На жаль, ніхто ніколи не буде знати скільки жажливих, цікавих і геройських пригод лежать схованими в тих екупословних рапортах, у тих старих, синіх книгах.

Х

ПОЛІЦІЯ У ВИРІ ВОГНЯНОГО ВОЗУ

Сьогодні в одному місті живе чотири мільйони людей; Лондон, або Нью-Йорк дає притулок два рази такому числу людей, а як будувалося канадську пацифічну залізницю, то в цілій Канаді не було навіть чотирьох мільйонів.

Домінія була запроєктувала цю трансконтинентальну залізницю, щоб з'єднати країну. Не більше людей, як населення одного міста оволоділи горішньою широтою континенту, але багатими вони не були й на гроші мусіли працювати.

Два мільйони дорогоцінних долярів уже було висаджено в повітря спробою вирити полотно залізниці динамітом вздовж озера Супірйор. За цим тягнулись дванадцятьсот миль відкритої прерії, а за прерією шістьсот-милеве пасмо гір, глибоких ущелин і розбуялих рік.

Опір індіанців становив ще одну перешкоду, яку планувальники залізниці не передбачали. Тубільці, розчаровані наступаючими хвилями цивілізації, вважали цей „вогняний віз” останньою краплею. Аджеж отець Ляковм навчав їх стерегтися чорта, а „чорт” тепер прийшов жити поміж них у своїй особі. Так – вони будуть покірні, але в той спосіб, що загороджуватимуть дорогу цьому „чортові” на кожному кроці. Очевидно, цей „чорт” не літав, як вони уявляли собі, а котився по

„кусках заліза”, які люди, правдоподібно в нього на службі, положили, вперед вигладивши для нього землю.

І от індіяти заганяли клини між ті „куски заліза”, щоб знеохотити того „воза”, або ті „куски заліза” виважували й ховали; що найцікавіше, полохали бригади робітників цього „чорта”. Індіяти знали, що ці робітники смертельно боялися їх і тому допускалися всяких жахливих збитків. Контракторові тяжкороби було різали шпали й тому несподівано знаходилися окружені ватагою червоношкірих індіанців, підкрашених зеленою і жовтою фарбами, які, своїм помітно німим показом, отак перестерігали їх, щоб жодного дерева більше не рубали. У такому випадку, робітникам нічого більше не лишалося лише викликати найближчого кінного поліца. Однак поки поліцай було з’явився, то молоді воїни вже були пустили таборову худобу в панічну втечу.

Серед усіх племен на захід від Вінніпегу, ватажок Великий Ведмідь був найбільшим порушником спокою, але Піяпот, ім’я якого означало Смолпокс*), також посідав неабиякий хист дошкуляти білим людям. Піяпот ненавидів цього „курного Сі-Пі-Ярського чорта” і присягався, що в скорому часі йому цілком перегородить дорогу. І це йому вдалося. Однієї ночі він і його кріївські помічники повитягали й поламали межувальні палі кільканадцять миль вздовж відміреного шляху й цим способом кинули підприємство в проволоку, спричиняючи перевимір шляху. Як Піяпот переконався, що будову „чортівського шляху” не припинено, це заохотило його застосувати іншу тактику.

Цей лукавий, старий індіанин, довідавшись куди як-

*) Смолпокс: Віспа.

раз залізницю пускатимуть, розкинув табір на цій смузі відчуження, а кількасот розсерджених індіанців розташувалися поблизу, щоб побачити хто виграє. Час використовували розповідями про давні часи, про ті часи, які вони знали до того, як білі люди прийшли і їм все попусували, а молоді воїни в той сам час висловлювали своє „стримане обурення” такою стріляниною і такими криками, що відстрашували сіцілійців і греків від їх роботи при полотні залізниці.

Контрактор тоді звернувся з просьбою до Мейпел Крік, домагаючись, щоб всі кінні поліцаї зібралися і приїхали розігнати цю юрбу головорізів. Відгукуючись на просьбу, капраль Вайлд і один констабль посідали на коні й поїхали подивитися як тому зарадити. Приїхавши туди, Вайлд старався роз'яснити Піяпотові, що йому не можна загороджувати дорогу поступові, а решта індіанців, обступивши їх, взяли цього яркобагрян-одягненого поліцаю на глум за те, що він думав, що два поліцаї відстрашать п'ятсот індіанців.

Вайлд мабуть і сам вважав такий задум нездійсненим, бо Піяпот понурився, а його прибічники неначе втратили пошану до яскравого багранця. Ляскаючи поліційні коні, наїжджаючи на них, штурхаючи їх зі всіх боків, навіть хльостаючи їх по озадках, вони намагалися таким способом скинути цих двох поліцаїв на землю. Але коні були навчені слухати. Вайлд витягнув свій годинник, тикнув ним під самі очі Піяпота й пальцем вказав на мінутну стрілку.

„Як це дійде тут,” – сказав він похмурому ватажкові, „ти тут уже не смієш бути, ” і дав Піяпотові п'ятнадцять хвилин забратися звідтіля.

Як індіанці зрозуміли наказ Вайлда, вони почали

ще вересклевіше глузувати з нього, а залізодорожні робітники, налякавшись від вибухів рушничного вогня, поховалися по своїх вагонах. Тоді індіяти почали ще гірше штурхати поліційні коні, навіть вистрілювали з рушниць з-під самих носів цих тварин. Індіятики вишали, діти верешали, а Піяпот, очевидно, радий такою демонстрацією, не поступився ні на крок.

„Час!” – крикнув Вайлд.

Піяпот відпалив йому зневажливо. Вайлд плигом скочив з коня і кинув констаблеві віжки. Широкими кроками він пройшов мимо глузликих індіятинів до Піяпотового шатра й почав його розбурювати.

Цього Піяпот вже не міг знести. Його жінка ревіла на ціле горло, а воїни просили його дати їм приказ, або хоч знак, щоб поставити цій ганьбі кінець. Найменший кивок голови ватажка, був би позбавив цих двох кінних поліцаїв життя.

Однак, Піяпот головою не кивнув і з тієї смуги відчуження забрався; збаламучені індіяти геть повтікали. І так відновлено будову Сі-Пі-Ярської залізници, а Вайлд і його друг відїхали назад до Мейпел Крік.

Хоч небезпечні, клопоти, які поліція час від часу зазнавала зі сторони індіятинів, не були такими огидними для поліцаїв, як спори з безсовісними контракторами. Ці вовки в овечій шкурі не шадили робітників і різними способами використовували їх для своїх власних цілей. Чорна робота, небезпека, й важкий клімат становили частину їх зайняття. Погані харчі, непевні платіжні дні й одноманітність злиднів можна було якийсь час зносити, але до цього всього їм додавали ще лиха шахраї. Як тяжкоробам, їм не легко було набути трохи грошей, та безсовісні картярі і їх кубла здиршиків зди-

рали з них ці гроші так, що сам успіх цього великого діла був zagrożений. Робітники тільки до часу терпіли, а як їх терпець урвався, вони збунтувалися і застрайкували.

Кінну поліцію тоді попросили залагодити цю справу. Комісіонер Ірвайн відразу заявив, що поліцаї не будуть страйколоманами несумлінним підприємцям, але погодився на те, щоб будову залізниці не спинити й обіцяв постаратись працедавцям дістати від робітників повний день роботи, якщо робітники діставатимуть від них за повний день платню.

Це був невдячний обов'язок, але в поліції був такий чоловік, що міг взятися за таке діло – інспектор Сем'юел Стіл. У 1873 році, як Стіл вступив на службу в поліцію, він був струнким, ясноволосим хлопцем вже – мускулистим, енергійним, надійним і відважним. Життя в кінній поліції відповідало його розумові й темпераментові. Тих десять років важкого життя на вільному повітрі, основою якого була дисципліна, зробила з нього статечного мужчину – вродливого, працьовитого, заповзятливого команданта. Підрядні глибоко шанували його й він умів витягнути з них усі найкращі якості, звичайно своїм власним прикладом. Його життя розвивалося само по собі. Коли Френч, Маклавд, Валш і інші велетні в поліції відійшли до інших зайнять, Сем Стіл далі трудився для поліції, проводячи свій час полагожденням непередбачених скрутних ситуацій.

В одній такій ситуації видну роль відіграв ватажок Кровфут, який був тільки-шо пережив тяжкі муки сумління. Тоді, коли уряд подарував Кровфутові резервацію для блакфутського племені, то він не передбачав, що її пересікатиме Сі-Пі-Ярська залізниця. Справа ста-

ла серйозною; коли уряд переконався, що договір з індіанцями мусить зламатися, він взявся самовладно здійснювати це без найменшої винагороди індіанцям.

Ця непростима кривда, гірша від нахабної зневаги, на шматки пірвала урочистий договір довершений великим державником Кровфутом. Від самого прибуття кінної поліції на захід, Кровфут ризикував своїм авторитетом, щоб допомогти поліції, а тепер стрівнувся з таким самим родом віроломства білих людей, яке постійно практикувалося за кордоном. Як комісіонер Ірвайн просив Оттаву в'яснити Кровфутів ситуацію і запобігти цій огидній несправедливості, Оттава нічого не зробила.

Кровфута цим поставлено в страшенно скрутне положення. Його молоді воїни глумилися над ним за те, що він дався обманути; йому докоряли, що білі всі однакові, всі злодії, як чогось їм треба, і просили його дозволити їм піти вирішальною війною на цих забродів. Кровфутів нічого не лишалося до сказання, бо блакфутському племені нарештє чинилося кривду. Хоч цей великий державник не міг зрадити кінну поліцію, проте він перестеріг Ірвайна, що довше не зможе здержати своїх молодих воїнів.

На велике шастя всіх, ще жив отець Ляковм, римокатолицький місіонер. Блакфутів називали його Да-Мен-Гвіт-Да-Гуд-Гарт*). Для них він трудився приблизно шістдесят літ і тепер увінчав своє життя спробою бути мировим посередником. Скликавши раду, він промовив блакфутською мовою, поперше, з самої необхідності а, подруге, з доброї волі. З'ясовуючи потреби залізниць,

*) Да-Мен-Гвіт-Да-Гуд-Гарт: Шляхетний чоловік, або шляхетна душа.

він пояснив чому залізниця не може йти навколо резерви й обіцяв, що уряд подарує їм інші, кращі землі. Його вік, репутація і спокійна аргументація, з'явившись тут, та за згодою Кровфута, ситуацію врятували і молоді воїни перестали погрожувати.

Від часу цієї останньої сутички, Кровфут ставився з підозрінням до всіх діянь білих людей, а уряд в Оттаві внаслідок цього дав йому свіжі підстави на таке відношення. Договір з 1877 року було здійснено тільки тому, що індіанців запевнилося, що не будуть замкнені по резерваціях; Департамент Індіанських Справ тепер запропонував, щоб їх точно в такий спосіб замкнути. Комісіонер Ірвайн доказував, що таку постанову індіанці всюди вважатимуть віроломством.

Ірвайн негайно поробив заходи, щоб анулювати цю постанову уряду й добився цього, але ніяк не міг запобігти тому, щоб вістка про це не ходила від резерви до резерви, таким чином посилюючи непошану до законів білих людей – ситуація, яку кінним поліцаям доводилося з великим трудом направляти. Випадки скотовбивства помножувалися, конокрадіство поширювалось, були й погрози насильства, навіть убійства. Скоро, на блакитській резерві, з приводу одного арешту, трапилось нещастя. Цим разом інспектор Стіл застав Кровфута справді у ворожому настрої. Показалось, що довіренник Луя Ріеля закрався в Кровфутове довір'я і годував його брехнями. З притаманною йому рішучістю, Стіл заарештував його. Однак, в цьому 1884 році, почала творитись погана ситуація, яка на кінець народила нові клопоти, як показалося в 1885 році.

Північно-Західня Кінна Поліція мала шастя, що був у неї такий відвертий офіцер як Стіл. Він взяв на себе

відповідальність того, щоб знайти вихід з хаотичної ситуації в перевалах Скелястих Гір. Як звичайно, в заколотницькій ситуації, заколотники мали за собою певну слушність. Справа була в тому, що Канадська Пацифічна Залізниця вичерпала всі фонди, робітники жили на безгрішню і ніякої охоти не мали далі так чорно працювати за самі обіцянки й через те покинули роботу. Дванадцять із цих робітників мали зброю, а сам здоровань, інспектор Стіл, який мав всього 25 кінних поліцаїв, розтавлених вздовж залізниці, лежав у ліжку хворий від гірської пропасниці. Як часто траплялося, і цим разом Провидіння забезпечило Стіла відповідним помічником, та й дало йому відповідне ім'я: сержант Вілл'ям Ф'юрі*).

Коли озброєні страйкарі погрозили тим рейкоположникам, які до них не пристали, Стіл покликав делегацію страйкарів на зустріч з директором будови при ліжку на якому лежав хворий. Він ще раз заявив, що, хоч кінні поліцаї не зацікавлені страйколомством, проте вони заприсягли захищати право й вдержувати порядок, та що він має на меті це виконати. Таке ставлення до справи так вплинуло на страйкарів, що половина їх вернулися до роботи.

Друга половина – не з'явилась. Як вістка про те, що заворушення продовжувалось дійшла до цього здорованя в жарі гарячки, він вирядив малі відділи поліцаїв у головні сектори заворушення. Сержант Ф'юрі, констабль Керр і ще п'ятьох констаблів ходили дозором по близьких осередках заворушення і вивідали, що страйкарі змушували погоничів, мостярів і рейковкладачів покинути роботу.

*) Ф'юрі: Лють, лютість, лютий.

Клопіт дійшов до кульмінаційного тоді, коли констабль Керр намагався заарештувати напівп'яного заводію. Яркобагряна туніка не справляла найменшого значення для цієї бригади шведських, італійських, ірландських і китайських робітників. Ними оволоділо почуття несправедливості, яку їм доводилося зазнавати. Крім того, в голоді вони не знаходили найменшого задоволення. І от вони напали на констабля Керра, здорово його побили і відігнали від нього об'єкт арешту.

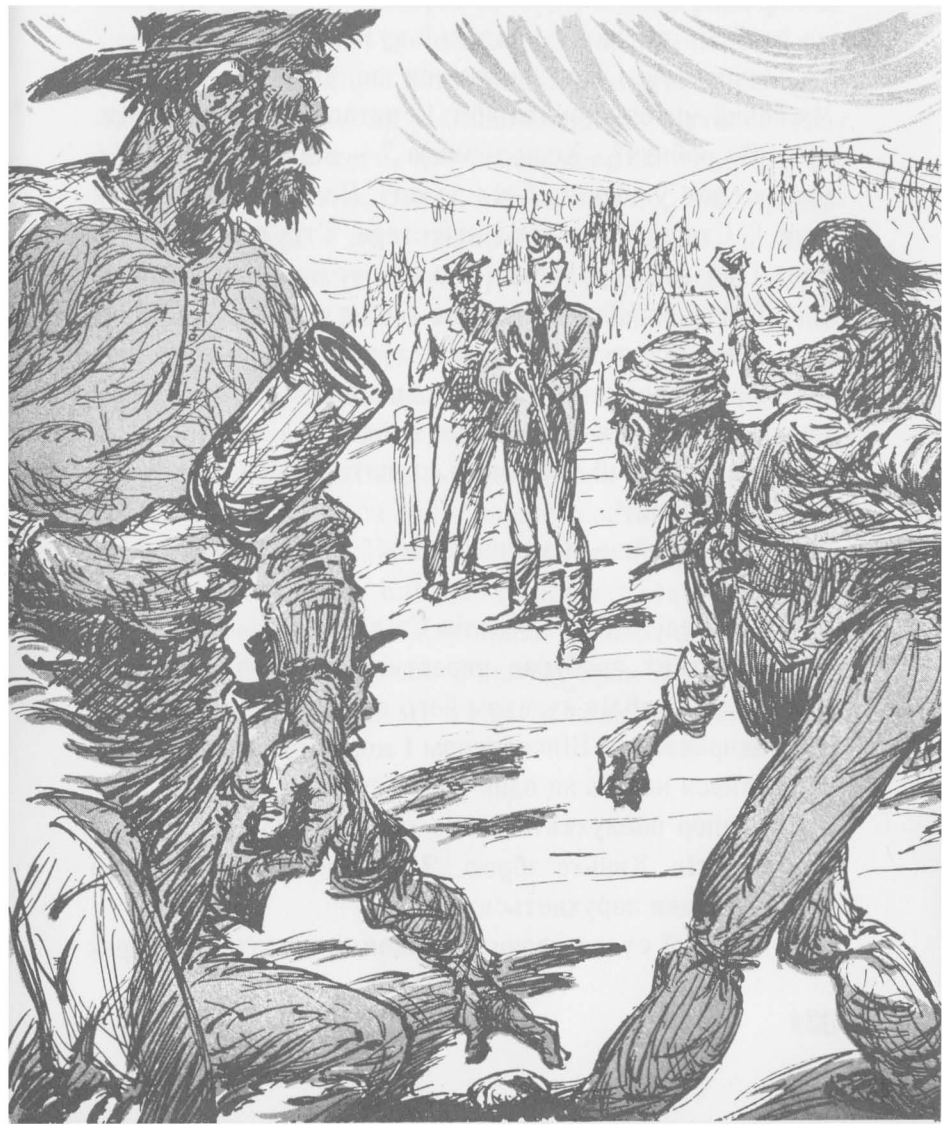
Сержант Ф'юрі вернувся з другого кінця залізниці, вислухав усний рапорт Керра і пішов заарештувати п'яного бунтівника. Ф'юрійові й двом констаблям вдалося виволокти цього п'яного бунтівника з шинку, але до них прискочило 200 озброєних страйкарів. З Ф'юрія вони здерли туніку й в'язня звільнили. Однак, Ф'юрі вагався стріляти без точного наказу свого начального офіцера.

Стіл пізнав переломову ситуацію тільки оком глянув і почав ще більше нарікати на свою неміч.

„Вернися назад туди і арештуй заводію,“ – наказав він Ф'юрійові. „Стріляй у кожного, хто ставатиме тобі на перешкоді. Законові треба підкоритися. Ми мусимо показати їм, що ані закон, ані нас зневажати вони не сміють.“

До цього часу Керр уже був перев'язаний, а Ф'юрі – одягнений в новій туніці. Ще раз ці два поліцаї, при допомозі двох інших, пішли вузьким місточком під Стіловим вікном до сільця хижок. Треба було сліпої відваги, щоб іше раз стати опором тій юрбі, але вони так і зробили. Давши юрбі страйкарів строгу пересторогу про наслідки бунтарства, їх хулігана – заарештували.

З арештантом, який ще рвався, ці чотири охоронці спокую пустилися в напрямі моста, але товпа бунтарів їх дігнала. Деякі бунтарі були такі п'яні, що навіть ставилися зневажливо до стрільбової влучності поліцаїв. Викрикуючи й погрожуючи, що з лиця землі зметуть поліцію, бараки та всі інші символи порядку, – бунтарі товпою ринули вперед.

Після того пішли в атаку. Як Ф'юрі й його окружені товариші по службі побачили, що не зможуть дати собі ради, сержант звернувся до бунтівника й погрозив йому, щоб ні кроку дальше не поступав. Коли це не могло, Ф'юрі встрілив в його плече...

Постріл, крик постріленого, та постать Ф'юрія з револьвером, заставило головних бунтарів застановитися. Але інші повискакували зі всіх сторін і напали на поліцаїв дрюками, ножами й кулаками.

Інспектор Стіл приволікся до вікна подивитися. Місцевий мировий суддя вбіг і спитав Стіла, що робити.

„Що робити?.. Ходи зі мною,“ – відповів Стіл. Піднявши свою уніформу Стіл додав: „Поможи мені надіти отце.“ Схопивши до рук Вінчестера, Стіл вийшов на місток і мировий суддя побіг за ним услід.

Товпа страйкарів кинула очима на кремезну постать, якої боялися і яка, на їх думку, вже вмерла, або вмирала. Перед ними він замаячив своїм мертвоблідим привидом і коли всі збирались напасти на поліцію, Стіл крикнув: „Перший хто ногою ступить на цей місток буде застрілений.“

„Ти червоноодягнений дідьку!“ – верескнула якась жінка.

„Приведіть і її,“ – велів Стіл.

Арештант пробував вирватися з рук поліції, але один із констаблів кулаком його приголомшив. Стіл стояв з направленим Вінчестером і жоден із страйкарів не відважився навіть на один крок ступити вперед.

„Тепер послухайте свого мирового судді!“ – сказав їм Стіл. Киньте зброю. Я встрілю в першого, хто навіть трішки ворухнеться.“

Мировий суддя прочитав закон про порушення пра-

вопорядку з вимогою, щоб товпа розійшлася. Після цього Стіл промовив:

Страшні хвороби потребують страшних ліків. Тут маєте й хворобу й лік. Коли побачу більше як дванадцятьох в одному гурті, я відкрию вогонь і викону вас до ніг. Тепер розійдіться і поведіться як личить.”

Ця проблема була виразно зарисована в цій худій постаті. Жоден із бунтарів не був готовий ризикувати своїм життям за те, що вважав правильним до тієї міри, що кінний поліцай готовий був ризикувати своїм. З таким характером, як у кінного поліцає ніхто не змагався, хіба-що в того, хто відважився на таке був ще сильніший характер. Отже, зрозумівши це, товпа розійшлася, а Ф'юрі й його поліцаї ходили всюди, де лише треба було, арештуючи бунтарів без найменшого опору.

Так була збудована та славна залізниця. Північно-Західня Кінна Поліція відкрила для тієї залізниці захід тим, що здобула індіанську добру волю. Під час тієї будови, кінні поліцаї врятували це підприємство від провалу. Без них ті сталеві рейки, які з'єднали господу з господою через цілу ширину континенту, були б осталися лише нездійсненими мріями. Щоб бути логічною і справедливою, Канада мусить час від часу згадати ту дисципліну й ту сліпу відвагу кінних поліцаїв, які запровадили в тому, колись дикому, краю пошану до закону на те, щоб в ньому з'єднати новий і розбитий по країні нарід.

ХІ

ПОЛІЦІЯ В РОЛІ КАССАНДРИ

Давним-давно жила собі жінка, якій було на ім'я Кассандра, з надприродним даром пророчити та з умінням бачити, швидше чим хто другий, як наслідки виростають з причин. Писклявим голосом та з виряченими очима вона вішувала Трої всіляке горе, але ніхто її не вірив. Її ім'я лишилось по сьогоднішній день.

У 1884 і 1885 роках Північно-Західня Кінна Поліція знаходилася точнісінько в такому самому положенні, що й Кассандра. З самих практичних мотивів, ці поліцаї заснували захід і були там першими представниками канадського уряду. Робота, яку вони зробили, щоб конфедерацію блакфутів і споріднених племен привести під поміркований дозір, можна сказати – майже бездоганна.

Поліцаї мали не тільки глибокий досвід, але були розставлені по країні так, що знали все, що діється у кожній частині району на захід від Вінніпегу. Вони були перейняті сильним бажанням запобігати лихові, бо ж уся їх місія полягала на запобіганні. Вони вміли читати думку індіанців і запобігати всякому їх злодіянню, так довго, як мали повну свободу діяння.

В липні 1884 року погана вістка пронеслась по всій країні, що була під дозором кінної поліції – „Вернувся Ріель”. Луї Ріель це той, який давніше провадив пов-

стання проти доміняльного уряду в 1870 році, в імені погано трактованих метисів у низах ріки Ред. Він утік до Монтани, де до того часу учителював.

Тепер він вернувся назад в район Північного Саскачевану, бо уряд знову нерозумно ставив метисів під закони несправедливості. Кінна поліція передбачала ще одне повстання, якщо б уряд в Оттаві не поклопотався зовсім оправданими протестами метисів.

Кінна поліція сповістила урядові своє побоювання ще в 1876 році. В 1878 році метиси вислали петицію до Оттави, благаючи уряд запобігти позбавленню їх прав. З приходом 1880 року, кінна поліція почала перестерігати уряд, що дійде до лиха, якщо земельне питання не розв'яжеться. На петиції і перестороги уряд в Оттаві уваги не звертав доки не був змушений остаточно дати якусь відповідь, в якій відписав, що земельна політика уряду залишиться незмінною.

Така нерозсудлива й безглузда відповідь гірко образила метисів і допровадила до того, що вони попросили Ріеля вернутися. Для кінної поліції це була тривожна вістка. На території Саскачевану жили тисячі індіанців племені Крі, які співчували своїм метисам-братам. Їм бракувало лише провідника, такого, як Ріель, щоб підбурити їх до повстання.

Незадовго лихо навістило резервацію Павндмейкер під час танцю в поклоні до сонця. Один індіанець побив рільничого інструктора сокирищем за те, що той відмовився дати йому м'яса; Кроз'є почувався зобов'язаним втрутитися в цю справу, щоб ця іскорка зухвальства не запалила усю Північну Територію.

Ті добрі давні часи обманювання простодушного червоношкірого індіанця – минулися. У тих давніших

часах, як відділ поліцаїв робив наїзд на збір індіанців, щоб заарештувати якогось злочинця, їм доводилось журитися тільки за себе, однак тепер, з кількома тисячами поселенців, розселених по цілій країні, неспроможність завести порядок doprowadило б до повстання і масового вбивства.

Суперінтендент Кроз'є був високорослим, ставним і заповзятливим ірландсько-канадським вояком з провінції Онтаріо і, хоч мав вдачу скоро попадати в гнів, умів задержати холонокровність і розумів індіанців. Досвід навчив його коли поводитися рішучо, а коли пристосовуватися до часу і обставин і зволікаться. З відділом двадцятичотирьох вибраних поліцаїв він справився з цією обставиною із справністю питомою кінній поліції і заарештував злочинців серед обставин найсильнішого зворушення тоді, коли будь-що менше від абсолютної холонокровності й холодної розсудку було б пришвидшило війну.

Після цього Кроз'є післав до Оттави рапорт резюмуючи урядові цілу ситуацію. Рапорт торкнувся усіх причин тривоги й передбачав всяке нещастя, яке накликалося постійною неувагою; начеркнув заходи, які уряд мусів ужити, щоб запобігти повстанню, яке грозливо насувалося; підкреслив пекучу потребу побільшення сил Північно-Західньої Кінної Поліції до 1,000 поліцаїв.

Кассандра ніколи не промовляла до глухіших ух. Чому ж ті вуха не чули? Чи урядові в Оттаві з пам'яті були випали ті коштовні клопоти з 1870 року? Чи Принц Алберт і ті відлюдні оселі вздовж Північного Саскачевану були аж так віддалені, що їх просьби можна було вважати мало важними? Чи може законодавці вважали, що тому, що кінні поліцаї так добре справилися зі всі-

ма попередніми проблемами, то й з цією дадуть собі раду, навіть у стані такого великого браку сил? Ми лише знаємо, що всі перестороги перейшли глухі вуха.

Всеодно, „Кассандра” Кроз’є мусів далі рапорти посилати. Він телеграфом послав рапорти про Ріельові зустрічі з метисами, запроектовані на те, щоб заставити уряд звернути увагу на їх скрутне положення і доніс Ріельове провіщення вирішального повстання індіанців і метисів. Від 27-го липня 1884 року до 10-го березня 1885 року, він вислав дев’ять нагальних пересторог про близький зрив; від 10-го березня його рапорти відходили кожного дня. Навіть у березні, коли Ріель уже озброїв свої сили в Батоші, власті в Оттаві нічого не зробили. Цей чесний офіцер мав лише одно задоволення: кінні поліцаї робили все, що могли, не понижуючись непокорю, щоб врятувати своє „королівство” від безпотрібного проливу крові.

І от провіщення сповнилось. Сороквісім годин після першого пострілу, уряд прийшов до висновку, що таки може виконати рекомендації поліції і задоволити вимоги метисів. Слух державних урядовців, цілих дев’ять років глухий на всяку мольбу, якимсь чудом відродився одним вибухом пороху. Однак, уже було запізно.

Історія другого Ріельового повстання, чотирирозділова розповідь, що заторкує індіанців, метисів, кінних поліцаїв і канадську міліцію, водночас задовга й заскладна, щоб можна було належно записати ось тут. На самому початку, кінні поліцаї несли на своїх плечах весь тягар і пізніше ще довелося терпіти генерала Мідделтона, що було справою не менш клопітливою. Мідделтон був вояком старої школи, ветераном численних вій-

ськових акцій, але його досвід не включав знання про Північно-Західню Кінну Поліцію. Він уважав кінних поліцаїв „нерегулярними військовослужбовцями” і доволі смішними.

„А це що за бродяги?” – спитав він, оглядаючи спрацьований дозір.

„Це Північно-Західня Кінна Поліція, – сер.”

„Вони ж подібні на арештованих.”

Так пошуткувавши собі з них, він ще й назвав їх „ховрахами”, бо ховрашок, це така тварина, що з першого натяку на небезпеку тікає у свою нору й сидить у ній поки небезпека не мине. Це був перший раз, що хто-небудь назвав кінних поліцаїв страхополохами, але вони були настільки зайняті боротьбою проти ворожих сил, що не могли помітити нехоробрості Міделтона, командира 5.800 чоловік.

Поліція спокійно перестроїлася. Персонал дивізіону „Д” у Беттелфорді, з підстаніями в Карлтон, Форт Пітт, Фрог Лейк і Принц Алберт, склався з 200 поліцаїв; „Б” в головному управлінні в Реджайні, із 129. Дивізіонові „С” у Форт Маклауд, з своїми важними службовими обов’язками вздовж границі, залишилось було всього 68 поліцаїв. Дивізіон „Е” в Калгарі мав лише 112 поліцаїв для дозору безмежних сільських областей від Форт Саскачеван до кінця Сі-Пі-Ярської залізниці в Скелястих Горах, а дивізіон „А” в Мейпел Крік, з своїми станиями, був зменшений до 48 поліцаїв.

Інспектор Франціс Дікенс, який носив золотий годинник, що колись був власністю повістяр Чарлса Дікенса й поцокував, як повістяр писав свій твір „Да Піквік Пейперс”, був начальним офіцером у Форт Пітт. Він кінчав снідання 3 квітня 1885 року, як Генрі Квінн, пригнавши 35 миль з Фрог Лейк, став перед сином повістяр й розповів йому, як кріївські індіани, серед білого весняного дня і під боеві кличі жорстоко вистрілювали старих і молодих мужчин, як вирізували священиків. Почалось повстання.

Комісіонер Ірвайн навішувався стільки, скільки міг. Ще 18-го березня він припровадив багряноодягнену колону вісімдесятишістьох кінних поліцаїв з Реджайни до Принц Алберт, проїхавши тих 300 миль за сім днів під час сильного морозу. Ірвайн знав, що ця оселя, з своїми крамницями, складами, мукомельними млинами й постачальною станцією компанії Гудсон Бей, становила вхід на Північ, що Ріель збирався зробити своїм пунктом опору, в якому, у випадку падіння кріївці й метиси вимордували б поселенців і понеслися б війною по всьому заході. На це мабуть і вдалося б їм підмовити

блукфутів кинути весь північний захід у кігті масового вбивства. Ріель же признався, що „це війна на винищення.”

Кінна поліція почала терпіти втрати. Констабль Кован поляг на розвідці поблизу Дак Лейк, а констабль Лоазбі був ранений. Як Кроз'є намагався захопити деякі бойові припаси у Дак Лейк, один старшина, один підстаршина й три констаблі втратили життя, і чотири були ранені. У цій вилазці дев'ять охотників з Принц Алберт пожертвували своїм життям, а п'ять були ранені.

Після приїзду генерала Мідделтона, кінні поліцаї були зайняті скрізь по своєму розлогу володінні. З огляду на ситуацію в цій території, поселенців поліцаї привозили в дивізіонні квартири. Суперінтендент Віл'ям Герчмер брав участь у бою в таборі Павндмейкер у Кат Найф Гілл, де 75 кінних поліцаїв ходили дозором і відбували авангардну службу, втративши трьох поліцаїв.

Інспектор Стіл та інспектор Перрій з Саскачеванського Бойового Загону провадили бойовими частинами під командою генерала Стрейнджа. Цей генерал був настільки добродушним, енергійним і компетентним, стільки ж Мідделтон надмірно вимогливим. Вони стежили за ватажком Великий Ведмідь лісами північного Саскачевану й тільки однісінька поліційна гармата, яку тягли сотки миль через грязь і торф'яні болота, допомогла їм підбити індіанців у битві під Френчменс Батт. Це завдяки дивовижним зусиллям Стіла, що поліції вдалося так скоро цього індіанця зловити, і його полонених визволити. Поліцаї протривали довгі походи, скудні харчі й всякі інші труднощі в такому дусі, що це змусило генерала Стрейнджа висловити їм беззастережну похвалу.

Мабуть переправа інспектором Перриєм через ріку Ред Дір підчас повині була чи не найбільш блискучим подвигом. Як цей інспектор припровадив двістіп'ятдесятьох своїх поліцаїв до берега цієї розбуялої ріки, він переконався, що в нього був лише один малий ялик, яким він мусів би переправити дев'ятифунтову гармату, припаси і своїх поліцаїв до берега на другому боці ріки. Переправа доходила триста ярдів довжиною, а розбуяла ріка буйно струмувала шість миль на годину. Перрій наказав збити порон з дерева на березі, а сам з конов'язі сплів канат. Тоді, з поміччю Перрія і констабля Даймонда, спустил на воду порон. Як порон допливав до берега, канат розірвався, але оба поліцаї скочили в холодну воду й притягли порон до берега. Гармату витягли на крутий беріг, високий тридцять стіп, вернулися назад до переправи обхідним шляхом, протяли лісом одну милю, вози порозбирали на частини й пороном переправили на другий бік ріки й вслід за возами валку, а за нею припаси. Це був справжній вияв уяви, відваги й трудолюбивості, якої dokonали поліцаї. Суперіндент Грайсбах у Форт Саскачеван, тільки з дев'ятнадцятьма поліцаями, укріпивши цей захисток для поселенців та привівши Едмонтон до стану оборони, провадив постійні дозори і здержував індіанів від участі у війні.

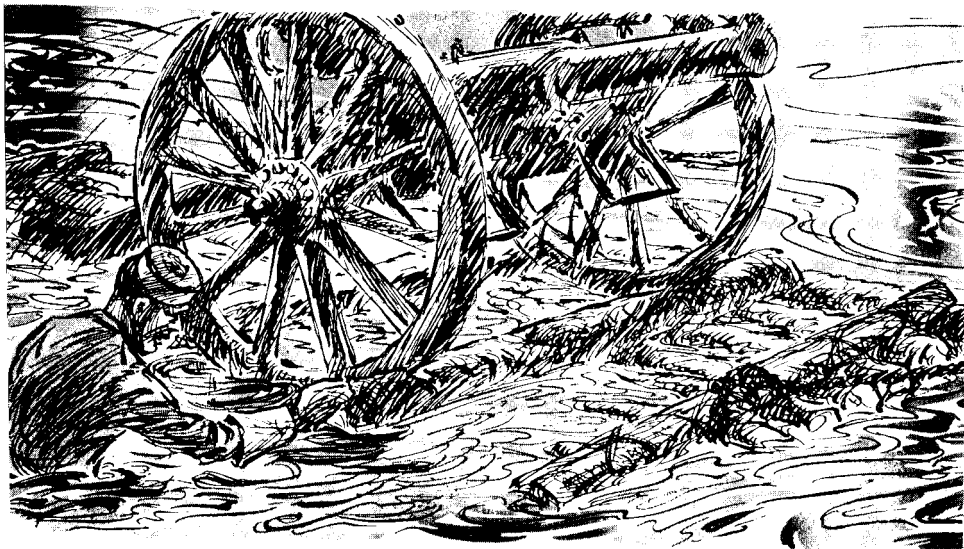
Інспектор Морріс у Беттелфорді охороняв 400 жінок і дітей від індіанів назовні й від Ріельових прибічників всередині Беттелфорду. Як Ріель кінець-кінців здався, поліції ще був зістався великий і втомлюючий обов'язок – виконати остаточне очищення ворожих позицій.

Однак, на превеликий подив усіх тих, хто був у кур-

сі справи, генерал Мідделтон, у своїх рапортах, применшив роботу поліції наче тієї роботи взагалі не було, в наслідок чого, тільки Мідделтонові парламент ухвалив 20 тисяч долярів і золоту шаблю, і Мідделтона підвишив до чину генерала-майора і посвятив його у лицарі; міліцію і кінну поліцію зовсім з'їгнував. Як Канада винагороджувала своїх визначних громадян медалями й дарованою землею, кінним поліціям відмовила не лише землю, але навіть медалю.

Рієля повісили в поліційних бараках у Реджайні, а кількох індіанських верховодів теж або повішено або ув'язнено. Як уряд одержав рахунок за цей абсолютно непотрібний конфлікт, то канадський нарід переконався, що за те, що його уряд нехтував просьби метисів і перестороги кінної поліції, він заплатив життям тридцятидев'ятох і ранами стодванадцятьох вірних державі поліцаїв, та стотисяч долярів за кожного вбитого повстанця, який боровся за свої права як лише розумів.

Поліція не потребувала медалів на доказ своєї участі в здушенні повстання. Роки нестерпучої тривоги, а з нею важкий труд і сильна напруга у справжній битві, принесли з собою певну реакцію. До того подвоєння

поліційного персоналу таким похапцем утруднило провірку кваліфікацій 600 нових рекрутів. Дисципліна, яку поволі вшепилося в кожного кінного поліцає у тих ранніх роках, потерпіла від такого великого числа новаків і поліція мусіла її відновити.

Виснажений уже комісіонер Ірвайн радо зрікся своєї команди. Всеодно, він мав причину гордитися своєю першорядно-виконаною службою. Заснуванням Вишкільного Депо в головнім управлінні в Реджайні, він поміг поставити поліцію на тривкий ґрунт. Він утішався пошаною своїх поліцаїв і був наявним свідком того, як вони незмивно вписували Північно-Західню Кінну Поліцію в історію західньої Канади. Коли йдеться про критичну справу повстання, то він не встиг запобігти цій трагедії і Канаду не переконав до чого вона прямує. Мабуть ніхто не зміг би був цього доконати. Однак, те, що він доконав, ніколи не буде можливо заперечити. Тому 1-го квітня 1886 року, він передав комісіонерство Лоренсові В. Герчмерові.

ХІІ

ЖИТТЯ ЦЕ ПАРУБКУВАННЯ НА СІДЛІ

Залізний вік кінної поліції скінчився і вже більше не доводилось шістьом кінним поліцаям дивитися у вічі виючої, по-бойовому пофарбованої ватаги індіанців. Джеррі Паттс глянув на скотарів, як зганяли свій скот і смутно промовив: „Ця країна стає занадто спокійною для мене.” Ті кінні поліцаї, котрим зійшов термін служби, вже не відновлювали своєї служби в поліції тому, що не бачили для неї ніякої будучності, а небагатьом із тих, які ще носили уніформу навіть не снилося, що розпочинається Золотий Вік Північно-Західньої Кінної Поліції.

Розпочав його чоловік із залізною волею — Ловренс Герчмер. У нього була голова мов гарматне ядро, а натура, як снаряд, що всякий опір розривав на шматки. Його червониста борідка прикривала сталеву щелепу, підкріплену залізною волею. За цим усім скривалися глибоке розуміння Заходу й пристрасна любов до кінної поліції.

Назначення цього сторонного чоловіка з Департаменту Індіанських Справ в Оттаві, понад голови старшин, які вже дванадцять років вислужили в поліції, ризикуючи своїм життям, дало підставу на деякі особисті, віч-на-віч висказані, їдкі коментарі, особливо братом комісіонера Герчмера, Вілл'ямом. Проте, у скорому часі всі підкорилися правильності цього вибору Фре-

дом Гвайтом. Новий комісіонер, як усім довелось бачити, мріяв про ідеальну поліцію, про яку всі досі лише говорили. Здійснюючи цю мрію своїми новими поняттями про чинність, він збудив у поліцаїв абсолютну відданість цій мрії. Своїми пронизливими очима він наче бачив найвіддаленіший загін. Надто поблажливих старшин він приводив до відвіту так за швидко, як і найбездільнішого констабля.

До місяця його вороги вже почали вертитися довкола Герчмера й ставити йому всякі перешкоди, але він з ними справлявся з незвичайною спритністю. Одні його боялися, не любили й ненавиділи; інші його шанували, любили й слухали. Він умів піклуватися своїми поліцаями, не переставав умовляти старшин і підстаршин знати своїх підрядних і своїх коней; розвідував те, що було потрібно для вигоди квартири поліцаїв і все це вистарався (тільки не ліжок, бо ніхто не був настільки могутнім, щоб спонукати парлямент ухвалити своїм службовцям відповідний нічний спочинок).

Комісіонер особисто провірив службовий стаж кожного кінного поліцає і повисилав де треба було стислі пригадки, такі, як наприклад: „Відносно Рег. ч. 737, констабля Дж. А. Макдоналда. Цей констабль уже

вісім років служить у поліції без найменшої провини й був під твоєю командою. Чому, наскільки тобі відомо, його ніколи не порекомендовано на підвищення?" Така дбайливість – найпевніша дорога до серця військової людини.

Герчмер розвідав про якісь свині, що котрийсь там констабль купив був собі. „Якже ж він дає собі раду з тими свиньми, коли він у дорозі?" Слушне питання. Він знаходить надто байдужого сержант-майора /велика рідкість! / і недбалість одного старшини у зв'язку з перевозом одного в'язня. Однак, як хтось з громадян висловлював несправедливу критику на ім'я поліції, він енергійно жбурляв тими закидами назад туди, звідки вони вийшли, та ще додавав таких виразів, як „підла видумка", „негідне нашітування", „нарочна брехня". Між своїми поліцаями і громадянством, він стояв мов якась загорожа з колючого дроту.

Герчмер встановив правило, що „жоден із констаблів поліції заслуговуючий на покарання за яку б то не було провину не сміє служити в поліції." Крім того він зробив заходи, щоб звільнення зі служби в поліції було найбільшою карою, яку лише можна наложити на молодого поліцая. Його метою було вшепити в поліцая таку гордість за свою організацію, щоб ніхто із молодих поліцаїв не міг навіть подумати про те, щоб замінити яркобагряну уніформу за цивільне плаття. Гордість мусіла бути так солідно положена на основі подвигів, щоб надолужила за дошкульне спання на дошках і за труд двадцятчотири години на добу по п'ятдесят центів заробітної платні, в той час, коли інші розбагачувались. Власне оце здорове почуття вартості, про яке зналося, а не говорилося, яке, положене на міцній основі, не хиталося від ударів.

Герчмер почав від поліційних крамничок-маркітанок, вважаючи, що кожний дивізіон повинен мати одну таку поліційну крамничку, де поліцаї могли б набувати собі свої дрібні потреби в поміркованій ціні. Він домагався модерних бараків на місце тих переносних хаток у головній квартирі в Реджайні; завів систему винагороди за догляд особистої обмундировки й спорядження, щоб в якийсь спосіб винагородити дбайливість і розсудливість; крім того він давав такі стислі прикази, які кожен міг зрозуміти.

Одне з найцінніших його нововведень, це була школа верхової їзди за стінами Депо, щоб рекрутам більше не доводилось змагатися із морозним вітром. Він унормував силу кінноти, замінив старомодну зброю наймодернішою і започаткував стрільбове змагання. Він перший уможливив поліцаям викупитися з поліції ще перед закінченням їх початкового трьохрічного терміну служби.

Ще одна безмірно важлива причина того, що Герчмерові вдалося поліпшити долю поліції полягала в тому, що він вистарався поліції пенсію. Це перетворило пригодницьке життя в поліції з чудової тимчасової служби в життєву кар'єру, як хто бажав собі цього. Це надало стабільності корпусові, в якому приплив і відплив персоналу найбільше шкодив його чинності. Тільки в однім випадку він зазнав цілковитої невдачі: „Тоді коли індіяни в Промисловій Школі мали залізні ліжка, найкраща в цілій країні група людей ще досі спала на дошках підпертих підставками!“ Законодавці, проживали у вигоді пружин і матраців, тільки занурювали свої вуха ще глибше в свої подушки...

Комісіонерові Герчмерові вдалося започаткувати

цей Золотий Вік тому, що був у нього службовий персонал, який своїми здібностями рівнявся його здібностям. Він міг покладатися на таких загартованих старшин, як Стіл, Ганьйон, Коттон, Перрій, Гвайт-Фрейзер, Сандерс і кільканадцять інших нарівно визначних офіцерів. В свою чергу поліція притягала до себе свіжий старшинський матеріал важливий для своєї майбутності, як:

Інспектор Прімровс – проникливий, допитливий, кмітливий, настійливий і перейнятий переконанням, що поліція мусить бути перфектною. Його знання Карного Кодексу було – незрівняне, а вміння застосовувати його – мистецьке. Під його проводом поліцаї навчилися точності, навчилися працювати ради почуття особистої майстерності. Рядові знали, що він рідко коли висловлював похвали, але знали також, що він їх розумів і цінив. Прімровсова яструбницька геніяльність була злегка забарвлена диспепсією, але серед жертв його здібності поважалося лише з самого дива й це було справді славою.

Інспектор Захарій Тейлор Вуд, внук дванадцятого президента Сполучених Штатів, капітан капера „Таллагассі” і випусник Королівської Військової Колегії в Кінгстон, вступив на службу й вславився в Юконі. Його син, Стюрт Тейлор Вуд, С. М. Г., став комісіонером поліції.

Інспектор Кортланд Старнс, темноволосий молодець, сповнений запалом до життя і здібний сидіти на будь-якому коні, також вступив на службу в поліцію в 1886 році. Індіяни називали його Літтел Бул*), а згодом деякі його товариші по службі вже й салютували йому

*) Літтел Бул: Малий Бик.

як шостому комісіонерові поліції по Ейлсворт Бовен-Перрійові.

Рієльове розрекламування Заходу кров'ю, кожного дня притягало чимраз то більше поселенців в цю колишню дику країну, і в казковому безкраї цієї прерії почали мерехтіти нічні зорі. Власники садиб, скотарі, фермері й крамарі, з жінками й дітьми, тиснулися туди зі сходу й полудня, навіть з-поза кордону. Піклування цими новосельцями стало важким, але приемним зайняттям відродженої поліції.

Герчмер прийшов до висновку, що цих недосвідчених піонерів можна буде охоронити тільки через систему безнастанних дозорів. Його десять дивізіонів, включаючи тридцятьдві станиці, начисляли 1,005 старшин і підстаршин, яких було розділено на відділи, а відділи на підвідділи по три поліцаї, або по два, а навіть по одному носієві яркобагряної уніформи на те, щоб дозори могли покрити більше простору. Ще був у нього один обов'язок до виконання, а саме, дати кожному поліцаєві в дозорі список жителів в його території, щоб кожную особу можна було пильнувати й нікому не оминати помочі. Це придумав інспектор Прімровс.

Цей новий проект був блискучим задумом. Тисяча поліцаїв їздили сюди-туди по країні, зупиняючись де тільки самотня хатина дихала димом з комина, щоб спитати чи була яка потреба, чи не пропав скот, чи не було якихось підозрілих осіб, чи скарги на червоношкірих, або білих. Літом кінні дозорці навчали новосельців, як засівати стоступову смугу ріллі на охорону від вогню літом і обраховувати можливості на випадок голоду. Там, де ніч його захопляла, там констабль і ночував як приемний гість, що приносив новини й запоруку в та-

кому безмежному й пустому просторі, де все ж таки знаходилася така людина, яка дбала й на яку можна було покладатися.

Задум був здійснений досконало, а його завершення дивом приголомшило лиходіїв. У 1888 році Герцмер виголосив: „В території існує майже цілковита відсутність злочину.” Поліція знову стала запобіжною, але тепер, замість підкорити індіанців, кінним поліцаям доводилося задовольняти цілу низку домашніх потреб. Скотарі потребували порад відносно слабого скоту, господині сходили з глузду через найдрібніший-нешасливий випадок, сільські жителі знаходилися в юридичних скрутах. Відповідний дозір потребував вишколених очей.

Депо положене було на сильній основі, починаючи від охайності. Це означало, що охайність панувала у найліпльнійшій і найчистішій формі, так, що навіть місце в бараках призначене рекрутові прибиралось відповідно й точнісінько так, як це слово підказує. Сержант-майор назвав його : „Полкове” . Рекрутову постіль застелялося так, а не інакше; його пожитки розстановлялося так і ні трішки інакше; а як носок його чобота не впадав відповідно в шеренгу – горе було його власникові!

Констабль на випробуванні переконався, що хоч яркобагряна уніформа оживляла його, проте вона вимагала від нього стільки догляду, що й шостеро дітей. Яскравобагрянний серж поживляв в нього пульсобиття з самої гордості й рівночасно притягав до себе порох, так як цвітник бджолів. Шолом і рукавиці мусіли білітися як сніг, а гудзики блищати. Шоломовий шпиль, ланцюги, остроги й кожен один із тридцятишістьох на-

боїв в його патронташі мусіли теж блищати. Широкий лямпас на райтузах мусів жовтітися наче хром. Самполічай, серед усього цього блиску, мусів бути чистий і свіжо підголений поки виходив на короткотермінову відпустку, а пройшовши мимо всевидюшого ока сержанта-майора, він ішов уперед палаючи, частинно наче веселка, частинно горіючи від гордості, до перемог понад сподівання всяких мрій цивільної людини.

Його початкове життя в бараках було доволі тяжке, але навряд чи монотонне тому, що йому доводилося до півроку призвичаїтися до зовсім нового життя та оволодіти тією придатною на всі потреби твариною – конем. Вивчання стрільбової влучності рушницею, або револьвером, законів держави й Північно-Західніх Територій та правил і постанов поліції було ключем до амбіції кожного рекruta – до життя у відділі.

Таке життя у відділі означало поперше – бойке ноцування на вільному повітрі з одним або двома товаришами по службі; подруге – мати добрих, урядом доставлених коней; потрете – мати відчуття відповідальності, щоб можна було кріпити свої почуття власної гінності. У нього завжди була якась робота: степовий огонь погасити, замороженого врятувати, вкраденого вола віднайти, "буяна" піймати поки він стероризує всю околицю, або їздити дозором в усякій погоді, щоб запевнити поселенців у тій пустелі, що закон всіх і все пильнує. Мужній молодець мусів бути послужливим, не зважаючи на втому; мусів знаходити задоволення у постійному шуканні пригод, не зважаючи на ризику й здобувати від громадянства ширу пошану до себе. Він переконувався, що таке життя здорове, багате, корисне

та інколи збудне до сп'яніння і могло в майбутньому принести підвищення, якщо собі цього заслужив.

Одну службу він ненавидів, а це вводити в життя закон про заборону продажі спиртних напиків. Гарячі напикки рікою плили вздовж степових підземельних потоків. Його обов'язком було знайти джерело цієї течії і загатити її, але поселенці ставали йому на перешкоді, коли тільки могли. Один самогонник наробив собі бляшаних „Біблій” і в них возив самогон. Інший висилав скриньку яець, запакованих в солі й відправляв її післяплатно. Але одного разу слідчий поліцей винюхав популярний аромат у збитому яйці й його зацікавило довідатись чи хитрі американці часами не навчили курок нести яйця наповнені самогоном, або, знісши природне яйце, чи курки часами не надували його й наповняли його оцим напиком і відтак запечатували воском? Чи може здоровий канадський клімат доводив до того, що яйця достигали в дорозі?

Одного хитрого контрабандиста, якого називали Тін Кен Джов*), піймав з вантажем горілки „сорока-

*) Тін Кен: Жерстянка.

стяжки" констабль, який терпеливо чекав на нього три дні при дикій дорозі. Накладна Джова показувала, що він везе бочку нафти, а в мішках – муку. Констаблеві однак, мука видалась надзвичайно тяжкою.

„Це” – мовив Джов, „разова мука. Дуже пожиточна.”

В кожному мішку констабль знайшов вузеньку бляшанку з горілкою, а в бочці не нафту, а пиво. Як Джов став перед суддею, цей чиновник заявив Джовові, що тому, що це його перша провина, він його відпустить легко; обстрафував двістін'ятдесятьма долярами, конфіскаатою воза й коней, та ув'язненням на три місяці з примусовою працею. Про цей вирок Джов ось так висловився:

„Пане суддя, я маю шастя, що попав на вас, коли ви в доброму гуморі, і наскільки ви мені признали малий вирок, я хотів би знати, якою була б повна кара. Ти лисий мерзотнику! Ти й твої підлабузники змусите на другий раз дуже рано встати, щоб чапнути мене сплячого.”

Можна б припустити, що неприємні обов'язки тако-

го рода могли викликати в поселенців непошану до поліції, але нічого подібного не було. Люди все ще були людьми, діло було ділом, ризика-ризикою, а закономі, як не підкорялися, то бодай розуміли його. Відвагу, спритність і чесність у тому здоровому житті на відкритому повітрі цінили й як поліцай заарештував контрабандиста, то вважали це цілком правильним, бо це ж його обов'язок. Його інакше не поважали б. Злочинник платив свою кару з надією, що відбере свої гроші в грі в покера й на тому справа вважалася закінченою.

Люди в природному середовищі мають, звичайно, здорове почуття справедливості. До якої міри кінним поліцаям загрожувала помста, виказує поліційний список убитих і ранених. За шість років свого існування поліція виконала десятки арештів, добре справлялась з сотнями розгніваних індіанців, злочинців, американських бандитів і самогонників, припиняючи їх злочинства поки перший поліцай не згинув насильною смертю. Констабль Грейбурн згинув у 1879 році від пострілу із-заду, з рук індіанця племені Блуд, в якого розум був помішаний хворобою та уявленими кривдами. До часу Ріельового повстання, Грейбурн був самотнім кінним поліцаєм, якого було вбито.

На цей вийняток існували добрі підстави. Поліція була наймовірніше щаслива своїми провідниками. Її роботою було скоріше запобігати злочинству чим карати злочинника. Цей просторий відлюдний світ, який ці молодці в королівській уніформі охороняли дозором, знав їх за всю ту корисну роботу, яку вони робили і за це був їм вдячний. Не мав себе кінний поліцай за якогось вишого від своїх сусідів. Успіх поліції залежав від набуття добрих мужчин, віддалення тих, які показалися

негодяшими, та уповноваження поодиноким поліцаям довір'ям, яке вони навчилися не надуживати. У своєму рапорті, суперінтендент Стіл з Маклавдської округи, підсумував свій вислід: „Уся команда в розквіті життя, сильна, активна й здорова та здатна до всякої служби, якої від неї вимагається.“

Він ледве чи й передбачав ті нові обов'язки, яких незадовго було наложено на поліцію в території про яку більшість поліцаїв навряд чи й коли чули.

ХІІІ

ПОЛІЦІЯ МУЖНІЄ

Другого жовтня, 1864 року, службовик у крамниці Гудсон Бей Компанії у Форт Юкон написав листа до своєї сім'ї в Торонті, в якому знаходиться один із найдивніших параграфів будь-коли написаний злиденною молодого людиною.

Я роздумував над тим чи копати мені тут золото чи ні, але не знаю, що мені робити. Недалеко звідсіль тече річка, в якій священик, отець МекДоналд, бачив стільки золота, рік чи два тому назад, що міг його ложкою збирати. Я не раз хотів туди піти, але ніколи не міг знайти часу на це.”

Заробітна платня цього молодого чоловіка була – 200 доларів на рік. Він знав, що міг набути досить скарбу й грошей на все своє життя. Однак, у нього не було часу! Чи не найблискучіший у світі це приклад посвяти службі? А може це нечуваний зразок лінивства? А може це лише – відмова людини в новому оточенні?

Минули роки й інші люди, довідавшись про те золото, потрудилися набути його. Число золотошукачів збільшилося, але рівночасно збільшилися спори про нього аж поки, кінець-кінців, спір через заробітну платню однієї молоденької служниці дійшов аж до Оттави. Єпископ Бомпас повідомив уряд в Оттаві про гнівні наради рудокопів в інтересі цієї дівчини й просив уряд запро-

вадити правопорядок на цій території, навіть якщо уряд вважає, що ця територія настільки віддалена від Оттави скільки й сам місяць.

Про цю справу уряд повідомив Фреда Гвайта, який відповів, що „бажав бачити службу кінної поліції поширеною на те, щоб включити її у відповідну розбудову цього далекого району.”

Уряд в Оттаві відгукнувся за майже один рік і доручив інспекторові Чарлсові Константінові відвідати Юкон і звітувати про природні багатства й потреби в тому районі. Це було в 1894 році, коли поліція вже мала за собою 21 літ служби.

Розвідки вже ходили по близькій півночі. Інспектор Бегін вже провадив дозор для обзору областей навколо озера Вінніпег і далше аж у територію, яка прилягала до затоки Гудсон. У 1893 році інспектор Говард поставив загін в Атабаска Лендінг, щоб кінним поліцаям легше було виконувати дозир над індіанськими резервами й стежити за торгівлею самогоном. Охоронний загін поставив на саму північ під озеро Грейт Слейв.

Але похід в Юконі це вже взагалі щось іншого і коли йдеться про перешкоди, то цей похід дорівнював тому великому походові через прерію в 1874 році. Однак, коли йдеться про команданта, то інспектор Константін був шасливим вибором. За собою він уже мав вісім років служби в поліції. Неабиякою була в нього й тілесна витривалість. Був він скрупульозно чесним, наполегливим, дуже працюючим і справедливо вимогливим. Він всюди їздив і все закримічував; його рекомендації були такими переконливими, що відзначалися тим, що таки заставили уряд бодай частинно прийняти якісь міри. Він радив, щоб вислати відділ числом не меншим

п'ятдесяти кінних поліцаїв в Юконське відлюддя, а уряд дав йому двадцять і приказав повернути їх назад.

По небезпечному й стомлюючому поході 4.800 миль, інспектор Константін і його відділ на 24 липня 1895 року зупинилися яких 1.800 миль над рікою Юкон, щоб заснувати найдальшу на півночі станицю британської імперії. Відважна пані Константінова подорожувала разом із своїм мужем. Вигляди були жахливі. Температура досягала 90 степенів гарячі, кожного дня лив дощ, а мухи й комарі стали морити. Крім того, інспектор Константін був свідомий того, що за місяць прийде мороз, а за два – зима. Довелось квартиру будувати на вічно замерзлій землі під товстим мохом, а найближчий ліс від них знаходився 70 миль подорожі по ріці.

Тих кількасот піонерів у Форт Кудейгі, як рудокопи називали своє скупчення халупок, не були гостиннішими від природного довкілля. Їх беззаконна свобода звичайно знайшлася під загрозою і інспектор Константін жалкував, що не міг дістати п'ятдесять поліцаїв. Однак, і тут, порядок, рутинна дисципліна й добра воля творили все чудеса. В той час, коли половина поліцаїв приготувляла ділянку землі на будову, друга половина плавом гнала дерево рікою і скоро виріс чаруючий Форт Константін. Поки рудокопи встигли zorganizувати опір, кінні поліцаї були готові й ввели в життя закон, хоч у рапорті Константін признався, що йому „доводилося ступати досить обережно. Мені приходилося бути посередником, арбітром і головним усмирителем у всіх випадках.”

Ці приготування поліції закінчились якраз на час. На 17-го серпня, 1896 року, Кармек знайшов золото й це жадоче запалило шукачів скарбу у Форт Кудейгі,

згодом в Юконській долині, а відтак по цілому світі. Почався найдикіший в історії панічний гін. Про вартість Константінового проводу, та про характер кінних поліцаїв, багато говорить те, що вони не викуплялися з поліції під час цього гону, бо ж виконували важку неприємну службу по 50 центів на день, тоді, коли люди, які працювали поруч їх, заробляли двадцять до сорок разів стільки; рудокопи часами діставали й по 150 доларів за однісінький ківш золота.

Серед тих 30 тисяч золотошукачів, які дійшли до Скегвей в Алясці, знаходилися різного сорту бандити. Простодушних вони приголомшували мішечком наповненим піском, стріляли, палили, або в різний спосіб обкрадали зі всього їх особистого доторкального майна. Пришельці з великим трудом видрапувалися на гору з важким тягарем своїх запасів, з гори сходили хиткою, тремтячою дорогою — до спокою, порядку й безпеки, бо там внизу, під британським національним прапором, два або три поліцаї в яркобагряній уніформі відзначали місце, де кінчалася беззаконня, де починався закон.

Коли до половини весни, 1898 року, валка золотошукачів була розтягнена на 600 миль, поліцаї були вже розстановлені малими відділами вздовж цього дикого шляху. Одному підстаршині, з одним констаблем, доводилося задержувати порядок в цьому постійно зростаючому числі приходящих, в більшості погано споряджених, неосвічених і осатаніло запалених суперницькою гонитвою за золотом, яка наче їм розум відбирала.

Ті два поліцаї, в додатку до виконування своїх звичайніших поліційних обов'язків, безперестанно відповідали на всякі запитання, полагоджували сотні спорів, унормовували санітарні проблеми, допильновували, щоб

хворі, скалічені, обморожені, або голодні мали санітарний догляд. Хоч вони були перевтомлені й жалюгідно винагороджені, то від них всеодно вимагалось холоднокровності, послужливості, урівноваженості, культурності, пильності та чутливості на всякі вимоги поставлені їм вдень або вночі. Нелегко було в тому кліматі держати себе в найкращому фізичному стані.

Такі визначні офіцери як Стіл, Прімовс, Вуд і десяток інших відповідали за всякі обов'язки й знаменито справлялися з ними. Майбутні провідники, такі як Старнс і Т. С. Белчер, вишколилися беззастережно. Тут і розвинуто було оту прецизію в детективній роботі, якій прийшлося доповнювати світліші аспекти поліційної служби.

Така ситуація спонукувала слабосильних, незадоволених, або зневірених до злочинства. До Різдва, 1899 року, 50.000 рудокопів уже буйно проживали в Давсон Сіті, або над золотоносними ручаями поблизу. Давсон шалів від несподівано здобутого безмірного багатства кількох і горючої жадоби мрійників. Тут теж були розчаровані, пожадливі люди, вроджені злочинці, які лише замишляли як би то вкрасти те, чого чесно не могли здобути.

Навіть зимою деякі золотошукачі кидали Давсон та йшли в зовнішній світ до цивілізації. Перед ними лежало 604 милі важкої ходи снігом в температурі, яка доходила до 60 нижче нуля. Придорожні заїзди стояли тут-то-там уздовж звивистої ріки Юкон, щоб дати їм притулок; відділи кінної поліції завжди були недалеко. Щасливі золотошукачі, котрим пощастило знайти золото, звичайно тримали свій скарб при собі у формі золотопороху.

Кінні поліцаї давніше ще провели телеграфічний дріт уздовж цього шляху, щоб можна було повідомляти відділи поліції про події. Тому, що лід переривав дріт, або падали на нього дерева, монтери секціями стерегли його. У 1899 році, добродушний швед на ім'я Олі Олсен доглядав цю лінію між Селкірком і Файвфінгерс. В його дорожніх записках записано:

Селкірк, під командою констабля на ім'я Пеннийк'юк, опісля 18 миль на південь до Мінто, де Фуссели держали заїздний двір, відтак 16 миль до Гутшіку, під проводом капраля Раена, тоді 16 миль до Файвфінгерс, де він квартирував.

Олсена щиро приймали в цих глушинах. Просяючи його в дорогу з Гутшіку на північ до Селкірк, чотири дні перед Різдвом, капраль Раен просив його, щоб на поворотній дорозі вступив до нього на різдвяний обід і Олсен обіцяв йому, що прийде. Він, однак, не прийшов на той обід. Уміжчасі настала рідкісна відлига, а за нею впав великий сніг і Раен припускав, що в Олсена було багато справ до полагодження, але, як минув тиждень і швед не показувався, Раен постановив справу розвідати. Розслідувати буде легко, гадав собі Раен, бо йому треба було йти лише за лінією телеграфічного дроту. Головний шлях для подорожників, які йшли з Давсону, держався ріки, але перевізники, які саньми доставляли харчі до Давсону, їздили навпачки горбовиною. Дріт був проведений вздовж цієї, як її називали – „Свинської Дороги”.

Капраль Раен не був досвідченим детективом, проте, він був молодий і пильний та мав велике знання ліса й пильно розглядав за будь-якими слідами Олсена. Яких вісім миль від Гутшіку він запримітив бліду вибо-

їну в снігу, яка не мала найменшої причини, щоб там бути. Йому видалось, що це наче дорога заметена снігом, майже до невпізнання, але й дивувало його чому ця дорога вела від ріки в сторону безлюдної глуші. Цікавість спонукала його піти цією дивовижною дорогою.

Раен ішов обіч цієї дороги так довго, доки не зніяковів. Його винагородою було парусиною вкрите, колодами обшите сховище, в якому помішалися піч, подвійна постіль і деякі харчі. Раен пригадав собі, що констабль Пеннийк'юк давніше шукав за речами, які були вкрадені із шаланди в Селкірку й вважав, що це сховище може бути ключем до розв'язки. Отож він постановив повідомити про це Пеннийк'юка в Селкірку.

Прибувши до Фусселів у Мінто, впівдорозі між Гутшіко й Селкірк, він довідався, що Олсен вибрався з Мінто ранком на саме Різдво, сподіючись з'їсти той різдвяний обід із Раеном в Гутшіку, коли довідався, що з ним ішли два золотошукачі з поважною кількістю золотопороху. Фуссели дали йому їх імена – Лінн Релке й Фред Клейсон.

Раен занепокоївся. Вернувшись назад до Гутшіку, він пішов далі аж до Файв Фінгерс, де констабль Букстон сказав йому, що ні Олсен, ні хто інший, тим більше на ім'я Релке, або Клейсон, там не показувались. Таємниця розвивалася. Першим правилом у детективній роботі – це починати від того, що вже знається; отже, Раен повідомив Пеннийк'юка про речі в тому сховищі.

Пеннийк'юк, який пізніше став першорядним детективом в поліції, зустрів Раена в тому сховищі. Глянувши лише на цю піч він установив, що це та, яку бачив у таборі двох підозрілих у Гелл Гейт, недалеко Селкірку, де шаланда стояла окута кригою. Це були Міллер і Росс.

Пеннийк'юк був такий певний, що це вони ті злодії, що поїхав по дозвіл їх арештувати, але вони вміжчасі втекли. З якої причини ті й інші особи, притаскали цю важку піч у цю глушину? Цього він ніяк не міг відгадати.

Вносячи ці речі в список, Раен знайшов напилوک і плоскогубці, які, він був готовий присягнути, правдоподібно належали до Олсена. Пов'язавши це зі зникненням Олсена, він ще гірше занепокоївся. Це все так пахло злочином, що молоді детективи постановили повідомити про це інспектора Скарфа в Давсоні. Тепер уже шукалося аж п'ятьох осіб – Міллера, Росса, Олсена, Релфея і Клейсона, які могли скриватися донебудь у тій глушині. Однак, в зимі вони мусіли лишити за собою сліди й не могли уникнути поліційних загонів. Крім того, виходячи з цієї глуші, їм треба було йти через Тагіш, при границі. Отож Скарф післав їх опис до Давсон Ситі. Релфе й Клейсон, він довідався, мали добру репутацію в Давсоні й майже певно Олсена не вбили, ані він їх.

Тимчасом, штабовий сержант Грейгем у Тагішу держав під арештом чоловіка на ім'я О'Браен, який прийшов туди з собакою з Давсону й загнав свою запряжку до казарменної стайні. Грейгемове спостережливе око запримітило шерстяну ковдру кінної поліції на О'Браєнових санях.

„Звідки ти це взяв?“ – спитав Грейгем.

„Твій бос у Давсоні позичив мені.“

„Давай, придумай щось мудрішого,“ – радив Грейгем.

„Не віриш мені – спитай його.“

Грейгем потелефонував до Давсону і на превелике диво, переконався, що О'Браєн говорив правду. Але

Грейгем довідався про ще одну річ, а саме: в О'Браєна такі самі риси лиця, що й у Міллера за яким шукали. Він обернувся до О'Браєна й спитав: „А де ж твій спільник, Росс?”

„А як я можу знати? Ми посварились тиждень тому й він забрався геть.”

„Він присвоїв собі ім'я Росс, правда? Його правдиве ім'я Грейвс і ви разом сиділи в давсонській в'язниці.”

„Ну й шо? Ми відсиділи, не так?”

„Я арештую тебе, Міллере, за крадіж,” – сказав Грейгем.

О'Браєнів злочин найменшого світла не кидав на зникнення Олсена, Релфея і Клейсона. Капраль Раєн пригадав собі відлигу й висунув думку, що всі три могли піти крізь юконський лід, але поліцаї одержали вістку, що Олсена й Клейсона бачили недалеко ріки Біг Семон на новознайденому родовищі золота. Раєн, однак, цю теорію опрокинув бо, твердив він, „Олсен не забрався б не сказавши куди йде.”

Раєн і Пеннийкюк так високо цінили теорію про проломаний лід, що взялись розсліджувати. Їх жахом пройняло, коли знайшли собаче волосся і, це могла бути зовсім інша група. Однак, сніг вони повідкидали однаковими відстаннями рікою, і прорубали лід, щоб легше було шукати тіла. По двох тижнях даремного труду в арктичній погоді, там несподівано з'явився поштовий возій із сенбернардом і, розсміявшись, сказав шукачам: „Жаль мені тих людей, що тут пропали, але ви їх тут не знайдете, бо я є отим тілом. Я був скалічився, а волосся це з мого собаки, що ось тут зі мною!”

У Тагішу О'Браєн люто протестував проти свого

ув'язнення. „За що ж це ви мене отут тримаєте? За людей, яких я не знаю? Чому ж ви мені не вірите? Я ж говорив правду про ковдру, не так? Ви не можете мене так безпричинно тримати !”

Грейгем мовчазно погоджувався з ним, бо незаконно було держати людину під арештом безконечно на підставі самого підозріння. Справа ні трішки не прояснювалася. Поліція потребувала Раєна деінде й тому звільнила його від розшуку, але Пеннийкюк, горіючи жагою сищика, підкорився тому правилу, яке вчить починати від того, що вже знається і пішов назад до того сховища, щоб в ньому старанніше обдивитися. Це було вже в половині лютого й вже було впало багато снігу. Поліція дала йому до помочі констабля МакГваєра й вони вдвох відразу доказали правильність Пеннийкюкового інстинкту. У пічному попелі знайшли опалені гудзики й вушка з мокасинів. Знайшли й бліді, але зрадливі вибоїни в снігу. Тут, однак, більше скривалося чим можна було приписати випадковості.

Одна запала стежка запровадила шукачів до галявини в горбовині. В одному напрямі верховіття дерев були відрубані тупою сокирою незграбним рубаєм.

„Скажи мені, нащо це?” – спитав МакГваєр.

„Може хатів бачити, ” – відповів Пеннийкюк.

Та що ж він міг бачити в такому Богом покинутім лісі?”

Пеннийкюк пильно дивився понад безверхі дерева.

„Подивися... Чи не он там „Свинська Дорога” відгалужується від головного шляху?”

„Так, дійсно. І що?” МакГваєра зморозило.

„Чоловік не завдає собі аж стільки труду без причини, ” сказав Пеннийкюк. „Як би ти так дуже хотів ба-

чити хто куди йде, то напевно тому, щоб ідучого стрінути й мабуть не з доброго наміру!

Це кинуло несподіване засліплююче світло на цілу справу. Засідка, розбійство, старанно наставлена пастка, щоб золотошукача, обтяженого золотопорохом, підстерегти, коли він виходитиме на цю дорогу. Вмить Пеннийкюкові впала на гадку розв'язка.

„Штабовий сержант Грейгем знайшов пару польових біноклів в О'Браєна, якого також звали „Міллер” і, який поміг затаскати сюди оту піч. Тепер, нашо ж тут польових біноклів, як не на те, щоб побачити прохожих по „Свинській Дорозі”? Ми вже на гарячій сліді.”

Помимо того, що було тридцять нише нуля, слід дійсно був гарячий, але тільки на підставі здогаду, але поліцаї мусів мати докази, щоб взнати когось винним. У шукачів тепер була нова спонука й це їм більше відкрило очі. У малім, непомітнім бугорці в снігу, вони знайшли сокиру, тупе лезо якої відповідало надрубинам у зрубаних деревах. Поліцаї попрямували ледве помітними слідами. Один слід вів до ріки. Отут, догадувався Пеннийкюк, могло бути місце засідки. МакГваєра він лишив шарити в снігу, а сам пішов по О'Браєнового собаку.

Місяць лютий вже був уступився березневі, як МакГваєр натрапив на дві темні плями в снігу, але такі воночі, що навіть собака відвернувся. Калюжі крові псувалися під теплішим тепер сонцем. Поліцаї були певні, що на цьому місці відбулася трагедія. Вони спробували нагнати собаку — „до дому”, але собака так і зробив — побіг прямо до покиненого сховища. Це був тріумф, перший доказ О'Браєнового зв'язку зі сховищем. Щоб

підтвердити той собачий доказ, поліцаї познаходили волоски, що відповідали волоссю того собаки в сховищі, як важливий доторкальний доказ для присяжних суддів.

Не зважаючи на те, поліцаї потребували багато більше доказів поки О'Браена могли поставити на суд. Пеннийкюк і Мак Гваер перешукали те місце довкруги тих калюж крові – лопатою, мітлою, а відтак на руках і колінах. Часами свіжі сніги мало-що не вбивали в них духа. Під час одної короткотривалої презимної пори, небагато бракувало, щоб вони замерзли. Просіюючи сніг без рукавиць вони обморозили пальці. Ці поліцаї не були досвідченими детективами, а лише молодими кінними поліцаями розлючені ганебним вчинком, сповнені палким бажанням вистежити вбійника. День за днем вони поволі, але певно, призбирювали ті намацальні докази, які лежали там при кінці, як вони її називали – „Дороги Вбійства.“

Вони знайшли патрон калібру 40-82... скалки костей... розписку за Олеві обіди в Фуссельській гостинниці. Вони так старанно перешукали кожний квадратний цаль того місця розміром кільканадцяти тисяч квадратних стіп, що їм вдалось знайти розплескані кулі, зуб, навіть вершок зуба з присталим до нього олива з кулі. Знайшовши кулями пірвані гілки, встановили в якому напрямі летіли кулі.

Сховище вони ще раз перетрусили, віднайшли місце надвірного вогня, а в попелі знайшли ключі, ніж і монтерський ремінь, усе, що можна було ідентифікувати. Внизу біля ріки знайшли проруб у леді, який знову замерз. Зісталось лишє одно велике завдання – знайти тіла.

На щастя, в квітні лід потанув і поліцаї динамітом

в ріці розбили великі обшири й взялися шукати тіла. Як лід стаяв вони перешукали цілі милі вздовж крутих берегів. Виснагу, негоду й силу-силенну наносного дерева, кушасті, острівні береги й знеохоту вони подолали. На 21-го травня, 1900 року, ствердили, що тіло на обмілині – Клейсонове. Пізніше, в костюмній кишені Релфея, знайденого 11-го червня, знайшли карти. Олсенове тіло знайшли два тижні пізніше. На кожному тілі знайшли рани від куль, що безсумнівно спричинили моментальну смерть.

Свідчення на суді показало як цей злочин був виконаний. Олсен і ті два молоді золотошукачі не згинули без боротьби. Схвильовані О'Браен і Грейвс стріляли не раз, щоб положити свої жертви. На суді детективи кінної поліції справу представили так старанно як перед тим вислідили з інстинктивною геніяльністю, досконалістю і терпеливістю. О'Браен уперто заперечував, що знав, що сталося з Грейвсом, але поліція знайшла чоловічі кості, з кулею в одній кістці, поблизу того сховища. Оце гасло: „Кінні поліцаї завжди зловлять злочинця,“ (яке не поліція видумала), могло справді народитися в Юконі, бо О'Браєнові вбійства, це лише один випадок злочинів, причини й виконавців яких кінні поліцаї висліджували своїм дивовижним трудом в тій підарктичній дичавині.

Детективна робота становила тільки одну галузь трудів кінної поліції в „Території”. У Давсоні вони гасили такі вогні, що могли знищити ціле місто; робили наскоки на картярські кубла; засідали на грабіжників, які грабили шлюзні скрині, щоб їх заарештувати; посварених спільників мирили; витягали людей з ріки; рятували обморожених; деколи з лісу виводили збожеволілого старожила.

Трудний був у них обов'язок ескортувати пошту, але вони обернули це в гру, відбуваючи старанно хронометровані естафетні перегони. Наприклад, одна група переможців проїхала 604 милі через глибокі сніги, за дев'ять днів, 20 годин і п'ять хвилин. Кінні поліцаї також держали під дозором буйні й розпустні розваги зимою скутих рудокопів, доведені до безглуздя неймовірним багатством.

Очі, вуха й праву руку закону – кінних поліцаїв – рудокопи шанували й слухали. Мабуть найбільшим їх тріумфом, де розпуста й хабарництво втішалися ганебною славою, була їх перевізка мільйонів доларів, місяць за місяцем, в усіх бурхливих сезонах, не втративши однісінького долара. Як написав один часопис:

„Світло й виразно вистає один державний департамент, якого ніколи не можна було обвинувачувати ні в хабарництві, ні в некомпетентності, а це – Північно-

Західня Кінна Поліція. Це найсвітліша, найчистіша га-
лузь канадської служби."

XIV

П І Д С У М О К

В історії, як і в природній історії, основні роки надзвичайно важливі. Дитина не є тільки батьком чоловіка, як сказав Вордсворт, але вона далі живе в ньому і впливає на нього в усьому, що він робить.

Так точно мається з Північно-Західньою Кінною Поліцією. Юні літа цієї поліції дали приклад для майбутніх осягів. Дуже рідко трапляється, в цьому вічно мінливому світі, щоб мала група людей добилася світової слави в такому короткому часі, так як цього добилася ця юна поліційна установа – і задержала ту славу, навіть поширила її. Канадська кінна поліція znana по всьому світі, але припустім, що якийсь чужинець, з Марса, наприклад, сильно вражений похвалами, які приписується цьому порівняльно малому гурті людей, спитав би першого-ліпшого канадського хлопця /або дівчини/, з яким стрінувся, чи кінна поліція дійсно заслуговує на таку хвалу. Що йому належало б відповісти?

Існують чотири причини чому о-р-и-г-і-н-а-л-и, так як називали засновників поліції, мають право на таку славу:

Поперше, вони пішли походом у 1873 році в оту смертоносну дичавину, що звалася Західньою Канадою і володіли тією територією доки не можна було її залюндити канадцами на місце авантюристів із-за границі з полудня.

Подруге, вони притягнули всі ті тисячі індіанців на сторону правопорядку, без такого проливу крові, яким відзначився перехідний період деінде. Справедливістю, рішучістю та з повною пошаною до людських прав, тих триста поліцаїв зуміли перевести спокійну революцію в життя неприборканого заходу. Старшини й рядові роками знали, що переважаюча сила індіанців могла б кожної хвилини їх вибити до ноги в найкоротшому часі.

Потрете, вони уможливили будову Канадської Північної Залізничі й таким чином дали можливість домініяльному урядові сповнити свою обіцянку Бритійській Колумбії, забезпечуючи розбудованій Канаді цю майбутню провінцію.

Почетверте, вони стали привітальним комітетом тисячам поселенців, які втискалися в Західню Канаду, як тільки вона стала їм безпечною. Без тих раніших осягтів ще довго не було б ніякого поселення. Невмируща слава кінних поліцаїв і добра воля були виявлені піонерами, яким поліція виказала велику поміч. Ті широкопоширені дозори й та послужливість та ввічливість і те відчуття, що молоді поліцаї в яркобагряній туніці це приятелі всіх, яких нікого не підведуть – все це поєдналося у зв'язок законопринесників з суспільністю та посилило їх славу сердечністю, яка чуть-не рівнялась любові.

Люди прагнуть спокою і стабільності та волі, в якій могли б жити без страху. Кінні поліцаї здійснили ці прагнення в тому періоді про який в цих сторінках ішла мова. Вони були частиною тієї суспільності. Коли вони не були в уніформі, їх людські прикмети не різнилися від прикмет пересічної людини. Вони були веселі, жартобливі, товариські, винахідливі й зрівноважені (або

майже завжди зрівноважені парубки з найкращих зразків людської придатності.

Але, коли вони були в уніформі, на них можна було покладатися так, як на закон природи. Уніформа репрезентувала принцип, рано встановлений мудрими людьми, які здисциплінували поліцаїв у живучу організацію. Поліцаї навчилися бути гідними довір'я і відданими тому праву, яке вони заприсяглися зберігати. Їх поняття про самих себе, про поліцію, виростало мало-помалу з численних моментів відповідальності, терпеливості, сміливості й вірності один одному. Це поняття вросло коштом задовілля і обережності а, в скрутнім становищі, і коштом самого життя.

В підсумку – якість найважливіша й протягом тих вісімдесять років, від часу, як залунала перша сурма в Стонворті, історична якість кінної поліції зберіглася, а її сфера діяльності поширилася. Ця книжка це коротка оповідь про те, як Північно-Західні Кінні Поліцаї вславилися. У наступних важких десятиліттях цій поліції вдалося витримати особисті й політичні спокуси й не піддатися занепадові. На це буде потрібний другий том, щоб показати, як вона походом ішла вперед із історією Канади поки не стала істотною і корисною сьогочасною Королівською Канадською Кінною Поліцією.

10629

295

~~600~~ 0

